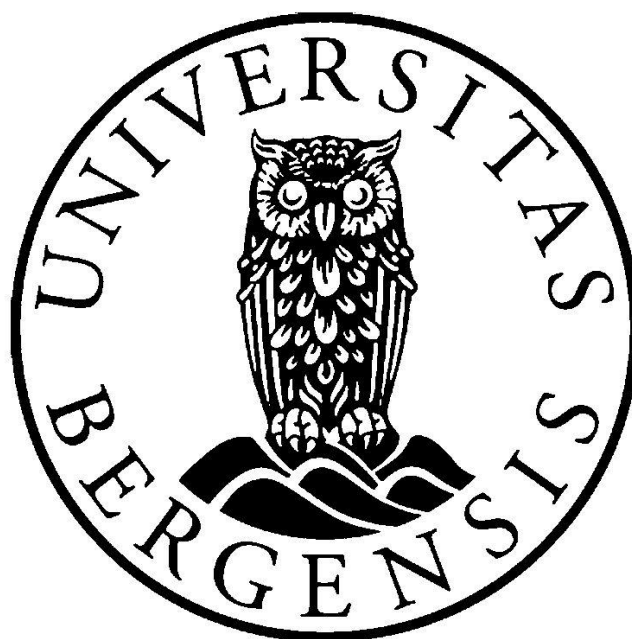

«Når hun blir mor og han blir far»

- En kvalitativ studie av overgangen til foreldreskapet og utformingen av foreldrerollene

Masteravhandling i pedagogikk

Charlotte Traasdahl Wiborg

Våren 2015

Universitetet i Bergen

Det psykologiske fakultet

Institutt for Pedagogikk

FORORD

Jeg ønsker med dette å rette en stor takk til deltakerne i denne studien. Takk for at dere har tatt dere tid til å dele deres private tanker, opplevelser og følelser med en fremmed. Det har vært berikende å snakke med dere og bli kjent med deres historier. Uten dere hadde ikke denne studien latt seg gjøre. Jeg har lært masse. Hjertelig takk!

En stor takk ønsker jeg også å rette til min fantastiske mor! Uten deg hadde denne veien ikke bare vært vanskelig å gå, den hadde vært umulig å gå. Du var et lys når det ble som mørkest. Takk for alle givende samtaler, alle lure tanker, ideer og løsninger, tips til bøker og artikler, takk for oppmuntrende ord, strenge ord og for at du i det hele tatt orker. Takk for at du har stått ved min side og ikke gitt meg opp når jeg helst ville gi opp selv.

Takk til mine flotte studievenninner som jeg har delt disse to årene med. Takk for at dere har bidratt til en koselig hverdag på lesesalen, takk for seriøse og useriøse samtaler, for alle sosiale sammenkomster, for gode ord, støtte og oppmuntring underveis. Takk for at jeg har fått være en del av hverdagen deres og at dere har vært en del av min. Jeg er så glad for å ha fått lov til å bli kjent med en så fin bukett med skjønne jenter!

Takk til mine fine roomies for at dere er så herlige å dele hjem med. Takk for at dere har gjort hjemme til et fint fristed. Takk for gode samtaler, morsomme påfunn og kollektive runder med tannpuss på et alt for lite bad. Takk for at dere er så sprudlende glade, tøysete og lattermilde. Det har vært en fryd å komme hjem til dere etter lange dager på lesesalen.

Og lillemor, takk for oppmuntring hele veien og for at du aldri mister troen på meg. Det er herlig å være storesøster til en skjønn jente som deg. Jeg er heldig!

Takk til alle andre venner, familiemedlemmer og bekjente (ingen nevnt – ingen glemt). Takk for at dere har vist interesse, kommet med innspill og oppmuntring underveis. Dere er gull verdt alle sammen!

Jeg vil også takke min veileder, Anne Grete.

Charlotte Traasdahl Wiborg

Bergen, juni 2015

Innhold

SAMMENDRAG	1
ABSTRACT	2
1. INNLEDNING.....	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Problemstilling og studiens formål.....	4
1.3 Oppgavens oppbygging	5
2. METODE.....	6
2.1 Vitenskapelig ståsted	6
2.2 Metodevalg: Det kvalitative forskningsintervjuet	8
2.2.1 Forberedelser til intervju	9
2.2.2 Utvalgelse og tillatelser	10
2.2.3 Utvalgsbeskrivelser og inklusjonskriterier	10
2.2.4 Gjennomføring av intervju	11
2.2.5 Min rolle som forsker	12
2.2.6 Hva kan begrense det jeg får vite?.....	14
2.3 Analyse av empiri.....	15
2.3.1 Transkribering	15
2.3.2. Analyse og tolkning	15
2.4 Studiens gyldighet og troverdighet	17
2.4.1 Reliabilitet	18
2.4.2 Transparens.....	18
2.4.3 Validitet	19
2.4.4 Overførbarhet	20
2.5 Forskningsetiske hensyn	21
2.5.1 Informert samtykke.....	22
2.5.2 Konfidensialitet	22
2.5.3 Konsekvenser	22
3. LITTERATURSØK OG TIDLIGERE FORSKNING	24
3.1 Litteratursøk – nasjonalt og internasjonalt	24
3.1.1 Tidligere forskning	24
3.2 Internasjonale studier	25
3.2.1 Fokus på tilfredshet.....	25

3.2.2 Nybakte fedre	26
3.2.3 Rollefordeling og forventninger	26
3.3 Norske og nordiske studier	27
3.3.1 Generelle endringer i parforholdet	27
3.3.2 Samfunnsmessige rammebetingelser	28
4. ANALYTISKE PERSPEKTIVER OG HOVEDBEGREPER.....	30
4.1 Overordnede perspektiver og perspektiver knyttet til kjønn og foreldreskap	30
4.1.1 Konstruksjoner av virkeligheten.....	30
4.1.2 Overgang som fenomen	31
4.2 Læring, habitus og kulturelle skript	32
4.2.1 Sosial læringsteori	32
4.2.2 Kulturelle fortellinger	33
4.2.4 Kulturelle skript/skjema	35
4.2.5 Diskurs.....	36
4.2.6 Habitus	36
4.3 Kjønn, moderskap og farskap	37
4.3.1 Kjønn i foreldreskapet.....	37
4.3.2 Reproduksjon av moderskapet	39
4.3.3 Produksjon av faderskapet.....	41
5. PRESENTASJON AV EMPIRI.....	42
5.1 Kjærestereelasjonen i endring	43
5.1.1 Endring i parforholdets karakter: fra kjærester til familie	43
5.1.2 Endringer i konflikt – og kommunikasjonsmønstre	44
5.1.3 Endret fysisk relasjon	45
5.2 Ny hverdag med en liten sjef.....	47
5.2.1 Fordeling av oppgaver.....	48
5.2.2 Barnet i sentrum... i familien, i hverdagen, i livet.....	49
5.3 Forventninger og erfaringer	50
5.3.1 Gravitet og postpartum: fra fødsel til sjokket etterpå	50
5.3.2 Permisjon	52
5.3.3 Fars tanker og opplevelser	53
5.3.4 Mors kontroll og symbiose med barnet.....	54
5.3.5 Utvikling og glede.....	56
5.4 Tap av tid og frihet.....	57
5.4.1 Tidsklemmen	58
5.4.2 Savn av frihet, egentid og sosialt nettverk.....	58
5.5 Avrunding	60
6. DISKUSJON.....	61

Innledning	61
6.1 Det gode foreldreskapet	63
6.2 Barnesentrert foreldreskapspraksis	64
6.2.1 Å utøve foreldreskapet på «riktig» måte	64
6.2.2 Å ta vare på parforholdet.....	66
6.2.3 Et liv med barnet i sentrum.....	67
6.2.4 «Noe mer egoistisk...».....	69
6.2.5 Emosjonell omsorg i et emosjonelt foreldreskap	70
6.3 Kjønn og likestilling i foreldreskapet	73
6.3.1 Likestilt foreldreskapspraksis	73
6.3.2 Mors og fars ulike foreldreroller	74
6.4 Moderskapets særstilling	75
6.4.1 Mor vet best?	76
6.4.2 Mor pirker på far, ikke omvendt.	77
6.4.3 Mor må gi far plass.....	78
6.5 Far i skyggen av mor	79
6.5.1 «Permisjonen har vært viktig for fars rolle» - men ikke for mors?	80
6.5.2 En «ny» form for farskap: fra forsørger til omsorgsperson	82
6.5.3 Omsorgsfullt og emosjonelt farskap	85
7. KONKLUSJON OG AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	87
7.1 Min oppdagelsesferd i deltakernes fortellinger	87
LITTERATUR:	90
VEDLEGG 1 – FORESPØRSEL OM DELTAKELSE TIL INTERVJU	96
VEDLEGG 2 - INTERVJUGUIDE	97
VEDLEGG 3 – NORSK SAMFUNNSVITENSKAPELIG DATATJENESTE AS	100
PERSONVERNOMBUDET FOR FORSKNING	101

SAMMENDRAG

Å bli foreldre innebærer ikke bare å unnfange og føde et barn, det innebærer også utøvelsen av foreldreskapet og utforming av foreldreroller. Avhandlingen «Når hun blir mor og han blir far» dreier seg om nettopp dette. Studien bygger på en kvalitativ intervjuundersøkelse med 9 førstegangsforeldre i Norge. Hensikten med studien har vært å få innsikt i foreldrenes tanker, erfaringer og følelser knyttet til deres overgang til foreldreskapet og utformingen av foreldrerollene. Gjennom analysearbeidet kom det fram ulike temaer som foreldrenes tanker og erfaringer var knyttet til. Analysen av materialet er gjennomført ved hjelp av en temasentrert og en meningsfortolkende tilnærming. Temaene som kom fram de analyserte intervjuene var: *forventninger og erfaringer, kjærestereelasjonen i endring, ny hverdag med en liten sjef og tap av tid og frihet.*

Undersøkelsen bygger på en sosialkonstruktivistisk tilnærming, og Berger og Luckmanns teori om konstruksjonen av virkeligheten utgjør grunnforståelsen i studien. I tillegg til denne forståelsen utgjør perspektiver på læring, kulturelle skript og Bourdieus habitusbegrep sammen med perspektiver knyttet til forståelsen av kjønn i foreldreskapet, de analytiske perspektivene som er brukt for å belyse deltakernes fortellinger og studiens problemstilling.

Resultatene viser stor grad av homogenitet i deltakernes fortellinger. Hovedfunnene viser at kulturelle skript og fortellinger ligger til grunn for hvordan deltakerne presenterer sin forståelse av foreldreskapet. Deltakerne er opptatte av å være gode foreldre, noe som de mener innebærer å ta hensyn til barnets ønsker og behov, og å ha en nær og emosjonell relasjon til barnet sitt. Deltakerne forteller om et foreldreskap der mor fortsatt er den som både ønsker og tar mest kontroll, og far ofte havner i mors kritiske lys. Men den farsrollen deltakerne forteller om, er en rolle som ligner mer på den rollen mor lenge har hatt. Forsørgerfaren er lenger ikke like aktuell som han tidligere har vært. Synet på og forståelsen av barnet preger både forståelsen av hva «det gode foreldreskapet» skal inneholde, og i tillegg preger det innholdet i både mors- og farsrollen. Barnets beste står i sentrum i utformingen av begge rollene.

Nøkkelord: overgang, foreldreskap, foreldreroller, foreldreskapspraksis, kjønn, skript, fortellinger.

ABSTRACT

Becoming parents involve not only conceiving and giving birth to a child; it also involves becoming and being a parent. The study “Når hun blir mor og han blir far” (English: «When she becomes a mother and he becomes a father») explores this issue. A qualitative research design has been used to explore the research question, and nine first time parents in Norway have been interviewed through the process.

The purpose of this study was to get an insight in the thoughts, experiences and feelings first time parents have through the transition to parenthood and the shaping of their parental roles. Through the analysis several themes on these thoughts and experiences appeared. The analysis is theme based approach together with an interpretive approach. The themes that came forward through the analyzed interviews were: *expectations and experiences, changes in the love relationship, a new everyday life with a little boss and loss of time and freedom*. The study is built on a social constructivist approach, where Berger and Luckmann’s theory on the construction of reality constitutes the basic understanding. Perspectives on learning, cultural scripts and the concept of “habitus” by Bourdieu, together with perspectives on the understanding of gender in parenthood, constitute the analytical perspectives used to understand the material from the interviews.

The results show homogeneity and the main results show that cultural scripts constitute the basis on what the first time parents build their understanding of parenthood on. The participants are concerned about being good enough parents, and for them this means taking in to account the child’s wants and needs, and having a close and emotional relation to the child. The participants experience parenthood where the mother still is the one who wants and takes most of the control and where the father is criticized by the mother. But the father role the participants describe is a role that resembles a maternal role that mothers have had for a long time. The father as a breadwinner is no longer recognized the same way as earlier. The understanding of what a child is and needs characterizes the understanding of what a good parenthood is, and it also characterizes the content of both the maternal and the paternal roles. What is viewed like the child’s best interest is the core of the shaping of both.

Keywords: transition, parenthood, parental roles, parental practice, gender, script, culture

1. INNLEDNING

Det sies at når et barn blir født, så fødes det også foreldre, det er denne «fødselen» inn i foreldreskapet avhandlingen dreier seg om. Overgangen inn i foreldreskapet er en av de største overgangene i livet og kan by på en rekke utfordringer. Som individ og som par går man gjennom en rekke forandringer når man blir foreldre, og hvordan disse forandringene arter seg er tema for avhandlingen. Formuleringer som «det er jo helt magisk», «det er livets største mirakel» og «det er det største i livet, det største man kan oppleve», «livet blir aldri det samme igjen» og mange flere, er formuleringer som de fleste har hørt. Det er ingen tvil om at det i norsk kultur hersker oppfatninger om at det å bli foreldre både er og skal være noe helt spesielt.

Det å bli foreldre har en tydelig biologisk kjerne knyttet til unnfangelse og fødsel. På den annen side er det å bli foreldre noe man må lære i en kulturell kontekst. Den pedagogiske relevansen av studien er knyttet til utformingen og læringen av foreldrerollene. Foreldrerollene læres gjennom flere sosiale prosesser; gjennom modell-læring (Bandura), gjennom oppdragelse og sosialisering, og ved å være en del av en kultur og en sosial kontekst. Sentrale teorier knyttet til læring og sosialisering anvendes som analytiske perspektiver på materialet fra intervjuene.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Temaet i denne undersøkelsen angår mange og er knyttet både til det private og det offentlige. Foreldreskap og relasjonen mellom foreldre og barn oppfattes først og fremst som et privat område, men det er også et politisk anliggende som er knyttet til diskusjonene rundt permisjonsordninger, likestilling, velferdsstaten og kjønnsroller. Velferdsstatens offentlige rammer legger føringer for utformingen av foreldrerollen, og har ført til en endring i måten farskap forstås og snakkes om (Brandth og Kvande, 2003, s.43; Farstad og Stefansen, 2015, s.57). Samtidig påvirkes velferdsstatens rammer av kulturelle normer og regler som blir lagt til grunn for ordninger. Foreldreskap og oppfostring av barn er tema for viktige og pågående debatter i det norske samfunnet. Fortellingene som er knyttet til forståelsen av foreldreskap og familieliv er viktige faktorer som er med på å styre fokuset i disse debattene.

Temaet i denne studien er noe de fleste kan relatere seg til, og som det er knyttet mye følelser til. Både de som er foreldre selv, de som tenker å bli foreldre en gang, og også de som ikke kunne tenke seg å få barn, har mange tanker om foreldreskap, foreldreroller og relasjonen mellom foreldre og barn. Det er også mange sterke meninger knyttet til det fra mange ulike hold. Et debattinnlegg som nylig ble publisert i Bergens Tidende (Myklebust, 2015), viser

nettopp dette. Innlegget er skrevet av en småbarnsmor og dreier seg om det hun kaller «mammapolititet». Myklebust skriver om mødre som observerer og vurderer andre mødre i situasjoner med deres barn, ofte i negativ retning. Hun skriver om mødre som høyløst sier ifra om sin mening angående andres morsrolle og utøvelse av denne, og som dømmer sine medmødre hardt. Forfatteren opplever selv at det eksisterer et tydelig mamma-politi i Norge. Dette er et av flere lignende bidrag i den offentlige debatten hvor ulike normer og regler for «godt foreldreskap» kommer til syne. Denne tematikken engasjerer både på offentlig og privat arena, og berører kulturelle kjernetema.

Min personlige bakgrunn for valget av tema er knyttet til min generelle interesse for hvordan sosiale fenomener utvikler og endrer seg. Jeg har, så lenge jeg kan huske, undret meg over hvorfor ting «er» sånn og slik, og hvem som har fått «bestemme» at det «skal» være sånn. Jeg har også lenge hatt en stor interesse for tema som er knyttet til familieliv, foreldreskap og parforhold. Valget falt derfor på et tema som der begge disse interessene knyttes sammen.

1.2 Problemstilling og studiens formål

«Hvordan utformer førstegangsforeldre sitt foreldreskap og sine foreldreroller?»

Problemstillingen er formulert som vist over, og tar sikte på å undersøke erfaringene til nybakte foreldrepar i sammenheng med overgangen til foreldreskapet, samt hva som preger deres utforming av foreldreskapet og foreldrerollene. Undersøkelsens metodologiske innfallsvinkel er kvalitative forskningsintervju der 9 førstegangsforeldre er intervjuet. Parene er i slutten av tyveårene, og alle har universitets – og høyskoleutdanning. I store trekk ønsker jeg å få nærmere innsikt i hva som skjer «når hun blir mor og han blir far» gjennom hvordan deltakerne forteller om det.

Undersøkelsen bygger på en sosialkonstruktivistisk tilnærming, og Berger og Luckmanns teori om konstruksjonen av virkeligheten utgjør grunnforståelsen i studien. Perspektiver på læring, kulturelle skript og Bourdieus habitusbegrep sammen med perspektiver knyttet til forståelsen av kjønn i foreldreskapet utgjør de analytiske perspektivene som belyser deltakernes fortellinger og studiens problemstilling.

Det har skjedd flere viktige kulturelle og samfunnsmessige forandringer i foreldreskapet de siste tiårene, slik som endringer av kjønnsroller, velferdsstatens ordninger og holdninger til barn. Derfor er det interessant å undersøke hvordan disse forandringene nedfeller seg i nye foreldreskap. En endring i forståelsen av kjønn fra noe biologisk determinert til noe sosialt

konstruert, har vært med på å endre forståelsen av moderskap og faderskap og har gitt grunnlag for endringer i utøvelsen av foreldrerollene (Brandth & Kvande, 2003, s.103). Særlig velferdsstatens permisjonsordninger som gir far mulighet til å være hjemme med sine barn har gitt viktige endringer foreldreskapet. Far er blitt en mer selvfølgelig del av omsorgsarbeidet (Stern, 2003, ref. i Schibbye, 2002, s.219), og en slik endring i farsrollen medfører også endringer i morsrollen, og endrer forståelsen av innholdet i foreldreskapet som helhet. Dette har ført til en utvikling av nye standarder for vurdering av foreldrerollene til et foreldreskap der barnet står i sentrum (Haavind, 2006, s.290).

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av fem kapitler. *Første kapittel* er innledningen. I *andre kapittel* belyser jeg de metodologiske valgene som er gjort gjennom forskningsprosessen. Der blir det også gjort rede for det vitenskapelige perspektivet i studien, analyseprosessen, studiens gyldighet og troverdighet, samt forskningsetiske hensyn. I *tredje kapittel* trekker jeg fram tidligere forskning som er knyttet til temaet i studien for å gi leseren en kort oversikt over noe av den forskningen som er gjort, og setter denne forskningen i sammenheng med denne studien. I *fjerde kapittel* viser jeg til de analytiske og teoretiske perspektivene jeg har valgt for å belyse funnene fra intervjuene. I *femte kapittel* presenteres funnene fra intervjuene. I *sjette kapittel* diskuteres funnene fra intervjuene og analyseprosessen i lys av de analytiske og teoretiske perspektivene som ble presentert i tredje kapittel. *Syvende kapittel* syv avrundes avhandlingen med avsluttende refleksjoner.

2. METODE

Formålet med studien er å undersøke hva som skjer i parforholdet gjennom overgangen til foreldreskapet, og hva som påvirker utformingen av foreldrerollene til førstegangsforeldre. Hensikten med dette kapittelet er å gjøre rede for de valgene og vurderingene som er gjort gjennom prosessen i studien. Problemstillingen i studien lyder: «*Hvordan utformer førstegangsforeldre sitt foreldreskap og sine foreldreroller?*» Valget av vitenskapelig metode er knyttet til problemstillingen. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for det vitenskapelige ståstedet studien er forankret i, og videre belyse et fenomenologisk og hermeneutisk perspektiv. Jeg vil redegjøre for valg av metode, forberedelser til intervju og gjennomføring av intervjuene. Min rolle som forsker er avgjørende for hva jeg får vite av mine deltakere, derfor vil dette diskuteres. Videre gjør jeg rede for prosessen der transkribering, tolkning og analyse er gjennomført, før jeg belyser studiens gyldighet, troverdighet og nytteverdien av funnene. I siste del av kapittelet vil jeg ta for meg forskningsetiske hensyn og viktigheten av disse.

2.1 Vitenskapelig ståsted

Det eksisterer ulike retninger som representerer forskjellige syn på hvordan verden er ordnet, hvilken type kunnskap det er mulig å oppnå, og hvordan denne kunnskapen kan oppnås (Hatch, 2002, s.12). Hvordan jeg som forsker velger å svare på disse spørsmålene plasserer meg innenfor et vitenskapelig paradigme, som gir forskningsarbeidet rammer for hvordan informasjon kan innhentes og tolkes (Hatch, 2002, s.12). Paradigmet angir hvilken vitenskapelig metode som er best egnet til å komme fram til den kunnskapen jeg søker (Hatch, 2002, s.15). Denne undersøkelsen har som mål å forstå hvordan menn og kvinner i parforhold opplever og håndterer overgangen til foreldreskapet og hvordan de utformer foreldrerollene. For å få et inntak til dette mener jeg at en sosialkonstruktivistisk tilnærming er hensiktsmessig. En slik tilnærming bygger på en antakelse om at virkeligheten kun eksisterer gjennom individuell konstruksjon, og at det ikke eksisterer en universell sannhet «der ute» (Hatch, 2002, s.15; Dalen, 2008, s.101). Mennesker konstruerer sin egen sosiale virkelighet, og gir gjennom denne mening til sine erfaringer (Dalen, 2008, s.101). Mennesket og den sosiale verden er uløselig knyttet sammen. Den sosiale virkeligheten som vi opplever og lever i antas å være noe vi har konstruert selv. «Kunnskap er ikke objektiv, men konstruert, og sannhet er det vi er enig om at den er» (Hatch, 2002, s.15). Den virkeligheten som deltakerne opplever og beskriver er den som er sann og riktig fra deres ståsted, men det betyr ikke at den virkeligheten oppleves likt av andre.

Kvale og Brinkmann (2009, s.70) skriver at både fenomenologi og hermeneutikk er viktige begreper når det kommer til kvalitativ intervjuforskning. Begge begrepene er viktige i denne undersøkelsen da fenomenologien dreier seg om en interesse for å forstå sosiale fenomener fra aktørenes egne perspektiver (Kvale og Brinkmann, 2009, s.45), og hermeneutikk handler om å tolke meningsbærende fenomener, her aktørenes perspektiver. Tolkning er i følge Hatch (2002, s.179) definerende for all kvalitativ forskning, og spiller også en betydelig rolle i min undersøkelse. Gjennom intervjuene søker jeg å forstå sosiale fenomener gjennom deltakernes perspektiver, som i denne undersøkelsen kommer fram gjennom dybdeintervjuer. Det jeg får innsyn i er deltakernes beskrivelser av egne opplevelser og erfaringer (Kvale og Brinkmann, 2009, s.45). I et fenomenologisk perspektiv forstår man virkeligheten som noe som eksisterer i den formen som den oppfattes av mennesker. Forståelsen av et fenomen baseres på det kun eksisterer som noe dersom det oppfattes som et fenomen av noen. Et fenomen er altså ikke noe i seg selv, men eksisterer kun som et fenomen gjennom menneskers opplevelse av det (Bengtsson, 1999).

Ordet hermeneutikk viser til forklaringskunst/fortolkningslære (Gilje og Grimen, 1995, s.143), og er relevant for kvalitative undersøkelser da datamaterialet ofte består av meningsfulle fenomener som muntlige ytringer, og store deler av forskningsprosessen i samfunnsvitenskapene oppfattes som en fortolkningsprosess (Gilje og Grimen, 1995, s.144). Et særtrekk ved mennesker er at vi tillegger oss selv, andre og verden rundt oss, mening. Vår egen oppfatning av hvem vi selv er, bidrar derfor til å bestemme hvordan vi faktisk er. Det samme gjelder samfunnet vi lever i (Gilje og Grimen, 1995, s.145). Som forsker skal jeg derfor forsøke å forstå og tolke fenomener og oppfatninger som allerede er fortolket av mine deltakere. Det er dette som Giddens kaller «dobbel hermeneutikk» (Gilje og Grimen, 1995, s.146). Ved hjelp av teoretiske begreper skal jeg rekonstruere deltakernes fortolkninger av egne opplevelser og forklaringer i en samfunnsvitenskapelig ramme, og må derfor bevege meg utenfor deltakernes oppfatninger av disse.

Det som Gadamer (ref. i Gilje og Grimen, 1995, s.148) kaller «forforståelse» angår både meg som forsker og deltakerne i min undersøkelse, og er viktig å huske på når man gjennomfører en undersøkelse eller leser forskningsresultater. I et hermeneutisk perspektiv tenker man at mennesker alltid har noen forutsetninger som grunnlag for sin forståelse av noe. Disse forutsetningene danner rammer for fortolkning og legger føringer for handlinger.

Forforståelsen til et individ er satt sammen av flere faktorer, Gilje og Grimen (1995, s.150) nevner trosoppfatning, samt språk og begreper, og personlig erfaring. Mennesker tolker seg

selv, andre og verden i lys av disse faktorene til sammen, og disse avgjør blant annet hva man antar er sant og riktig, hva man tar for gitt og hvordan man tenker at ting fungerer og henger sammen i verden. Min forforståelse er viktig for meg i min rolle som forsker da den er avgjørende for hva jeg ser etter, hvordan jeg forstår det jeg finner og til slutt hvordan jeg tolker og rekonstruerer fortellingene til mine deltakere (Gilje og Grimen, 1995).

Som mennesker fungerer vi aldri i et sosialt eller kulturelt vakuum (Rapley, 2004, s.26 ref. i Silverman, 2006, s.145). Vi vil alltid være avhengig av den kulturelle konteksten vi lever i. Som nevnt er språk og begreper viktige deler av vår forforståelse, de oppstår i en kultur og er avgjørende for mennesker fordi man ser verden gjennom det språket man har til rådighet. Begrepene gjør det mulig å se noe som noe, og er årsaken til at forskjellige individer ser ulike ting når de ser på det samme (Gilje og Grimen, 1995, s.148). Dette er viktig også i hermeneutisk sammenheng, hvor de meningsfulle fenomenene som vi som forskere skal fortolke, kun er forståelige i den konteksten de forekommer i (Gilje og Grimen, 1995, s.152). I mitt tilfelle: overgangen til foreldreskap og foreldreroller i en norsk urban kontekst. Tolkning handler om å gi mening til datamateriale (Hatch, 2002, s. 180), og det er konteksten som gir materialet en bestemt mening. Forbindelsen mellom det det vi skal fortolke, vår forforståelse og konteksten fortolkningen gjøre i kalles «den hermeneutiske sirkel», og viser til at en fortolkning alltid vil begrunnes av andre fortolkninger, som igjen begrunnes av fortolkninger. Det er ingen vei ut av denne sirkelen (Gilje og Grimen, 1995, s.154). Hermeneutiske prinsipper er tett knyttet til det konstruktivistiske paradigmet, og er derfor viktige i denne undersøkelsen.

2.2 Metodevalg: Det kvalitative forskningsintervjuet

Samtalen er en del av det grunnleggende samspillet mellom mennesker, her får vi innsyn i andres opplevelser, tanker og følelser. Et samtaleintervju kalles ofte livsverdensintervju, da deltakerne deler sin livsverden med forskeren (Kvale og Brinkmann, 2009, s.19). Forskeren ønsker å forstå deltakernes livsverden ut fra deres perspektiver, og få fram betydningen av deres erfaringer og opplevelser (Kvale og Brinkmann, 2009, s.21). Valget av vitenskapelig metode avhenger av hva man ønsker å undersøke (Silverman, 2009, s.34), og siden studien undersøker menneskers egne erfaringer og tolkninger av hendelser i egne liv, er det kvalitative forskningsintervjuet en formålstjenlig metode å bruke. Jeg har valgt å bruke enkeltstående dybdeintervjuer for å undersøke problemstillingen. I følge Dalen (2008, s.16) handler kvalitativ metode om å få en dypere innsikt i hvordan mennesker forholder seg til sin livssituasjon. Jeg

har valgt denne metoden fordi jeg ønsker en dypere innsikt i førstegangsforeldres opplevelser av sin nye livssituasjon som foreldre.

Intervjuet er en aktiv kunnskapsproduksjonsprosess, hvor forsker og deltaker produserer kunnskapen sammen (Kvale og Brinkmann, 2009, s.37). Det har derfor vært viktig for meg å opprette en god relasjon, og en åpen og trygg arena for at deltakerne skulle føle seg velkomne til å dele mest mulig informasjon. Spørsmålene har vært åpne, slik at de skulle oppmuntre deltakerne til å lufte ulike tanker framfor å lede dem til bestemte svar (Hatch, 2002, s.138). En annen faktor som er viktig er hvilke spørsmål jeg stiller, og hvordan jeg stiller dem. Det er min intensjon å få så mye og så bred informasjon som mulig fra mine intervjupersoner. Derfor brukte jeg åpne spørsmål i semi-strukturert form, slik at informasjonen fokuseres rundt tema for avhandlingen, uten at de er lukket (Dalen, 2008, s.29). På forhånd hadde jeg laget en intervjuguide som hjelp til å fokusere temaene jeg var interessert i. Ut over det lot jeg samtalen forløpe naturlig slik at det var rom for deltakernes tanker uten at de var tøylet av for sterke rammer.

2.2.1 Forberedelser til intervju

Intervjuene er ment å fungere mest mulig som en samtale mellom meg som forsker og mine intervjupersoner. Men for at samtalen skulle holde seg til tema utformet jeg en intervjuguide (vedlegg 2) med spørsmål rundt tema som jeg kunne tenke meg å stille. Denne guiden fungerte som et rammeverk, og hjalp meg til å styre samtalen rundt temaene jeg ønsket svar på. Guiden var ikke ment å være strengt styrende, men den fungerte som en støtte dersom det ble stille i samtalen, og som en huskeliste for å få dekket alle temaene jeg hadde tenkt ut på forhånd at jeg ønsket å spørre om.

Når man gjennomfører intervjuer kan man aldri på forhånd vite hvilken informasjon man vil sitte igjen med etterpå. Den informasjonen som kommer fram i løpet av samtalen er et resultat av samhandling og kommunikasjon mellom forsker og informanter. Det menneskelige samspillet i intervjuet påvirker intervjupersonene, og dermed den kunnskapen som produseres (Kvale & Brinkmann, 2009, s.79), og kan derfor gi mange forskjellige utfall. Jeg valgte å gjennomføre et pilotintervju. Her intervjuet jeg en kollega av et familiemedlem, med partner. Hensikten med pilotintervjuet var å teste intervjuguiden. Jeg ønsket å undersøke om spørsmålene var forståelige, om noe kunne misforstås, og om det var mulig å bruke den videre i intervjuene. Da jeg heller ikke har intervjuet mennesker på denne måten før, ønsket jeg også å teste meg selv som intervjuer, og sjekke om det tekniske utstyret fungerte som det skulle.

Intervjuguiden viste seg å fungere bra, og pilotintervjuet ga mye god informasjon, så jeg valgte å inkludere det som et av intervjuene i undersøkelsen. Jeg tok notater for hånd under pilotintervjuet, men etter gjennomgang av intervjuet i ettertid fant jeg ut at det ikke var nødvendig. Lydfilene inneholdt nok informasjon, og noteringen kunne være et forstyrrende element i intervjuet da det kunne oppleves mer formelt for deltakerne, noe som kan forringe informasjonen de velger å dele med meg.

2.2.2 Utvelgelse og tillatelser

Prosjektet ble godkjent av NSD (vedlegg 3) i august 2014, og jeg kunne begynne med datainnsamlingen. For å skaffe deltakere til studien har jeg brukt mitt sosiale nettverk. Dette er det som Befring (2007, s.96) kaller formålstjenlig, eller pragmatisk utvelgingsmetode, nærmere bestemt et kumulativt eller lenkeutvalg, hvor utvalget forstørres seg selv, eller er deler av en kjennskapskrets (Befring, 2007, s. 97). Da man helst ikke skal bruke et utvalg hvor man personlig kjenner deltakerne, har jeg valgt å ikke bruke egne venner, men heller personer ett hakk lenger ut i nettverket mitt. Altså har jeg intervjuet venner av venner, men også kolleger av mine familiemedlemmer. Deltakerne er plukket ut ved hjelp av selvseleksjon.

2.2.3 Utvalgsbeskrivelser og inklusjonskriterier

Studien er basert på intervjuer med fire heterofile foreldrepår og en mor alene, totalt 9 personer. Vel innforstått med at foreldreskap kan være biologisk og/eller sosialt, har jeg valgt å inkludere par der foreldreskapet er biologisk og sosialt. Dette har jeg valgt fordi det er denne typen foreldreskap som oftest knyttes til begrepet. Inklusjonskriteriene for deltakelse i studien var at paret var over 18 år, førstegangsforeldre, fortsatt i samliv og at felles barn var mellom 0 og 3 år. Årsaken til at jeg har valgt å intervjuer førstegangsforeldre er at det er her overgangen mellom kjærestepar til foreldreskap skjer. Alle barna har vært friske ved fødsel, og har ikke vært rammet av noen form for alvorlig sykdom eller tilstand etter fødsel. Deltakerne er mellom 25 og 30 år, barnets alder har vært fra 15 måneder til 2 år, og er parenes biologiske felles barn. Alle parene er samboere. Lengden på forholdene varierer mellom 3,5 år til 15 år. Deltakerne er oppvokst forskjellige steder i landet, men bor i dag i samme by. Deltakerne har ulike utdanningsbakgrunn og ulike yrkestilknytning, men alle har høyskole – eller universitetsutdanning. Dette er av betydning for funnene. At deltakerne er selvselekterte kan reflektere deres holdninger og verdier, da de er villige til å bidra i et slikt prosjekt.

Jeg har valgt å kalle de jeg intervjuer for «deltakere», framfor «informanter» eller «intervjupersoner» som er ofte brukte betegnelser. Dette fordi jeg syns at «informant/intervjuperson» gir et bilde der de gir vekk informasjon. I kvalitativ metode mener jeg det blir et feilaktig bilde, da personene jeg intervjuer er med på å produsere kunnskapen i undersøkelsen, de deltar i produksjonen og jeg ønsker derfor å kalle dem for «deltakere» (Kvale og Brinkmann, 2009, s.37).

2.2.4 Gjennomføring av intervju

Alle intervjuene ble gjennomført i september og oktober 2014, og pilotintervjuet i august. Intervjuguiden ble brukt i alle intervjuene, og selv om spørsmålene i guiden er ganske detaljerte brukte jeg den bare som en støtte i samtalen. Mange ganger fløt samtalen naturlig inn på det neste jeg hadde tenkt å spørre om. Når samtalen kom inn på tema jeg ikke hadde med i intervjuguiden ga det meg mulighet til å få svar på ting jeg ikke hadde tenkt på, men som kunne være vel så viktige. Dersom deltakerne hadde problemer med å svare på spørsmål kunne jeg bidra med eksempler på hva jeg spurte etter, da jeg har lest en del om temaene og har gjort meg en del tanker rundt mye av det jeg intervjuet dem om. Dette bidro til å holde samtalen flytende, og resulterte ofte i at deltakerne kom på flere ting det var aktuelt å fortelle om. Jeg erfarte også hjelp med spørsmålene fra en del av kvinnene, som ofte tok på seg å forklare sin partner hva jeg spurte om, dersom de hadde misforstått. Kvinnene supplerte også med flere spørsmål direkte rettet til sin partner. Dette var nok ofte ting de ønsket å spørre sin partner om fordi de lurte på hva han tenkte om det, men det bidro til at jeg fikk svar på enda flere temaer. Det var antydning i informasjonsskrivet at intervjuene kom til å ta 1-1,5 timer, men de fleste intervjuene endte opp med å vare i ca. 2 timer. Den økte varigheten var et resultat av at deltakerne virket komfortable i situasjonen og at samtalen fløt godt. Det virket unaturlig å skulle avbryte før de hadde fått fortelle det de var i gang med å fortelle. Avslutningsvis fikk deltakerne spørsmål om det var noe de lurte på, noe de ønsket å snakke om som ikke var nevnt, eller om det var andre ting de ønsket å ta opp.

I en situasjon hvor mennesker skal intervjues er det lurt å ta hensyn til deres ønsker. Jeg har etterstrebet å imøtekomme mine deltakere på deres premisser etter beste evne (Befring, 2007, s.125). Dette har jeg ansett som en viktig del av prosessen, da mennesker oftere føler seg trygge i omgivelser de selv har valgt og kjenner. Etter deltakernes ønske, og av praktiske hensyn har intervjuene foregått hjemme hos deltakerne. Da deltakerne har små barn har det vært greit for dem å kunne gjøre det hjemme etter at barnet er lagt eller er i barnehagen. Siden

temaene jeg ønsker å snakke med dem om er ganske private og sensitive, har det vært fint å vite at man ikke står i fare for å bli overhørt av uvedkommende. Det har vært mitt ønske å legge til rette for at det skulle være så lite problematisk som mulig å delta i studien. Dersom deltakerne hadde måttet gjøre en dagstur av å komme seg til et sted jeg hadde valgt, hadde det satt andre rammer for intervjuet. Det kan tenkes at det hadde ført til mer nervøsitet og en kunstiggjøring av situasjonen, noe jeg ikke ønsket. Jeg ønsket heller ikke å bruke mer av tiden deres enn nødvendig. Jeg har fått tilbakemelding fra deltakerne om at de synes det var veldig greit at jeg kunne komme hjem til dem.

Når man gjennomfører intervju ber man om veldig mye fra sine informanter. Man ber om deres tid, men også om at de skal avsløre mye om seg selv, sine tanker og sine liv. I følge Hatch (2002, s.65) er man avhengig av at deltakerne stoler tilstrekkelig på forskeren til at de er komfortable nok til å dele denne informasjonen. I begynnelsen av hvert intervju brukte jeg derfor bevisst tid til å snakke om vær og vind for å danne en relasjon, og gi deltakerne tid til å danne seg et bilde av meg som person. Jeg ga dem også tid til å stille meg spørsmål dersom de lurte på noe før vi startet, enten om meg eller prosjektet. Dette anser jeg som viktig da jeg ønsker å snakke med dem om private og personlige ting som man kanskje ikke snakker høyt om så ofte ellers, særlig ikke med fremmede. Deltakerne ble igjen informert om at det er frivillig å delta, at de kunne trekke seg når som helst og la vær å svare på spørsmål dersom de ønsket det. De ble også informert om at jeg ikke er ute etter rett eller galt svar, men at det er deres erfaringer, tanker, følelser og refleksjoner som er av interesse for meg. Jeg anser det som viktig å fortelle deltakerne dette eksplisitt, for å være sikker på at de forsto det, da mennesker har en tendens til å tro at det fins rette og gale svar de skal komme med (Hatch, 2002, s.102). Jeg beregnet også tid til snakk om løst og fast før lydopptakeren ble slått av, da jeg erfarte fra det første intervjuet at det kom opp relevante tema etter at lydopptakeren var slått av. Deltakerne gjør seg selv sårbare i en intervjusituasjon, og Hatch (2002, s.66) hevder at det kan være lurt å ha en form for debriefing etter intervjuet er avsluttet. Før jeg avsluttet hos deltakerne spurte jeg derfor om hvordan de hadde opplevd intervjuet, og ga dem tilbakemelding og takket for at de hadde bidratt med mye og brukbar informasjon til mitt prosjekt.

2.2.5 Min rolle som forsker

Min holdning under selve intervjuet er både viktig og avgjørende. Jeg ønsker å motivere informantene til å svare så oppriktig som mulig. For å muliggjøre dette må jeg opptre nøytralt, men også vise forståelse og toleranse for det som blir sagt, og ikke vise at jeg eventuelt

liker/ikke liker enkelte svar bedre enn andre svar (Befring, 2007, s.126). Dersom informantene opplever at jeg prøver å få dem til å si noe framfor noe annet kan dette prege informasjonen jeg sitter igjen med. Det er viktig at jeg presiserer at det ikke fins noen riktige eller gale svar (Hatch, 2002, s.102). Jeg som forsker må utforme intervjusituasjonen slik at den kan gi informasjon med maksimal validitet og reliabilitet. Generelt kan man styrke validiteten ved å legge intervjusituasjonen til rette etter informantens premisser. Dette innebærer at personen får uttrykke seg på en mest mulig fri og naturlig måte (Befring, 2007, s.125).

Som forsker kan det være et dilemma å finne balansen «mellom nærhet og distanse» (Pål Repstad, 1987, ref. i Befring, 2007, s.271). Etikk handler i stor grad om mellommenneskelige relasjoner, og Befring (2007, s.272) skriver at forskeren innfrir de etiske kravene som stilles til forskning når han fungerer i samsvar med normer som gjelder for allmenne relasjoner mellom mennesker. Men som forsker risikerer jeg å identifisere meg så sterkt med deltakerne at jeg ikke opprettholder en profesjonell avstand (Kvale og Brinkmann, 2009, s.92). Dette kan sette både meg og deltakerne i en vanskelig situasjon. Jeg bør også være klar over at den åpenhet og intimitet som kjennetegner mye av kvalitativ forskning kan virke forførende på deltakerne og dermed få dem til å avsløre informasjon de senere vil angre på at de har gitt. Min evne til å være lyttende i min rolle kan også i noen tilfeller føre til kvasi-terapeutiske relasjoner (Kvale og Brinkmann, 2009, s.91). Denne risikoen stiller sterke krav til min finfølelse med hensyn til hvor langt jeg skal grave i undersøkelsene mine. Som mennesker er vi veldig opptatte av andres reaksjoner på det vi sier og gjør, dette er også gjeldende i en intervjusituasjon. Gjennom intervjuene har jeg opplevd situasjoner der deltakerne forteller ting som jeg merker er følsomme og private tema for dem. I disse situasjonene har jeg vært svært oppmerksom på mine egne reaksjoner, slik at deltakerne ikke skal føle seg dumme eller angre på det de har sagt (Kvale og Brinkmann, 2009, s.91). Jeg mener at jeg har reagert på en adekvat måte da det ikke har oppstått noen tydelig pinlige situasjoner, og det hele tiden har vært en god tone mellom meg og deltakerne.

Det eksisterer også en asymmetrisk maktrelasjon i en intervjusituasjon som denne. Som intervjuer er det jeg som har definert intervjusituasjonen og bestemt tema for intervjuet. Jeg bestemmer også hvilke spørsmål jeg vil stille og hvilke jeg vil følge opp (Kvale og Brinkmann, 2009, s.52). Rollefordelingen er heller ikke lik, da min rolle er å spørre og deltakernes rolle er å svare. De nevnte faktorene er virkeligheten i et kvalitativt forskningsintervju som jeg ikke kan endre, men jeg kan tilrettelegge så godt jeg kan rundt andre faktorer (se 2.2.1). Dette kan

balansere intervjusituasjonen så mye som mulig, og gjøre deltakernes rolle til en overkommelig rolle å ha.

2.2.6 Hva kan begrense det jeg får vite?

Kunnskapen som produseres i undersøkelsen er et produkt av samspillet mellom meg som forsker og deltakere (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 37). Informasjonen produseres i intervjusituasjonen og fins ikke før eller etter, derfor vil den være sårbar for og påvirkes av en rekke faktorer. Som nevnt er den sårbar for min forforståelse, dette er noe jeg kan prøve å være bevisst på, men som jeg som menneske aldri fullstendig kan unngå. Min og deltakernes dagsform og konsentrasjon kan påvirke hva og hvordan spørsmål og svar oppfattes og tolkes. Dette kan føre til misforståelser, eller at svarene og spørsmålene nødvendigvis ikke stemmer helt overens. Det kan også tenkes at paret nylig har hatt en konflikt som kan prege situasjonen, eller at de har snakket med hverandre på forhånd om hva de ønsker å dele eller ikke. Andre faktorer som påvirker ligger også hos informantene, dette kan være at det er vanskelig for mange å sette ord på noen av tingene jeg spør om. Det kan hende de ikke har tenkt over enkelte problemstillinger, og det kan hende det er vanskelig å formulere tanker rundt det med kort betenkningstid. Informantenes hukommelse vil også være med på å prege svarene. Menneskers hukommelse er selektiv, og hvordan man husker at en situasjon opplevdes for en tid tilbake vil ofte endre seg til man skal fortelle om det. Jeg som forsker må huske at jeg fortolker deltakernes fortolkninger av erfaringer og tanker, som allerede er fortolket og gjenkalt av deltakerne selv (Fossåskaret, 2006, s.41). Det kan også være en rekke erfaringer og som jeg gjerne vil høre, som ligger «i ryggmargen» hos deltakerne, slik at de tar det for gitt at jeg også er klar over det, og dermed ikke sier det i intervjuet (Hatch, 2002, s.91). Derfor må jeg utforme en intervjuguide som kan gjøre det mulig for meg å få flest mulig av de svarene jeg ønsker.

Sosial ønskverdighet (min oversettelse. Engelsk: social desirability) er viktig å ta med i betraktningen når det kommer til å intervju mennesker om personlige tema. De fleste mennesker ønsker å framstå som best mulig for sin omverden, og det kan derfor være vanskelig å få tilgang til de såreste, vanskeligste og mest ydmykende opplevelser og tanker. Sosial ønskverdighet kan gi en skjevhet (engelsk: respons bias) i svarene (Callegaro, 2008). Dette innebærer at vedkommende svarer i henhold til hva han eller hun tenker er sosialt akseptabelt, og unngår å fortelle noe ufordelaktig om seg selv. Utfallet kan bli en overrapportering av sosialt ønskverdige tilfeller, og en underrapportering av det motsatte. At parene deltar som følge av selvseleksjon påvirker funnene i undersøkelsen, da man kan tenke seg at par med store

relasjonelle problemer ikke vil melde seg frivillig til å delta. Dette kan si noe om parene som er med i studien, der det kan tenkes at de opplever at de har et godt forhold som det ikke vil føles ubekvem å dele med en fremmed person.

2.3 Analyse av empiri

2.3.1 Transkribering

Jeg har valgt å transkribere intervjuene selv, da det gir meg en mulighet til å bli godt kjent med eget materiale (Nilssen, 2012, s.42). Det er en fordel at jeg foretar transkriberingen fordi jeg kjenner konteksten de ble gjort i, og fordi jeg selv er med som en aktiv aktør i produksjonen av materialet. Det er også etisk forsvarlig at jeg transkriberer selv da andre kunne kjent igjen deltakerne ved å lytte til opptakene (Nilssen, 2012, s.48). Jeg har forsøkt å starte transkriberingen av intervjumaterialet så tett opp til hvert intervju som mulig for å ha intervjuet friskt i minnet. Transkriberingen er gjort ved å lytte til lydopptaket og skrive ned ordrett det som har blitt sagt. Tydelige pauser er tatt med for å markere steder der deltakerne har måttet tenke seg ekstra om. Det er også tatt med latter som «haha», for å markere om det var sagt som en spøk eller om det var noe deltakeren synes var morsomt. Transkripsjonene er gjort på bokmål for å bidra til anonymisering av materiale, men også fordi dialekt ikke er av betydning for videre analyse av materialet. Allerede i transkripsjonene er deltakerne anonymisert ved at de kalles «mor1/far1», «mor2/far2», osv. ut fra hvilket intervju de hører til. Ved sitering i presentasjon av empiri (se kap. 5) har deltakerne fått tildelt tilfeldige navn fra norske navnebøker for å gi leseren mulighet til å sterkere knytte sitatet til virkelige personer. Da intervjuene er transkribert rett etter gjennomføring har transkripsjonene bidratt til endringer i intervjuguiden. Gjennom intervjuene har det kommet svar som har bidratt til endring, fjerning og nye spørsmål i intervjuguiden slik at de kommende intervjuene ble enda mer fruktbare.

2.3.2. Analyse og tolkning

Det transkriberte materialet er analysert ved hjelp av induktiv tilnærming, som innebærer at jeg forsøker å danne en helhetlig forståelse av materialet, og lete etter mønstre innad i materialet (Hatch, 2002, s.161). Denne tilnærmingen medfører at jeg tar utgangspunkt i empirien, og deltakernes egne perspektiver og opplevelser. Disse har dannet grunnlaget for kategoriene og temaene som er benyttet videre i arbeidet, og som har gitt teoretiske perspektiver knyttet til temaet i studien. Denne analysemetoden er hentet fra Grounded Theory, der det utledes ny teori gjennom de data som kommer fram i analyseprosessen (Befring, 2007; Dalen, 2004). Videre har jeg gjennomført en temasentrert analyse, hvor jeg har sammenlignet informasjon fra

deltakerne rundt de samme temaene, hvor hovedmålet er en dyptgående forståelse av hvert tema. I temasentrerte analyser representerer kategoriene sentrale temaer i undersøkelsen (Thagaard, 2009, s.171). Tolkning handler i sin tur om å gi mening til datamaterialet og er en del av alle prosessene i en kvalitativ undersøkelse (Hatch, 2009, s.179). Jeg søker å forstå sosiale fenomener ved å forsøke å forklare hva som foregår i dem. Som ved alle andre deler av forskningsprosessen er jeg som forsker en aktiv deltaker også i tolkningen. Tolkning er en produktiv prosess, hvor jeg som forsker konstruerer en forståelse i samhandling med min empiri (Hatch, 2002, s.180).

I litteraturen påpekes det at analysearbeidet er en del av hele forskningsprosessen, fra utarbeiding av problemstilling til presentasjon av resultater (Dalen, 2008, s. 62). Dette har vært gjeldende i min undersøkelse også. I tematisering, utarbeiding av intervjuguide, under intervjuene og i transkriberingen av dem, har jeg både bevisst og ubevisst drevet med analysering. Dette har påvirket de valgene og vurderingene jeg har gjort underveis i arbeidet. Analyse handler ikke bare om koding, kategorisering og sortering av datamateriale, det handler også om rekonstruksjon av et sosialt fenomen (Coffey og Atkinson, 1996, s.108). Jeg rapporterer ikke bare det jeg mener jeg har funnet, men i arbeidet med rapporteringen rekonstruerer jeg versjoner av fortellingene som deltakerne mine har delt med meg. Materialet jeg har samlet inn representerer verken sanne eller usanne svar, men det representerer deltakernes perspektiver knyttet til erfaringer og opplevelser av et sosialt fenomen, som igjen er avhengig av sin kultur (Whyte, 1980, s.117 ref. i Silverman, 2006, s.145). Min oppgave er å finne de indre sammenhengene i materialet (Dalen, 2008, s.108). I analysen er min oppgave å bygge en bro mellom datamaterialet og resultatene, ved å tolke og sammenfatte deltakernes fortellinger fra transkripsjonene (Malterud, 2003, s.93). Gjennom denne prosessen er det viktig at jeg er lojal mot enkeltpersonenes fortelling og erfaringer da det er disse som utgjør grunnmuren for resultatene mine (Malterud, 2003, s.95).

Selve analysen av det transkriberte materialet er gjort i ulike trinn. Jeg har ført en «forskerlogg» underveis gjennom hele arbeidet. Allerede under transkripsjonene skrev jeg ned tanker som dukket opp. Da transkripsjonene var ferdig skrev jeg ut og leste gjennom alle intervjuene for å danne et helhetlig bilde av materialet jeg satt igjen med. Her også noterte jeg tanker i loggen. Jeg fortsatte så med å lese hvert intervju to ganger og skrive stikkord i margene. I venstre marg skrev jeg stikkord angående innholdet, mens jeg etter andre gjennomlesning skrev «beskrivelser av...» og hva det handlet om, i høyre marg. Her fylte jeg inn med ord som lignet betegnelser på større kategorier enn stikkordene i venstre marg. Måten

dette er gjort på likner på matrisene Thagaard (2009, s.174) presenterer. Denne metoden brukte jeg som et steg i prosessen mot utarbeiding av kategoriene. Ordene fra dette arbeidet ble samlet i ett dokument, hvor jeg laget en liste med ordene jeg hadde samlet fra hvert intervju. Listene ble så sammenlignet på tvers av alle intervjuene, og jeg så etter hvilke ord og beskrivelser intervjuene hadde til felles. På bakgrunn av denne sammenligningen og sammenslåingen laget jeg kategoriene. Videre jobbet jeg med andre deler av prosjektet, slik at jeg kunne se på materialet fra analysen og kategoriene med «nye» øyne på et senere tidspunkt. Dette gjorde jeg for å gi meg selv muligheten til å oppdage ting jeg kanskje ikke hadde oppdaget under første runde med gjennomlesning. Det ga meg også en mulighet til å dobbeltsjekke om kategoriene fortsatt var brukbare. Da kategoriene var fastsatt leste jeg gjennom materialet på nytt, og markerte med farget tusj de delene av intervjuene som hørte til i de forskjellige kategoriene. Jeg laget så et dokument per kategori i Word, hvor jeg skrev sammendrag for hver tematiske kategori. Thagaard (2009, s.173) refererer til dette som den beskrivende fasen i temasentrert analyse. Oversikten som lages for hver temakategori gjør det mulig å sammenligne deltakernes utsagn angående hvert tema. Skrivningen av disse sammendragene fungerte som en tredje gjennomlesning, og jeg markerte også her hvilke utsagn som kunne brukes i presentasjonen av resultatene. Når materialet deles i kategorier på denne måten blir teksten «dekontekstualisert» før det i siste fasen i analysearbeidet skjer det en «rekontekstualisering». Her settes temaene i kategoriene inn i en teoretisk sammenheng, og mine sammenfattinger av deltakernes uttalelser skal kunne formidles til andre (Thagaard, 2009, s.180).

Denne første delen av analysen har bidratt til en organisering av materialet og gjort det mulig å undersøke innholdet i materialet nærmere. Videre har jeg analysert materialet med tanke på hva som ligger bak det deltakerne sier, og gjort en dypere og mer kritisk fortolkning av materialet. Jeg har søkt å gå ut over det som deltakerne har sagt og forsøkt å finne meningsstrukturer som ikke umiddelbart framtrer i materialet for videre å «rekontekstualisere» deltakernes utsagn i en bredere referanseramme (Kvale og Brinkmann, 2009, s.214). Analysearbeidet er gjort i Word og for hånd. Jeg opplever det som mer oversiktlig å jobbe for hånd og ha materialet i fysisk form. Jeg opplever at metoden gir meg en trygghet i at ingen sider i materialet ubevisst blir bladd forbi, slik som kan skje når man leser et dokument i Word på datamaskinen.

2.4 Studiens gyldighet og troverdighet

Begrepene validitet og reliabilitet er tett knyttet til positivismen og kvantitativ forskning, hvor man har utviklet metoder for å måle og sikre begge fenomener (Dalen, 2008, s.103). Det

eksisterer en debatt rundt begrepsbruken, og i kvalitativ forskning foretrekker flere forskere å bytte ut disse begrepene med troverdighet, bekreftbarhet, og overførbarhet (Kvale og Brinkmann, 2009, s.249). Selv velger jeg likevel å bruke begrepene reliabilitet og validitet, da disse begrepene er godt innarbeidet i forskningslitteraturen generelt, også knyttet til kvalitativ forskningsmetode.

2.4.1 Reliabilitet

Reliabilitet dreier seg om troverdigheten i resultatene og legger vekt på om samme resultat kan reproduseres av andre forskere på andre tidspunkt. Reliabilitet gjør seg gjeldende gjennom hele undersøkelse, både under intervjuet, i transkriberingen og i analysen (Kvale og Brinkmann, 2009, s.250). Kravet om etterprøvbarehet er lite gjennomførbart i kvalitativ forskning, da forskerens rolle og forholdet mellom forsker og deltakere er av stor betydning for resultatene. Både individer og kontekst i undersøkelsen er i konstant endring, noe som gjør etterprøving vanskelig (Dalen, 2008, s.101). Man må derfor nærme seg reliabilitet på andre måter. Dette kan innebære at man som forsker er grundig og nøye i beskrivelsene av alle ledd i forskingsprosessen, noe som refereres til som transparens, som jeg gjør rede for i neste avsnitt (Silverman, 2006, s.282). Reliabilitet i kvalitativ forskning dreier seg om viktigheten av at forskningen er utført på en tillitsvekkende måte. Forskerens reliabilitet er knyttet til om forskeren stiller ledende spørsmål eller på andre måter påvirker deltakernes svar (Kvale og Brinkmann, 2009, s.250). En vurdering av reliabiliteten i en kvalitativ undersøkelse handler om forskerens egne refleksjoner angående hvordan datainnsamlingen er gjort, og en bevissthet angående mulige feilkilder (Ringdal, 2013, s.248). Jeg har forsøkt å unngå å stille ledende spørsmål eller på andre måter påvirke deltakernes svar. Jeg har også forsøkt å beskrive mulige begrensninger og andre feilkilder gjennom dette kapittelet.

2.4.2 Transparens

Som nevnt i avsnittet over er transparens (gjennomsiktighet) i forskningsprosessen en måte man kan sikre reliabilitet i kvalitative studier. Dette innebærer at jeg er grundig i mitt empiriske arbeid gjennom hele forskningsprosessen. For at en leser skal kunne se for seg en korrekt repetisjon av arbeidet som er gjennomført har jeg formulert en presis problemstilling, forsøkt å tydeliggjøre min forforståelse og mulige påvirkning på materialet, samt etterstrebet transparente prosedyrer knyttet til beskrivelsene av alle prosedyrene som er gjennomført i prosjektet fra start til slutt (Olsen, 2003, s.11). Dette vil gjøre det mulig for andre å kritisk vurdere funnene i undersøkelsen, samtidig som de er klar over hvilke faktorer jeg som forsker

kan ha innvirket på, hvem jeg er og hva jeg tar med meg inn i prosjektet (Kvale og Brinkmann, 2009, s.250).

2.4.3 Validitet

Validitet i samfunnsvitenskapene dreier seg om hvorvidt en metode egner seg til å undersøke det den er ment å undersøke (Kvale og Brinkmann, 2009, s.250), og om gyldigheten til den kunnskapen man kommer fram til. Da man aldri helt sikkert kan svare ja/nei på om det man har funnet stemmer eller ikke, må man som forsker heller spørre seg hva kan dette være gyldig kunnskap om, og under hvilke betingelser kan dette være gyldig kunnskap om noe (Malterud, 2003, s.178). Det er viktig at metoden jeg velger er adekvat med tanke på kunnskapen jeg ønsker å hente inn for å belyse min problemstilling. Dersom valgene mine gjennom forskningsprosessen ikke er relevante med hensyn til dette, kan jeg ikke regne med at resultatene skal gi gyldige svar på det jeg ønsker å undersøke (Malterud, 2003, s. 178). Det er tidligere i dette kapitlet redegjort for valg av metode (2.2).

Maxwell (2005, s. 105) hevder at validitet i kvalitativ forskning ikke kan garanteres ved å følge en bestemt prosedyre, og at man aldri kan være helt sikkert på at man har oppfattet det man har undersøkt på riktig måte. Selv om en fullstendig validering av resultatene ikke vil være mulig i en undersøkelse som denne, kan jeg likevel legge til rette for en validering gjennom stegene i prosessen. Kvale og Brinkmann (2009, s.246) hevder at validering dreier seg om kvaliteten på forskningshåndverket, og bør være til stedet gjennom hele forskningsprosessen. Det er viktigere at jeg legger vekt på validering av prosessen enn produktet, og jeg har strebet etter å kvalitetskontrollere alle stegene i arbeidet mitt fra start til slutt i prosjektet (Kvale og Brinkmann, 2009, s.250).

Det kvalitative intervjuet bygger på samspill mellom forsker og deltakere, derfor er det en metodisk forutsetning at det skapes et forhold mellom meg og de jeg intervjuer. De uttalelsene deltakerne bidrar med, bør gjengis så nært deres opplevelse som mulig, men mine fortolkninger av uttalelsene vil alltid preges av forholdet jeg får til deltakerne (Dalen, 2008, s.105). Validitet handler altså ikke bare om metodene jeg bruker, men også om meg som person, inkludert min moralske integritet (Kvale og Brinkmann, 2009, s.253). Jeg har gjort rede for min tilknytning til fenomenet jeg studerer i innledningen til studien slik at det kritisk kan vurderes hvordan det kan påvirke min tolkning av resultatene (Dalen, 2008, s.105). En utfordring som kan dukke opp i sammenheng med validering er min nærhet til feltet jeg studerer. Dersom en forsker er godt kjent med feltet som studeres er det en fare for at man kan «go native», noe som innebærer at

nærheten til feltet fører til at forskeren ikke klarer å se særtrekk eller andre spesielle kjennetegn i materialet (Dalen, 2008, s.110). I mitt tilfelle er ikke faren for dette overhengende, da jeg ikke har barn selv. Min forståelse av materialet skjer utenfra, uten egne erfaringer, tanker og følelser som kan farge det jeg oppfatter fra mine deltakere. At jeg ikke har barn kan påvirke informasjonen jeg sitter igjen med i begge retninger. Det kan føre til at deltakerne føler seg som eksperter på området, og at dette gir en motivasjon til å fortelle utdypende. Men det kan også føre til at det er ting de ikke forteller meg, fordi de kanskje antar at jeg ikke har mulighet til å forstå eller sette meg inn det. Dette er det viktig at jeg husker på i analysen av materialet.

Min rolle som forsker og kvaliteten på mitt forskningsarbeid gjennom hele prosessen er avgjørende for validiteten til resultatene fra undersøkelsen. Jeg påvirker prosessen i alle steg, da jeg er en aktiv aktør gjennom innhenting av materiale, transkribering, analyse og tolkning (Dalen, 2008, s.107). Jeg ønsker at mine resultater skal representere deltakernes opplevelser, erfaringer, meninger og tanker, og må derfor sørge for at mine tolkninger av disse fungerer som et gyldig bindeledd mellom datamaterialet og de endelige resultatene. For å stryke validiteten er det også viktig at jeg stiller «gode» spørsmål som gir deltakerne mulighet til å gi utfyllende svar (Dalen, 2008, s.108). For å sikre dette har jeg gjennomført pilotintervju for å sikre at spørsmålene ikke er til å misforstå, og at de gir deltakerne mulighet til å svare på det jeg ønsker å vite noe om. Gjennom pilotintervjuet fikk jeg også mulighet til å kontrollere at lydopptakeren fungerte bra, noe som fører til en økt validering i transkripsjonen, da det er lett å høre hva som ble sagt. Valideringen styrkes også ved at jeg har transkribert intervjuene selv (Dalen, 2008, s.108). All produksjon av kunnskap gir rom for misforståelser, og det er min oppgave som forsker å forsøke å minimere omfanget av misforståelsene mellom meg og mine deltakere (Malterud, 2003, s. 179). For å unngå dette og sikre validering underveis i intervjuene har jeg regelmessig undersøkt at jeg har forstått deltakerne riktig, ved å komme med en kort oppsummering, for så å spørre om jeg har forstått det korrekt (Malterud, 2003, s. 179). Dette har hjulpet meg til å rette opp misforståelser underveis, utvidet min forståelse av det som ble sagt og vært med på å opprettholde fokus på tema og legge merke til detaljer i uttalelsene.

2.4.4 Overførbarhet

Dersom kunnskapen fra funn i en undersøkelse skal kunne deles ut over selve undersøkelsens kontekst og deltakere, må den være overførbar. Dette dreier seg om den eksterne gyldigheten av funnene, og det er viktig å være klar over rammene som fins her (Malterud, 2003, s.64). Man spør seg om funnene fra en undersøkelse kan gi mening for andre mennesker i andre

kontekster. Funnene i denne undersøkelsen har ikke direkte overføringsverdi til andre populasjoner eller andre kontekster på grunn av utvalgets størrelse, men det kan tenkes at de kan ha en overføringsverdi til en liknende populasjon. Altså kan funnene ha overføringsverdi til andre førstegangsforeldre i Norge, som fyller inklusjonskriteriene som parene i denne studien. Mine funn peker på mekanismer, temaer og utfordringer som i stor grad er generelle for førstegangsforeldre, og som mange kan kjenne seg igjen i. Funnene viser til hvordan førstegangsforeldre forstår og snakker om sine tanker, følelser og erfaringer i sammenhengen med overgangen til foreldreskapet og utformingen av foreldrerollene.

Utvalget i seg selv setter grenser for materialet og resultatene i undersøkelsen. Faktorer som kan spille inn her er om jeg får dekket et spekter som er bredt nok i alder, sosial/sosioøkonomisk bakgrunn og geografisk utstrekning. Spredningen her avgjør overførbarheten av funnene, og om det er mulig å se om det for eksempel er forskjeller i geografisk tilhørighet eller alderstrinn. Deltakerne i denne undersøkelsen utgjør en relativt homogen gruppe med tanke på sosioøkonomisk bakgrunn og utdanningsnivå. Dette er av stor betydning for overførbarheten av funnene, da dette trekket ved deltakerne i gruppen ikke er likt for alle førstegangsforeldre. Resultatene fra denne undersøkelsen kan tenkes å si noe om tendensen i en liknende gruppe.

2.5 Forskningsetiske hensyn

Etiske problemstillinger preger mitt arbeid gjennom hele prosessen i en intervjuundersøkelse, og er særlig viktig når man undersøker personers private liv (Kvale og Brinkmann, 2009, s.80). Jeg har i forkant av intervjuene forsøkt å tenke gjennom de etiske dilemmaene som kunne dukke opp, og på bakgrunn av det gjøre mer reflekterte valg angående kritiske og følsomme spørsmål som kunne dukke opp (Kvale og Brinkmann, 2009, s.82). Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser nevnes av Kvale og Brinkmann (2009, s.88) som tre etiske hensyn som er viktig i sammenheng med forskning på menneskers livsverden. Hvordan jeg har ivarett disse hensynene forklares under. Etiske krav til meg som forsker omfatter også strenge krav til den vitenskapelige kvaliteten på kunnskapen som legges fram. Dette innebærer at offentliggjøringen av mine funn er så nøyaktig og representativ for forskningsområdet som mulig. Resultatene jeg rapporterer bør kunne kontrolleres og valideres, og jeg vil etterstrebe en gjennomsiktighet/transparens når det kommer til prosedyrene som danner grunnlaget for mine konklusjoner (Kvale og Brinkmann, 2009, s.92).

2.5.1 Informert samtykke

I sammenheng med forespørsel om deltakelse til intervju ble det informert om studiens hensikt, min rett til å offentliggjøre undersøkelsen og at bare jeg vil ha tilgang til materialet underveis i prosessen (Kvale og Brinkmann, 2009, s.88). Ved gjennomføring av intervjuene ble det igjen presisert frivilligheten av deltakelsen, at de kunne trekke seg dersom de ønsket det, og unnlate å svare på spørsmål, uten at noe av dette ville få konsekvenser for dem. Det ble også informert om konfidensialitet.

2.5.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet er særlig viktig i studier som denne der tema er privat og personlig. Konfidensialitet innebærer ifølge Kvale og Brinkmann (2009, s.90) at private data som kan identifisere deltakerne ikke skal avsløres. Det skal altså ikke være mulig å identifisere personene som har deltatt i prosjektet. Dette gjøres gjennom anonymisering. Jeg har ivaretatt dette ved å bruke andre betegnelser enn navn i transkripsjonene (se 2.3.1), oversatt dialekt til bokmål og sørget for at informasjon av gjenkjennbar karakter ikke er tatt med i presentasjonen. Jeg har også valgt å anonymisere byen intervjuene ble gjort i. Datamaterialet, både transkripsjoner og lydbånd har gjennom hele prosjektet vært forsvarlig oppbevart på steder kun jeg har hatt tilgang til, og vil destrueres ved prosjektets slutt.

2.5.3 Konsekvenser

Når man intervjuer mennesker, særlig om private og personlige temaer, er det viktig å tenke på konsekvensene det kan medføre for deltakere (Kvale og Brinkmann, 2009, s.91). Deltakere kan oppleve at de har utlevert seg for mye og kanskje angre i ettertid. De kan også tenkes å stille seg kritisk til min tolkning av det de har sagt og være uenige i tolkningen. Jeg har forsøkt å presentere resultatene med henblikk på deltakerne (Thagaard, 2009, s.229), og forsøkt å få fram et helhetlig og nyansert bilde av det deltakerne har delt med meg. Det kan tenkes at det på bakgrunn av det jeg spør om kan oppstå emosjonelle konflikter mellom parene i etterkant av intervjuene (Nilssen, 2012, s.32). Dette kan være på godt og vondt; kanskje de opplever at de fikk luftet noen tanker de ellers ikke hadde fått luftet eller de får noe konstruktivt ut av det. Da jeg har fått positive tilbakemeldinger fra deltakerne om at de satte pris på å delta i studien og at ingen har trukket seg i ettertid, tar jeg det som tegn på at deltakerne ikke har lidd noen skade i å delta, kanskje til og med tvert i mot. Å bli intervjuet om tema som dette kan bidra til en personlig utvikling og bevisstgjøring rundt egne tanker for deltakerne, og en dypere forståelse

av egen livssituasjon. Det kan også bidra til en faglig og personlig utvikling hos meg som person (Thagaard, 2005, s.54), noe jeg opplever at det har gjort.

Flere av deltakerne har gitt uttrykk for at det har vært gøy og spennende å bli intervjuet. En av deltakerne sendte også en mail i ettertid og takket for at jeg hadde intervjuet dem- Hun fortalte at det hadde gitt dem som par grunnlag for en god samtale i etterkant. Flere har uttrykt at jeg spurte om tema som de ikke hadde tenkt så mye på fra før, men som de var glad for å ha fått noen tanker rundt. Særlig kvinnene la vekt på at de på forhånd tenkte at det kunne være nyttig for dem som par å delta i en studie som denne. Disse tilbakemeldingene er med på å bekrefte at intervjusituasjonen har vært god, og at jeg har klart å legge til rette på deres premisser. Flere uttrykte også at det var veldig greit at jeg kom hjem til dem i stedet for at de måtte dra et sted. Tilbakemeldingene bekrefter også at jeg har klart å opprette en god relasjon til mine deltakere, og at de har følt seg trygge nok på meg til å fortelle meg sine private tanker og opplevelser. Disse bekreftelsene fra deltakerne er med på å stryke validiteten i prosjektet.

3. LITTERATURSØK OG TIDLIGERE FORSKNING

3.1 Litteratursøk – nasjonalt og internasjonalt

Denne oversikten inkluderer vitenskapelige artikler som har undersøkt overgangen til foreldreskapet og er publisert i perioden 1957 til 2015. Hensikten med kartleggingen er å gi et overblikk over noen tema i forskningen. Det ble foretatt elektroniske søk våren 2014, samt et oppdatert søk våren 2015. Søkene er gjort i databasene Biblioteksystem (BIBSYS Ask), Public Medline (PUBMED), Google Scholar, Psychology Information by American Psychological Association (PSYCinfo OvidSP), Taylor&Francis Online (<http://www.tandfonline.com>). Engelske søkeord: *transition, parenthood, parenting, coparenting, postpartum, communication, cohabitation, motherhood, fatherhood, marital satisfaction/quality, family dynamics, expectations, first time parents*. Norske søkeord: *foreldreskap, overgangen til foreldreskapet, nybakte foreldre, moderskap/morskap, foreldre*. Søkene er gjort med mange krysskombinasjoner av søkeordene, og har gitt forskjellige antall treff deretter.

Generelt er det tydelig fra søkene at det eksisterer en betydelig større mengde internasjonal forskning knyttet til endringer i parforhold, sammenlignet med mengden forskning i norsk skala. For å illustrere denne forskjellen vil jeg her ta med tallene fra treffene på det mest relevante søket: «Transition to parenthood/ transition + parenthood» ga 73 900 treff i Google Scholar, 433 i PUBMED, 30 i BIBSYS, 1182 i PSYCinfo og 77 558 i Taylor&Francis Online. På norsk ga «overgangen til foreldreskap/ overgang + foreldreskap» 2 treff i PSYCinfo, 2 i Taylor&Francis Online, 329 i Google Scholar, 1 i BIBSYS og 0 i PUBMED. Da det har vist seg gjennom litteratursøkene at enkelte forskere (for eksempel: Jan Belsky, Philip A. Cowan, Debra Kalmuss, Patricia Delmore-Ko) går igjen, har jeg tatt utgangspunkt i deres artikler og brukt referanser derfra til å finne mer litteratur i tillegg til egne søk. Etter en eksklusjons – og inklusjonsprosess hvor det er lagt vekt på artikler med likheter for sammenligning, og ulikheter for bredde i litteraturen, er 13 artikler tatt med i denne oversikten.

3.1.1 Tidligere forskning

Basert på litteratursøkene ser det ut til at interessen for temaet er stor, og at det i flere tiår eksistert store mengder forskning rundt disse. LeMasters sin studie fra 1957 refereres ofte til som den tidligst kjente forskningen på området. Her ble overgangen til foreldreskapet karakterisert som en krise for parforholdet hvor det å få barn tvinger fram en reorganisering av

familien, revurdering av verdier og omrokkinger i behov (LeMasters, 1957). I 1968 endret Rossi karakteriseringen fra «krise» til «overgang», og la vekt på at å bli foreldre heller innebærer en overgang fra en livsfase til en annen, og ikke en krise. Forskningen i dag trekker ikke like dramatiske slutninger som den tidligste forskningen, men mange studier fra nyere tid viser at å få barn kan være årsak til store forandringer og nye utfordringer i parforholdet (Fillo, Simpson, Rholes & Kohn, 2015; Lawrence, Rothman, Cobb, Rothman & Bradbury, 2008; Pacey, 2004). Jeg vil presentere to retninger i forskningen, den enn knyttet direkte til endringer innad i parforholdet og den andre med større fokus på hvordan samfunnsmessige rammer påvirker endringene i parforholdet i overgangen til foreldreskapet.

3.2 Internasjonale studier

3.2.1 Fokus på tilfredshet

Mange studier undersøker om par opplever en generell nedgang i tilfredshet i parrelasjonen når de får barn. Disse undersøkelsene er basert på en antakelse om at det å få barn forringer kvaliteten på tilfredsheten i parforholdet (Belsky & Rovine, 1990), og en rekke funn stemmer overens med denne antakelsen (Belsky, Spanier & Rovine, 1983; Fleming, Hackel & Stangor, 1988). Å bli foreldre karakteriseres ofte som en av de mest livsforandrende hendelsene i livet (Fillo et al., 2015), og selv om overgangen innebærer glede for mange, introduseres det gjennomgripende rolleforandringer, økonomiske utfordringer og flere konflikter generelt når man blir foreldre (Cowan, C. P., Cowan, P. A. & Heming, 1985). De fleste nybakte foreldre rapporterer redusert intimitet og en nedgang i tid og aktiviteter sammen, sammen med en økning i konflikter (Belsky & Pensky, 1988; Glade, Bean & Vira, 2005).

Selv om det å få barn kan bidra til at eksisterende vanskeligheter i parforholdet øker, hevder Cowan et al. (1985) at det ikke er store forskjeller mellom par som har fått barn og de som ikke har fått barn. MacDermid, Huston & McHale (1990) hevdet at det å få barn kun akselererte den normale nedgangen i et parforhold, og at det kunne henge sammen med at mange fikk barn tidlig i ekteskapet, i de årene hvor det også er funnet en nedgang i tilfredshet også hos de uten barn. Altså kan det se ut til at å få barn ikke ene og alene er årsaken til nedgangen i tilfredshet hos parene. Pacey (2004) påpeker at det er tydelig å se fra mengden av forskning på området at mors og fars erfaring av å bli foreldre er et komplekst tema og gjensidig avhengige erfaringer, og at nedgangen i tilfredshet i parforholdet etter barnet er født påvirkes av flere, sammensatte faktorer. Selv om mye av forskningen på feltet viser relativt entydige funn på at mange som blir foreldre opplever en nedgang i tilfredsheten i parforholdet, er det ikke slik for alle som får

barn (Moss, Bolland, Foxman & Owen, 1986). Forskere på feltet har påpekt at hvordan parforholdet påvirkes av overgangen til foreldreskapet er et viktig aspekt, men at man må huske på at det bare er ett av aspektene som har betydning i forskningen på parforhold og familierelasjoner (Kalmuss, Davidson & Cushman, 1992).

3.2.2 Nybakte fedre

Det meste av litteraturen om overgangen til foreldreskapet fokuserer på kvinners erfaringer og dreier seg i liten grad om fars tilpasning (Fillo et al., 2015). Dette er ofte begrunnet med at det innebærer større forandringer fysisk og emosjonelt for en kvinne å bli mor enn det er for en mann å bli far (Delmore-Ko, Pancer, Hunsberger & Pratt, 2000). Det påpekes også at menn ikke i like stor grad som kvinner sosialiseres i omsorgsroller, og at deres reaksjon på å være omsorgsperson for et barn derfor vil være annerledes enn kvinners (Fillo, et al., 2015). Den forskningen som eksisterer rundt fars erfaringer viser at det er mange forskjeller i hvordan menn og kvinner opplever overgangen til foreldreskapet. Noen undersøkelser viser at menn i mindre grad enn kvinner opplever en nedgang i tilfredsheten med parforholdet (Belsky, Spanier & Rovine, 1983), dette blir sett i sammenheng med at far ikke gjennomgår like dramatiske endringer emosjonelt og fysisk. Det er vist at kvinner opplever en nedgang i selvtillit når de får barn, mens menn på sin side opplever økt angst og ensomhet (Osofsky & Osofsky, 1980, ref. i Delmore-Ko et al., 2000).

Funn fra USA viser at mange menn sliter med å skulle være involvert i familien som far samtidig som han skal fortsette å være hovedforsørger (Aumann, Galinsky & Matos, 2011, ref. i Fillo et al., 2015). Presset er størst i overgangen til foreldreskapet da mange mødre tar ut permisjon uten lønn (U. S. Department of Health & Human Services, 2011, ref. i Fillo et al., 2015). Studien hevder at overgangen til foreldreskapet derfor blir en vanskelig tid for nybakte fedre da de sliter med å være involvert i sin nye familie med nye og ukjente oppgaver, samtidig som de skal forsørge familien økonomisk. Noen forskere (Lawrence et al., 2008) påpeker at det kanskje ikke er fars mangel på forpliktelse til forholdet, men heller hans vanskeligheter med å tilpasse seg en ny rolle som resulterer i nedgangen av tilfredshet funnet hos menn.

3.2.3 Rollefordeling og forventninger

Nye oppgaver med barneomsorg og husarbeid er kilder til stress for både nye mødre og fedre, men kjønn spiller en rolle når man ønsker å se på individuelle reaksjoner på dette (Fillo et al., 2015). Forventninger i sammenheng med overgangen til foreldreskapet er ofte knyttet til

rollefordeling og arbeidsfordeling. Selv om kvinner fortsatt gjør den største delen av barneomsorgen i mange kulturer, har forskningen på feltet sett en endring i dette mønsteret i USA de siste tiårene (Coltrane, 2000). Men forskerne hevder at å være kvinne fortsatt er den beste predikatoren for å bli den som gjør husarbeid og tar vare på barna (Coltrane, 2000).

Cowan et al. (1985) hevder at kvinner og menn har ulike veier til foreldreskap, der kvinnens overgang til morsrollen er akutt og radikal, er mannens overgang til farsrollen saktere i starten. Overgangen til foreldreskapet krever at man må reorganisere og tilpasse seg nye roller, og at det er dette skiftet i roller som ofte blir hevdet å påvirke tilfredsheten i forholdet (Schwerdtfeger, Todd, Oliver & Hubler, 2013). Det er også funnet forskjeller i menn og kvinners erfaringer i overgangen til foreldreskapet og i forventninger til rollefordelingen i foreldreskapet (Delmore-Ko et al., 2000). Det er funnet at de fleste kvinner og menn forventer en lik fordeling av barneomsorg og husarbeid, men etter fødselen er det ofte slik at kvinnen tar seg av begge deler i større grad enn menn (Belsky, 1985; Ruble et al., 1988, ref. i Delmore-Ko et al., 2000). Det er demonstrert flere ganger at vurderingene av kvaliteten av parforholdet går ned dersom forventningen om arbeidsfordeling brytes, og at brutte forventninger ser ut til å ha en sterkere påvirkning på kvinners vurdering av sin tilfredshet i parforholdet, sammenlignet med menn (Delmore-Ko et al., 2000).

Andre faktorer har også vist seg å være av betydning, for eksempel om barnet er planlagt eller ikke. Planlagte fødsler er ofte assosiert med en saktere nedgang i tilfredshet i forholdet (Lawrence et al., 2008), noe som kan støtte opp om annen empiri som viser at forventninger er av stor betydning for hvordan man opplever og vurderer overgangen til foreldreskapet (Delmore-Ko et al., 2000; Fillo et al., 2015). Kulturelle rammer legger føringer for forståelsen av sosiale fenomener, som foreldreskap og familieliv, og i den sammenheng også for forskningen knyttet til disse sosiale temaene. Jeg vil derfor inkludere tidligere forskning fra Norge og andre nordiske land.

3.3 Norske og nordiske studier

3.3.1 Generelle endringer i parforholdet

Jeg vil her presentere noen av studiene som er gjort i Norge for å kunne se sammenhenger til den internasjonale forskningen, men også for å belyse funn fra norsk kulturkontekst. Lorensen, Wilson & White (2004) fant økende rollekonflikter hos par som hadde fått første barn, disse funnene er i samsvar med funn fra andre land som Sverige (White et al., ref. i Lorensen et al.,

2004), Danmark (Wilson et al., 1994 ref. i Lorensen et al., 2004) og USA (Kalmuss et al., 1992). I denne studien ble det også funnet et gap mellom mors og fars oppfattelse av sin rolle i familien, og at dette gapet ble større fordi far ikke økte sin deltakelse i barneomsorg og husarbeid når mor forventet dette (Lorensen et al., 2004). Disse funnene er også sammenfallende med funn fra internasjonal forskning (Delmore-Ko et al., 2000; Fillo et al., 2015). Frønes & Hompland (1994, ref. i Lorensen et al., 2004) rapporterte at far gjorde ca. 25 timers husarbeid i uken mot mødrene sine 48 timer i uken. Disse tallene er ikke av nyere dato, men tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) viser at par med barn ofte har en mer tradisjonell deling av husarbeid enn de som ikke har barn (Kjelstad & Lappegård, 2009). Forfatterne peker på at denne delingen ikke er overraskende i lys av de sterke tradisjonelle kjønnsrollene i Norge. Tallene tyder også på at det er forskjeller i generasjoner med tanke på deling av husarbeid, og at yngre par har en likere deling. Dette ses igjen i sammenheng med kjønnsroller og kultur (Kjelstad & Lappegård, 2009). Dette er i samsvar med mønster funnet i andre land (Fillo et al., 2015). Lorensen et al. (2004) hevdet at ytre faktorer som arbeidsliv, forventninger og velferdsstatens ordninger kan være med på å påvirke hvordan kvinner og menn opplever overgangen til nye roller. I Norge ligger det en sosial forventning til at kvinner skal jobbe og bidra til familiens økonomi. Nye mødre forventer kanskje derfor at far skal bidra like mye som dem selv i hjemmet og med barnet, og når dette ikke skjer opplever de en økt rollekonflikt (Lorensen et al., 2004).

Det er gjort kvantitative studier knyttet til overgangen til foreldreskapet i Norge basert på Den norske mor – og barnundersøkelsen (MoBa), som er gjennomført av Folkehelseinstituttet. Også her er det funnet en lignende nedgang i tilfredsheten i parforholdet som er funnet i internasjonale studier (Mortensen, Torsheim, Melkevik & Thuen, 2012; Dyrdal, Røysamb, Bang Nes & Vittersø, 2010). Mortensen et al. (2012) påpeker at da det i Norge eksisterer flere former for tilrettelegging i form av permisjon, kurs og oppfølging på helsestasjon, for nybakte foreldre, kan disse resultatene tyde på at nedgangen i tilfredsheten i parforholdet ikke er avhengig av slike ytre rammer.

3.3.2 Samfunnsmessige rammebetingelser

Forskningen presentert over representerer en retning i forskningen rundt parforhold, foreldreskap og familie som preges av en interesse for hva som foregår i paret som privat enhet. I Norge har forskningen i tillegg til dette en retning der forskningen i større grad undersøker hvordan velferdsstatens ytre rammer påvirker foreldreskap innenfor de private

rammene. Særlig har fokuset vært på fedrekvoten og hvordan denne velferdsordningen har påvirket både fedres omsorgspraksis, men også hvordan dette har påvirket mors mulighet til å arbeide, og de generelle endringene det har medført rundt samfunnets og foreldrenes tanker om foreldreskap, og rollene til både mor og far.

Brandth og Kvande belyser i *Fleksible Fedre* (2003) og *Masculinity and Child Care: The Reconstruction of Fathering* (1998) hvordan permisjonsordningene påvirker fedres omsorgspraksis og utøvelse av farsrollen. Funnene viser til et spenn mellom kravene fra arbeidslivet og fars tid med familie, og at far fortsatt er den som bruker mest tid i arbeidslivet mens mor tar ut mest permisjon og dekker det meste av omsorgsarbeidet (Brandth og Kvande, 2003, s. 208). Forskerne hevder at det er viktig for far å være alene med barnet i permisjonen, slik at far og barn kan knytte en relasjon uten mor til stede.

Oftung (2012) undersøkte hvordan ulike skript for farskap legitimerte fars omsorgspraksis og mengde samvær med barna. Funnene viste at barn i dag har fått en styrket posisjon som endrer kravene til kvalifikasjoner hos far. Fedre i dag er opptatt av at de marginaliseres i sammenheng med barnefordeling etter skilsmisse, og at mors rolle tilskrives en større selvfølgelighet som forelder enn fars rolle gjør. Videre viste funnene at fedre er mer sammen med sine barn etter et samlivsbrudd enn de var før, noe som hevdes å vise at skriptene for farskap har endret seg (Oftung, 2012, s. 326).

Farstad og Stefansen undersøkte i 2015 hvordan fedre i de nordiske landene forstår sin rolle i barneomsorgen. Fra Island viser funn fra intervjuer en delt forståelse av dette. Menn fra middelklassen viser en farskapspraksis som speiler målene i den nordiske familiepolitikken, og far er omsorgsperson på lik linje med mor. Den andre retningen fant de hos menn i arbeiderklassen, som stort sett fortsatt praktiserte en sekundær rolle som omsorgsgiver, og representerte en mer tradisjonell farsrolle (Farstad og Stefansen, 2015, s. 66).

Den tidligere forskningen har fokusert på erfaringene nybakte foreldre har hatt, ofte knyttet til tilfredshet, og forskjellene mellom mors og fars overgang til sine roller. Mye av forskningen er fra USA, og funnene er ikke overførbare til norsk sammenheng siden samfunnsstrukturen er veldig ulik den norske knyttet til foreldreskap og familieliv, særlig med tanke på rettigheter. Min undersøkelse søker å undersøke hva som fører til at førstegangsforeldre opplever og tenker det de gjør.

4. ANALYTISKE PERSPEKTIVER OG HOVEDBEGREPER

Fokuset i studien er på hvordan førstegangsforeldre forteller om overgangen til foreldreskapet og utformingen av foreldrerollene. Mange ulike perspektiver er aktuelle å bruke som teoretisk grunnlag for denne studien, jeg har valgt de alternativene jeg mener kan belyse det empiriske materialet slik at essensen av fortellingene til deltakerne kommer fram. I utvelgelsen av brukbare teoretiske perspektiver har jeg forholdt meg til et viktig aspekt i Grounded Theory: å la datamaterialet være grunnlag for de teoretiske perspektivene (Silverman, 2006, s.96). Jeg mener at de valgte teoriene og perspektivene er knyttet til hverandre og at dette gjør dem anvendelige sammen for å danne forståelsesrammen rundt aspektene som preger overgangen til foreldreskapet.

4.1 Overordnede perspektiver og perspektiver knyttet til kjønn og foreldreskap

4.1.1 Konstruksjoner av virkeligheten

Den overordnede analytiske innfallsvinkelen i studien er Berger og Luckmanns (1966) perspektiv på menneskets konstruksjon av sin sosiale virkelighet. Dette perspektivet er sentralt for å forstå hvordan studien legger vekt på individets forståelse av seg selv og sin plass i en kultur. Berger og Luckmann hevder at mennesker sammen produserer sin sosiale verden, og at det er umulig å utvikle seg til menneske isolert fra denne konstruerte virkeligheten. *Homo sapiens* vil alltid være *homo socius* (Berger og Luckmann, 1966, s.69). Mennesket blir sett som et sosialt produkt, som lever i et samfunn de selv har produsert. Virkeligheten konstrueres sammen med andre mennesker, og eksisterer kun i denne sosiale og kulturelle konteksten. Synet på individ, samfunn, sannhet og virkelighet er et viktig perspektiv å starte med for å danne en grunnleggende forståelse av hvilket prinsipp man diskuterer et sosialt fenomen på bakgrunn av. Å bli foreldre er noe som i stor grad er et sosialt anliggende som innebærer en ny sosial status som bærer med seg forventninger, plikter og rettigheter. Som nybakt forelder tar man del i mange sosiale sammenhenger som akkurat det, nybakt forelder. Det kan for eksempel være i personlige sammenhenger som med venner og familie, eller på jobb, hos legen eller på helsestasjonen. Den sosiale konstruksjonen av foreldre og foreldreskap er av stor betydning for dem som erfarer denne overgangen.

Burr (1995, s.81) skriver at «virkeligheten» som entydig fenomen ikke eksisterer, men at det som eksisterer er forskjellige konstruksjoner av verden og virkeligheten. Hvilken av disse

konstruksjonene man forholder seg til, er avhengig av den kulturelle og historiske konteksten man befinner seg i. Foreldrene i denne studien er del av en norsk kulturkontekst som er preget av store forandringer gjennom de siste tiår. Mye av disse forandringene gjelder dem i stor grad, da foreldreskapet har gjennomgått store endringer. Språket har en viktig rolle i konstruksjonen av en opplevd virkelighet i en kulturell og historisk kontekst (Burr, 1995, s.34). Kjølrup (2001, s.4) hevder at den opplevde virkelighet skapes gjennom de språklige beskrivelsene og forklaringene mennesker bruker om den. Hvordan foreldreskap snakkes om og måter det beskrives på i kulturen bidrar til hva foreldreskap er, hva det blir sett på som og hvordan det vurderes, både av de som er foreldre selv og andre medlemmer av kulturen. For dem som er foreldre er fortellingene knyttet til foreldre og foreldreskap med på å forme deres syn på seg selv som forelder og hvordan de forstår sin rolle som omsorgspersoner.

4.1.2 Overgang som fenomen

Å bli foreldre innebærer flere store omveltninger i livet og er en av livets største overganger. Et viktig fenomen i studiens tema og problemstilling er betegnelsen «overgang». I denne sammenhengen handler det om å gå fra en livsfase til en annen, fra et liv uten barn til et liv med barn. I denne overgangen er det mange ting som endrer seg for et par, både deres forhold til hverandre, til sin egen identitet, og til noe nytt – barnet, som et produkt av begge partene i forholdet, og som et lite menneske med egne behov. Overgang som begrep brukes ofte i sammenhengen med personlige og sosiale vendepunkter (James & Beedell, 2010, s.42), og blir sett på som en endring i kontekst, hvor man går fra en kontekst til en annen (Lam & Pollard, 2006, s.125). Overgangen til foreldreskapet er absolutt et personlig og sosialt vendepunkt, hvor paret endrer konteksten i livet fra å være et kjærestepar til å bli foreldre til et felles barn. Schibbye (2002, s.214) påpeker at alle overganger innebærer tap og vinning, men også at de åpner opp for nye muligheter. Å bli foreldre innebærer at en overgang til nye sosiale roller og status i samfunnet som foreldre. En slik endring i status innebærer forhandlinger om hva disse rollene skal innebære og inneholde. Det er gjennom disse forhandlingene rollene utformes og legges grunnlag for. Paret utformer gjennom dette de foreldrerollene de skal utføre, separat som mor og far, men også som foreldre sammen. Samtidig med denne forhandlingsprosessen skjer det også en læringsprosess hvor mannen og kvinnen lærer sine nye roller. For å forstå, mestre og finne mening i overganger i livet spiller tidligere erfaringer en rolle, de forbereder oss og lærer oss strategier vi trenger i nye faser. Dette gjelder også overgangen til foreldreskapet, der samfunnets forventninger og diskurser har betydning for overgangen og

utformingen av foreldrerollene. Det er i denne sammenheng alle perspektivene knyttet til kulturens fortellinger og skript som blir tatt opp i dette kapittelet er relevante.

4.2 Læring, habitus og kulturelle skript

Perspektivene og teoriene som belyses i det følgende er knyttet til hverandre og forholder seg til samme tematikk, men på forskjellige nivåer. Selv om de er knyttet til hverandre vil de for ordens skyld presenteres separat. De forskjellige perspektivene og teoriene er knyttet sterkere til noen fagområder og disipliner enn andre, men også disse fagområdene ligger nært hverandre og grensene mellom dem er ikke alltid like rigide.

4.2.1 Sosial læringsteori

Sosial læringsteori har sin opprinnelse fra psykologien, nærmere bestemt fra læringspsykologi. Bandura er kjent for sine teorier innenfor sosial-kognitiv psykologi og motivasjonspsykologi. Han er mest kjent for teorien om sosial læring og for sine eksperimenter rundt ny tillært atferd fra Bobo-Doll eksperimentene. Årsakene til menneskelig atferd har vært forsøkt forklart på mange ulike måter, hvor det i psykologien lenge regjerte en antakelse om at indre og ubevisste krefter styrte all menneskelig atferd (Bandura, 1977, s.2). Bandura hevdet at dersom man ser bort fra medfødte elementære reflekser er ikke mennesker født med handlingsrepertoarer og atferd må læres, og det gjennom direkte erfaring eller observasjon av andre medlemmer av ens kultur (Bandura, 1977, s.16). Ved å lære gjennom å observere andre lærer man å forutse mulige utfall av egne handlinger uten å selv teste mulige løsninger og risikere mulige feiltrinn som kan gi negative konsekvenser (Bandura, 1977, s.12). Bandura mener at det meste av menneskelig atferd er lært, både tilsiktet og utilsiktet, gjennom observasjon og påvirkning med andres atferd som eksempler. Læring av språk brukes som eksempel og Bandura mener det ville være umulig å lære barn å snakke dersom de ikke hadde evnen til å høre andre snakke (Bandura, 1977, s.13). Selv om ny atferd kan læres ved hjelp av sosiale signaler, er modellering i følge Bandura en uunnværlig del av læring, dette gjelder også læring av foreldrerollen. Bandura viser til eksperimenter som har vist at både voksne og barn tilegner seg holdninger, atferd og emosjonelle responser ved å observere i film og TV (Bandura, 1977, s. 39). Modellering er av stor relevans knyttet til overgangen til foreldreskapet da foreldrerollene må læres. Denne læringen skjer gjennom oppveksten hvor man ubevisst observerer egne foreldre, men læringen fortsetter gjennom livet ved å se andre utføre foreldreskapet i ens sosiale kontekst.

4.2.2 Kulturelle fortellinger

I samfunnet fins det et repertoar av kulturelle fortellinger som formidler forventninger til atferd i ulike sosiale situasjoner. Det fins fortellinger om kjærlighet, familieliv, skole og utdanning, ekteskap og foreldreskap – store og viktige aspekter i livet. På kulturelt nivå er disse fortellingene dominerende når det kommer til livsfaser, yrkesliv og familieliv (Frønes, 2001, s.89). Måten sosiale fenomener fortelles om i kulturen legger rammer for mening og opplevelser. Våre opplevelser og følelser bygges på disse fortellingene, og de danner grunnlaget for meningsdanning (Frønes, 2001, s.87/91). Frønes (2001) skriver i boken «Handling, kultur og mening» om hvordan individ og kultur forholder seg til, og er viktige brikker i konstruksjonen av hverandre. I boken viser han til klassisk rolleteori, slik den framstilles hos Parsons (1951), der ens utforming av rolle avgjøres av hva som forventes av en person i den rollen (Frønes, 2001, s.49). Rollen som mor eller far utformes av det som forventes av en person i en rolle som mor eller far. Atferden man utøver i denne rollen ses på som styrt av forventningssettet som er knyttet til denne rollen i en kultur (Frønes, 2001, s.49). Frønes viser videre til Goffman som forstår roller, sosiale posisjoner og selvbilder som noe som dramatiseres, utformes og spilles ut. Det eksisterer ulike måter å utøve forskjellige roller på, og ulike kontekster vil få fram disse forskjellene (Frønes, 2001, s.49). I klassisk rolleteori fokuseres det altså på hvordan kulturelle mønstre styrer handlinger, mens hos Goffman legges det vekt på individets selvpresentasjon og iscenesettelsen av den sosiale identitet (Frønes, 2001, s.49). Både klassisk rolleteori og dramaturgisk handling er virksomme i alle typer samfunn (Frønes, 2001, s.49). Som førstegangsforeldre går man inn i nye roller uten at man har et erfaringsgrunnlag som kan styre ens utøving av denne nye rollen. Kulturens forventninger til rollen som forelder og ens selvpresentasjon i rollen får derfor betydning.

Som tidligere nevnt legger Kjørup vekt på språkets rolle når mennesker tilskriver mening til sin virkelighet og hverdag. Frønes legger også vekt på språket og mener at det er rettet mot handling, kommunikasjon og realisering av intensjoner (Frønes, 2001, s.64). Ulike sosiale situasjoner preges av forskjellig språkspill og kontraktstyper. Frønes bruker kjærlighetskontrakten som eksempel, og hevder denne forteller oss at når vi følger denne kontrakten skal vi oppføre oss etter de tilhørende koder og gester i denne kontrakten. I andre sosiale kontrakter er det andre gjeldende koder og handlinger. Språket får betydning for hvordan vi forstår og handler i ulike kulturelle og sosiale sammenhenger. Frønes eksemplifiserer dette videre ved vennskap som sosialt fenomen, og hevder at forståelsen av vennskap er forankret i kulturens bilder av vennskap og vår opplevelse av disse bildene og

vennskap som en sosial relasjon. Vennskap skapes altså gjennom den enkeltes opplevelser av det, men også gjennom kulturens symboler og fortellinger om vennskap. Opplevelsen av vennskap formidles ikke bare av vennskapet i seg selv, men gjennom kulturens forestillinger av det (Frønes, 2001, s.78). Meningen i sosiale fenomener endrer seg med tiden og er forskjellige i ulike kulturer. Sosiale fenomener er ikke betegnelser på en gitt relasjon, men forståelsen av vennskap er med på å skape selve relasjonen (Frønes, 2001, s.78). Dette kan overføres til forståelsen av foreldreskapet der denne forståelsen formidles av kulturens forestillinger om det, og innholdet og meningen av foreldreskap som fenomen endrer gjennom tid og kultur.

Sosiale fenomener endrer seg over tid, og dette medfører forandringer i de kulturelle manifestasjonene av de sosiale fenomenene som definerer ideen om fenomenet. Men de sosiale fenomenene endrer seg også når det oppstår en forandring i de ideologiske og kulturelle manifestasjonene. Altså foregår det en gjensidig påvirkningsprosess mellom ideen om et sosialt fenomen og hvordan dette fenomenet manifesteres sosialt. Frønes illustrerer dette med kjærligheten der mediebildene på mange måter er kjærlighetens sentrale manifestasjoner i vår kultur. Dette skaper en kobling mellom vokabular og praksis, og vår forståelse av kjærlighet som sosialt fenomen. Praksis påvirker dannelse av nytt vokabular, som igjen skaper grunnlag for ny sosial praksis (Frønes, 2001, s.80). Dette kan overføres til overgangen til foreldreskapet, der ideen om foreldreskapet påvirker hvordan man praktiserer det, samtidig som praksisen av foreldreskapet påvirker hvordan man tenker og snakker om foreldreskapet som sosialt fenomen.

Ulike fortellinger dominerer forskjellige områder i samfunnet. Fortellingene om samliv og livsløp er dominerende fortellinger som har endret seg de siste tiårene (Frønes, 2001, s.110), særlig har farskapspraksisen endret seg i sammenheng med fedrekvoten (Brandth og Kvande, 2003, s.43). Slike endringer i de dominerende fortellingene illustrerer sosial forandring og grunnleggende strukturelle endringer i samfunnet (Frønes, 2001, s.122/123). Fortellingene er viktige for våre tanker om verden, de framtrer ofte som det «naturlige», og derfor som den mest selvfølgelige måten å tenke om noe på (Frønes, 2001, s.124). Siden fortellinger endres med tiden innebærer det at handlinger også kan omdefineres med fortellingene over tid. Gamle fortellinger endres og nye fortellinger oppstår, og tanker og handlinger endres og oppstår på nytt sammen med fortellingene. I følge Frønes (2001, s.126/127) legitimerer fortellingene våre handlinger og er med på å skape våre identiteter, de lager sosiale og kulturelle kart som tegner bilder av livsløp, livsstiler og familieliv. De kulturelle fortellingene er viktige for nybakte

foreldres oppfatning av egen foreldreidentitet og hva denne rollen inneholder for dem i den sosiale konteksten de er en del av.

4.2.4 Kulturelle skript/skjema

Som en del av de kulturelle fortellingene inngår kulturelle skript som forteller mennesker hvordan de skal forholde seg til situasjoner. Frønes (2001, s.104) skriver om skript som serier av handlingsinstrukser som organiserer handlinger, og er viktig i forståelsen av mening i individers tilværelse. Mye av det sosiale livet er skriptet og disse skriptene læres gjennom praksis, deltakelse og repetisjon av handlinger i en sosial kontekst. Skript kan være knyttet til rollers funksjoner i fortellingene i samfunnet. For eksempel roller som far og mor er skriptet i enkelte sekvenser, og er ulikt skriptet i ulike kulturer (Frønes, 2001, s.104).

Nishida (1999, s.755) omtaler skript som organisert og generalisert kunnskap fra tidligere erfaring som forteller mennesker hvordan de skal tilpasse sin atferd og roller til sosiale situasjoner de møter i sine liv. Nishida (1999, s.754) hevder at når man møter en kjent situasjon henter man fram skript som inneholder informasjon om passende atferd til denne situasjonen. Når mennesker fra samme kultur deler erfaringer angående spesifikke situasjoner over tid eller snakker om samme tema flere ganger, lages det skjemaer som lagres i hjernen vår. Jo mer man snakker om det samme eller er i samme situasjon, jo mer organiserte blir disse skjemaene. Når tilgjengelige skjema brukes av medlemmer i samme kultur gjør dette kommunikasjonen dem imellom lettere fordi alle som deltar i situasjonen vet hva de skal forholde seg til (Nishida, 1999, s.756). Skjemaer som har eksistert over lengre tid blir til slutt karakteristiske av atferden til medlemmene i en kultur. Det eksisterer forskjellige typer skjemaer for ulike aspekter i en sosial sammenheng, og det eksisterer spesifikke skjema som omhandler roller. Disse skjemaene representerer kunnskap om ulike sosiale roller, og forteller oss hvilke atferder som forventes i bestemte sosiale situasjoner. Disse rolle-skjemaene er ofte knyttet til kjønn (Nishida, 1999, s.756), og er derfor av betydning i foreldreskapet.

Oftung (2012) skriver om skript knyttet til farskap i Norge i dag. Ifølge han kan skript forstås som forestillinger og konkrete oppskrifter for hvordan man skal handle i ulike kulturelle kontekster. Skript vil forhandles, oversettes og anvendes av individer i kontekst med andre mennesker. I dette sosiale rommet vil det foregå forhandlinger og tilpasninger mellom aktørene og skriptene i seg selv. Oftung viser til Weeks (2003) som påpeker at det eksisterer mange forskjellige sosiale skript som formidles til individer gjennom diskurser og sosial praksis. Hvert enkelt individ velger mellom de tilgjengelige skriptene, og dette valget skjer i forhandling med

andre (Oftung, 2012, s.309). Kulturelle skript er viktige for alle roller og i alle sosiale kontekster og er viktige for dem som opplever å bli foreldre. Skriptene ligger som oppskrifter på hvordan man skal handle som forelder og hva som er legitim og akseptert atferd, holdninger og vurderinger i denne rollen.

4.2.5 Diskurs

Begrepet diskurs er av vesentlig betydning i studiens sammenheng. Begrepet kan ofte føres tilbake til Foucault som brukte ordet på to måter; om det å holde en tale, og om en gitt og generell språklig struktur (Schrumpf, 2005, s.27). Jeg vil her forholde meg til sistnevnte, og ser da på språket som viktig i dannelsen av den sosiale verden og det sosiale livet. Diskurser kan beskrives som mentale og språklige mønster som organiserer verden og gjør den forståelig (Schrumpf, 2005, s.27). Begrepet impliserer altså relasjonen mellom samfunn og diskurs. Et studium av et fenomen i nåtid eller fortid vil innebære et møte mellom de forskjellige diskursene, og det vil være viktig for forståelsen av fenomenet å kjenne til diskursen rundt fenomenet. Foucault mener at diskurs har en politisk karakter, og at endringer i diskurser også gir endringer i sosial praksis, samfunn og diskurs påvirker altså hverandre gjensidig (Schrumpf, 2005, s.28). Begrepet er viktig i denne studien da diskursene rundt foreldreskap påvirker hvordan foreldreskap og foreldreroller blir sett på, snakket om og praktisert.

Fortellinger og diskurs er to begreper som ligger nært hverandre, Johansson (2005, s.32) beskriver diskurs som en sammensetning av talte eller skrevne utsagn som tilhører en bestemt sosial sammenheng. Diskurser beskrives som mer eller mindre uttalte regler som sier noe om hva som kan sies eller ikke i en viss sammenheng. I en sosiologisk sammenheng forstås diskursbegrepet som en kunnskapsordning med et iboende maktspråk som legitimerer visse kunnskaper og utelater andre, og definerer hvilke som har rett til å uttale seg med autoritet (Johansson, 2005, s.33).

4.2.6 Habitus

Bourdieu er opptatt av hvordan mennesker forstår virkeligheten, og hvordan disse forståelsene internaliseres og gir grunnlag for hvordan vi handler i en sosial kontekst. Et av Bourdieus mest sentrale begreper er «habitus», hvor kjernen er en antakelse om at menneskers forståelse av virkeligheten, og dermed også deres valg og handlinger, skapes av internaliserte disposisjoner for å føle, tenke og handle på bestemte måter i sosiale sammenhenger (Wilken, 2011, s.44). Bourdieu og Wacquant (1993, s.20) definerer habitus som en systematisering av disse

disposisjonene, som kommer i former av kroppslige reaksjonsmønstre, tankemessige vaner og følelsesmessige innstillinger. Disse reaksjonsmønstrene, vanene og følelsesmessige innstillingene er knyttet så sterkt i en person at man tar dem for gitt.

Kulturelle fortellinger og skjemaer utgjør menneskers virkelighet og til sammen utgjør de store deler av hvem vi er som personer. Habitus kan kalles en slags sosial programmering (Wilken, 2011, s.47) og gjør på lik linje med skjemaer individet i stand til å møte ulike situasjoner i kulturen på en adekvat måte (Bourdieu og Wacquant, 1993, s.36). Wilken (2008, s.36) skriver at habitusbegrepet kan tolkes som et kulturbegrep som representerer og understreker de dynamiske relasjonene mellom individet og det sosiale. Habitusbegrepet gir forståelse av hvordan mennesker reproducerer sosiale forhold, og forholder seg til hvordan kultur internaliseres i individer og naturliggjør deres forståelser og handlinger for dem selv. Habitus setter fokus på to interagerende prosesser; nemlig individets tilegnelse av den kunnskapen som gjør dem egnet til å handle meningsfullt i verden, og individers omsetting av denne kunnskapen til praktiske handlinger (Wilken, 2008, s.36). Habitus heves av Wilken å være et produkt av individers sosialisering, og legger vekt på at den tidlige sosialiseringen er viktig for dannelsen av disposisjonene i habitus. I tidlig barndom tilegner mennesker seg forståelser av hva som er rett eller galt, bra eller dårlig, mulig eller ikke mulig, uten at det er en tydelig læringsprosess (Wilken, 2008, s.37). Disposisjonene i habitus er tilegnet, men prosessen de er tilegnet gjennom er glemt. Habitus sies ofte å ha en kroppslig forankring hvor det sosiale er innleiret i kroppen. Habitus er individualiserende i den forstand at den integrerer summen av individets tidligere erfaringer, men habitus er også kollektiv fordi den tilegnes i et sosialt miljø (Wilken, 2008, s.37). Bourdieu beskriver habitus som varige disposisjoner, og forandringer i habitus er knyttet til forandring i individenes ytre omgivelser (Wilken, 2008, s.38).

4.3 Kjønn, moderskap og farskap

Vel innforstått med at det eksisterer forskjellige måter å forstå kjønn og kjønnspraksis på, vil jeg her operere med delingen i mann og kvinne, maskulinitet og femininitet.

4.3.1 Kjønn i foreldreskapet

Fürst (1995) hevder at moderskapet kan beskrives som et værende eller et morsarbeid. Å føde et barn er altså ikke dekkende for innholdet i moderskapet som begrep, da moderskapet i større utstrekning kan forstås som en sammensetning av forestillinger og praksis som man forholder seg til som mor. Dette innebærer at man må forholde seg til flere diskurser og myter om «den

gode mor» (Brembeck, 1998, s.46). Farskapet på sin side er ikke en sosial institusjon på samme måte som moderskapet, derav forskjellen i hverdagsbruken av betegnelsene – «faderskap» brukes ofte ikke i dagligtalen som motstykket til moderskap. Betegnelsen som brukes er oftere «farskap», og farskapet knyttes oftere til biologien der man er opptatt av at farskapet til et barn skal bekreftes ved medisinske prøver, som videre er av viktighet i sammenhengen med juridiske rettigheter og plikter som knyttes til ens biologiske rolle som far. Denne forskjellen i betegnelsene tyder på en forskjellig forståelse av begrepene, og fører til at vi tenker på dem som ulike fenomener.

Foreldreskap er i hovedsak basert på prototyper av kjønnsroller og representerer en kjønnsdikotomi basert på en forståelse av grunnleggende biologiske forskjeller. Enkjønnede foreldrepar utfordrer denne forståelsen. I en sammenheng der virkelighet, sannhet og sosiale fenomener behandles som konstruert av mennesker er det logisk å behandle kjønn på samme måte. Butler (1990, s.71) hevder i «Gender Trouble» at «*gender is always a doing*», og legger vekt på at kjønn og identitet konstrueres gjennom måten de utøves på. Kjønn hevdes altså å være performativt, og dermed ikke knyttet til biologi og natur. Butler ser på kjønnsidentiteten som noe som formes gjennom en iscenesettelse av flere diskurser, handlinger og normer i samfunnet, og mener at kjønn er et produkt av sosial konstruksjon gjennom en fortolkning disse (Butler, 1990, s.278). Hvordan vi forstår begreper som kjønn og identitet er alltid avhengig av diskursene de forstås gjennom. Butler påpeker at hverdagshandlinger, måter å snakke på, gester og klær til sammen produserer noe som oppfattes som en maskulin eller feminin identitet. Butler viser til Beauvoir som sier at «*one is not born, but rather becomes a woman*» (1988, s.519). Dette utsagnet støtter opp om Butlers påstand om at biologisk kjønn er uten betydning. Kjønn er ingen stabil identitet som forskjellig atferd har sitt utspring i, men det er en identitet som dannes gjennom repetert atferd hos et individ. Beauvoir mener at kjønn er en historisk situasjon framfor et biologisk faktum (Butler, 1988, s.520). Når kjønn sees som konstruert gjennom praksis kan man unngå en dikotom forståelse av kjønn, fordi de heller framstår som ulike praksisformer. Når fokuset flyttes over til handlinger dreier spørsmålet om kjønn seg heller som hvordan personer «gjør» og skaper kjønn i forskjellige situasjoner. I denne tankegangen er ikke maskulinitet og femininitet noe statisk og homogent, men heller sett på som en kontinuerlig prosess (Brandth og Kvande, 2003, s.38). Solheim (2007, s.18) hevder at kjønn ikke kan betraktes som et avgrenset sosialt fenomen, men heller som et generelt kulturelt kategoriseringsprinsipp.

Da språket som nevnt er avgjørende for hvordan man tolker og forstår sosiale fenomener, derfor vil jeg påpeke et viktig skille i bruken av ord knyttet til kjønn på engelsk og norsk. På engelsk skilles det mellom «sex» og «gender», der «sex» viser til biologisk kjønn og «gender» viser til sosialt kjønn (Solheim, 2007, s. 48). Dette skillet finner vi ikke i norsk sammenheng, der «kjønn» er det ordet som brukes for både «sex» og «gender», og man forstår disse to benevnelsene sammen som betydning for ett sosialt fenomen. Biologisk kjønn og sosialt kjønn betraktes altså som et og samme fenomen i norsk sammenheng (Solheim, 2007, s. 48). Bruken av begrepene biologisk kjønn og sosialt kjønn er viktig i min studie fordi jeg knytter det til hvordan jeg ser foreldreskap og utøvelsen av det. Jeg er innforstått med at biologisk kjønn også er et sosialt konstruert fenomen, men jeg viser her til den generelt aksepterte bruken av fenomenets betegnelse i norsk kulturkontekst. Den allmenne forståelse av biologisk kjønn i foreldreskap er knyttet til om man biologisk sett har bidratt med eggcelle eller sædcelle og derfor er mor eller far, mens sosialt kjønn er knyttet til hvordan man utøver sin rolle som mor eller far. Det biologiske kjønn har betydning for hvordan man utøver sitt foreldreskap fordi det avgjør hvilke skjema, forventinger og fortellinger man legger til grunne for utøvelsen av sin foreldrerolle og sitt foreldreskap. Alle roller i et samfunn kan kjønnnes – altså knyttes sterkere til et kjønn enn et annet, men foreldreskapet er «kjønnet» i at det er knyttet til biologien. Selv om det går an å være kvinne uten å være mor, og mann uten å være far, så er ens rolle som mor eller far knyttet til forestillinger om biologi.

4.3.2 Reproduksjon av moderskapet

«Forelder» er i og for seg en kjønnsnøytral betegnelse, men den kan deles inn to kjønnede betegnelser : moderskap og farskap. Moderskapet og forholdet mellom mor og barn har stått i en særstilling i flere kulturer over lang tid. Chodorow belyser temaet nærmere i «Reproduction of Mothering» (1978). Her tar hun opp diskusjonen rundt hvorfor og hvordan det har seg at mor anses som den mest naturlige og beste forelder. Hun hevder at en mors moderskap (engelsk: mothering) blir tatt for gitt på grunn av den tilsynelatende naturlige koblingen mellom kvinners graviditet og melkeproduksjon og deres omsorgsansvar for barnet (Chodorow, 1978, s.5). Kvinners moderskap er ifølge Chodorow en av de få universelle og varige elementene i kjønnsdelt arbeid, og fagområder som psykologi og sosiologi har bekreftet og styrket viktigheten av mors rolle i barns utvikling (Chodorow, 1978, s.6).

Å «være mor» innebærer i følge Chodorow (1978, s.7) ikke bare å føde barnet, men også å være den personen som sosialiserer og oppfostrer barnet. Chodorow spør hvorfor denne

personen ikke kan være en mann, og viser til at strukturen i foreldreskapet ofte har vært antatt å være biologisk selvforklarende, og at denne biologiske knytningen mellom mor og barn er antatt å være universelt instinktiv, uunngåelig og uforanderlig. Da moderskapet har blitt sett på som et naturlig og biologisk faktum har det ikke vært sett på som noe som trengte en forklaring, og har derfor ikke vært teoretisk interessant for samfunnsforskere i lang tid (Chodorow, 1978, s.14). Påstanden om at moderskapet er et naturlig faktum som «alltid» har vært slik mener Chodorow er diskutabel, og hevder på sin side at menneskelig atferd ikke er avhengig av naturlige instinkter, men heller er kulturelt definert. Et av de store argumentene som har vært brukt for den biologisk knyttede forklaringen på det naturlige moderskap er at mødre produserer melk til barnet, her bruker Chodorow som motargument at barn kan mates med flaske av hvem som helst andre enn barnets mor (Chodorow, 1978, s.20). En kvinne kan forventes å gi omsorg til sitt barn fordi det er hennes barn, det kan en mann også, men en kvinne kan ikke forventes å gi adekvat omsorg til barnet fordi hun er barnets mor (Chodorow, 1978, s.33). Chodorow viser til feministisk litteratur som legger vekt på rollelæring i sammenhengen med foreldreskap foreslår at kvinners moderskap, som andre aspekter med kjønns(gender)aktiviteter, er et produkt av lærte feminine roller og rolleidentifikasjon. Mødre oppdrar sine døtre med moderlige evner og et ønske om å bli mor selv. Jenter trenes i omsorgsgiving og fortelles at de burde få egne barn (Chodorow, 1978, s.7/31). Moderskapet antas å være et produkt av atferdsmessig konformitet som ikke eksisterer i sosial isolasjon.

Moderskapets stilling som tema er også skrevet om i norsk sammenheng. Solheim (1982) hevder at vår forestilling av det kvinnelige kommer fra en myte om at kvinnen hører til i hjemmet og mannen skal skaffe levebrød. Dette hevder hun er en myte som skaper falske forestillinger om det evig kvinnelige der kvinnen er hjemme med mat og barn (Solheim, 1982, s.7). Kvinnens reproduktive egenskaper framstilles i denne myten som essensen av kvinnelighet, og nettopp fordi denne kvinneligheten framstilles som noe evig blir kvinnens plass som mor bekreftet gjennom myten (Solheim 1982, s.8). Solheim peker på at grunnen til at denne myten får leve er at vi ubevisst generaliserer fra vår sosiale virkelighet og glemmer at andre kulturer og historiske epoker har hatt andre forståelser av samme fenomen. At kvinner utelukkende eller i hovedsak har vært knyttet til den reproduktive sfære, påpeker Solheim at er en historisk sjeldenhet snarere enn en regel. Mødre i det førindustrielle Europa jobbet på lik linje med mannen for den felles økonomien i husholdet og brukte generelt lite tid på barna, som ofte ble satt vekk til betalte ammer og tjenestepiker. Overklassen tildelte heller ikke barn noen viktighet, de ble sett på som unyttige og uverdige å oppta sin tid med (Solheim, 1982, s.16).

Den reproduktive siden av kvinnen har ikke alltid vært like kulturelt sentralt da kvinnens rolle som deltaker av produksjonen i husstanden tidligere har vært ansett som viktigere.

Moderskapet har fått en mer sentral rolle for konstruksjon av kvinnelighet i det moderne samfunnet i Norge i senere tid, og omsorgsaspektet ved foreldreskap er nå tettere knyttet til rollen som mor. Den kulturelle verdien av å ha omsorg for barn har også endret seg.

4.3.3 Produksjon av faderskapet

Der moderskapet på sin side knyttes til en essensiell del av kvinneligheten, har menn på sin side fått sin mannlighet knyttet opp mot arbeid utenfor hjemmet og ikke til farskapet. Brandth og Kvande (2003, s.21) hevder at maskulinitetsbegrepet har åpnet opp for å se menn og fedre i et kjønnsperspektiv, og at farskapet og maskulinitet har vært forbundet til hverandre på ulike måter gjennom ulike historiske epoker, på tilsvarende måte som moderskapet. Tradisjonelt sett med far som patriark, ble makt, autoritet og status assosiert med farskapet (Brandth og Kvande, 2003, s.21). Å bli far har alltid vært en viktig del av mannlig identitet, og har vært knyttet til maskuline egenskaper som virilitet og potens. Maskulin omsorg var på sin side knyttet til å være en god forsørger, noe som videre ble knyttet til mannens ære. Å få barn var også en bekreftelse på heteroseksuell maskulinitet, og mannens oppgave var å få arvinger som kunne føre slekt og navn videre (Brandth og Kvande, 2003, s.144). I senere tid har vi sett en oppsmuldring av forsørgerrollen, og det å forsørge familien er ikke lenger et tilstrekkelig innhold i farskapet. I dag skal farskapet og maskulinitet kombineres, og gjennom å gi farskapet nytt innhold gir man også maskulinitetsbegrepet nytt innhold (Brandth og Kvande, 2003, s.21). Kjønnskategoriene er ikke lenger like fastlagte og innholdet i maskulinitet forhandles og praktiseres forskjellig.

Brandth og Kvande (2003) viser til utbredelsen av fortellingene om den nye faren på 90 – tallet. Denne nye og moderne faren deltok i omsorgsarbeidet og uttrykte følelser på en måte som ikke hadde vært gjort av deres egen farsgenerasjon uten at det fikk dem til å framstå som mindre maskuline (Brandth og Kvande, 2003, s.28). LaRossa (1992, ref. i Brandth og Kvande, 2003, s.28) hevder at det har skjedd en endring i farskapsidealene, men ikke i fedres faktiske handlinger og at begrepet «den nye faren» betegner det man ønsker at far skal gjøre, ikke nødvendigvis noe han allerede gjør. Idealet representerer altså bare en forventning fedre blir møtt med på bakgrunn av endringer i kvinners handlinger som igjen skaper en etterspørsel etter det nye farskapet.

5. PRESENTASJON AV EMPIRI

I dette kapitlet vil empirien fra intervjuene presenteres inndelt i fire hovedkategorier. Empirien er basert på fem intervjuer av til sammen ni personer. For å gi en oversiktlig framstilling av materialet har jeg delt hovedtemaene inn i flere undertemaer. Disse temaene kom fram gjennom analysen av datamaterialet fra intervjuene (se 2.3.2). Knyttet til hvert tema presenteres mine beskrivelser av deler av empirien, hvor jeg har sammenfattet meningsinnholdet fra det transkriberte materialet fra intervjuene. Påfølgende beskrivelsene er det plukket ut sitater fra deltakerne for å eksemplifisere innholdet i temaet med deltakernes egne ord. Deltakerne er her referert til ved tilfeldig gitte navn for å sikre anonymitet (se 2.3.1). Forbokstaven i navnene indikerer parrelasjonen (A + A, B + B osv.). Sitatene fra deltakerne er ikke presentert sammen for hvert par, men i stedet er sitatene trukket ut basert på tema det snakkes om. Temaene som vil presenteres er:

1) Forventninger og erfaringer – Her presenteres deltakernes opplevelser i sammenheng med graviditet og den første tiden etter barnet ble født. Deres forventninger til et liv med barn kommer fram sammen med deres faktiske erfaringer fra livet med barn. Det legges også vekt på fars tanker om farskap, foreldreskap og egen permisjon, samt mors erfaringer angående hennes symbiose med barnet. Til slutt forteller parene om utvikling og glede ved det å bli foreldre.

2) Kjærestereelasjonen i endring – Her presenteres deltakernes opplevelser av hvordan det å ha fått et barn påvirker deres relasjon til hverandre. Dette innebærer en endring i parforholdets karakter, endringer i konflikter og kommunikasjon, samt en endring i den fysiske relasjonen dem imellom.

3) Ny hverdag med en liten sjef – Her presenteres deltakernes opplevelser av sin nye hverdag etter de har fått et barn. Det legges vekt på fordeling av oppgaver i huset og med barnet. Barnets posisjon som sentrum i hverdagen og livet tas opp, og hvordan det å ha et barn krever at deltakerne gjør endringer i sin hverdag.

4) Tap av tid og frihet – Her presenteres deltakernes opplevelser av generell mangel på tid i døgnet, samt deres savn av venner, tid til seg selv og frihet til å gjøre som kun de selv ønsker.

Det er interessant å se at det forekommer stor homogenitet i svarene fra deltakerne. Det forekommer også variasjoner, men i store trekk ser det ut til at parene har mange like tanker og erfaringer.

5.1 Kjærestereelasjonen i endring

5.1.1 Endring i parforholdets karakter: fra kjærester til familie

Det er stor homogenitet i deltakernes opplevelser angående hvordan det har vært å gå fra å være kjærester til å bli en familie. De forteller om aktiviteter de likte å gjøre sammen før, som knyttet dem sammen som par, og forteller at det er lite av det de gjør sammen nå. Dette er et savn hos deltakerne og de syns selv de burde være flinkere til å fortsatt gjøre ting sammen, bare de to. De forteller at tiden de tilbringer sammen nå er den tiden de tilbringer som familie. Kjærestereelasjonen oppleves som veldig nedprioritert, og den tidligere nærheten mellom dem er det nå mindre av. De kjenner på at det ikke er nok tid til å pleie forholdet på samme måte som det var før de fikk barn. Tapet av en kjæreste-relasjon, nærhet og tid sammen, er det deltakerne opplever som mest negativt med å ha blitt foreldre.

«Hjemmet vårt fungerer mer som en fabrikk, og for øyeblikket er vi mer familie enn kjærester. Det må kanskje være sånn akkurat nå, men vi må kanskje prøve å holde på det å være kjærester. At vi er obs på å hente oss inn igjen, finne på noe kjekt. Det kunne vi nok vært flinkere til.» - Anne

En av fedrene opplever at mye har blitt annerledes i parforholdet etter at de fikk barn, og ikke bare i positiv retning. Han føler at alt er mer utfordrende, tyngre og vanskeligere nå, sammenlignet med før de ble foreldre.

«Jeg syns ikke at det er ille nå, men alt er bittelitt mer negativt enn positivt.» - Eirik

En annen far opplever også at ting har blitt annerledes nå, og at han selv og hans partner har tatt nye roller. De er ikke bare kjærester lengre, og han mener at uansett hvor mye de prøver på å holde det slik som det var før, så vil det ikke fungere fordi barnet har endret både situasjonen og relasjonen. Men han legger vekt på at de fungerer bra sammen som foreldre.

«Vi utfyller hverandre og samarbeider godt som foreldre, og vi må jo bidra begge to hvis resultatet skal bli bra. Vi har forskjellige roller, der mor gjør sitt, og jeg gjør mitt innenfor rammene til de rollene. Jeg tror datteren vår har godt av at vi har litt forskjellige roller.» - Asbjørn

Selv om parene opplever en del av endringene som negative ser de også noen positive sider av det. Flere av mødrene nevner at det er fint å tenke på at de nå er en familie og kjenner på en styrket tilknytning til sin partner. De forteller at de opplever at det er vanskeligere å bryte relasjonen nå som de har et barn sammen, og at dersom man skulle ønske å bryte opp forholdet, så er barnet en god grunn til å holde ut og prøve hardere.

«Nå som vi har barn sammen så er vi på en måte litt stuck med hverandre. Uansett hva som skjer så er det oss, vi har hverandre.» - Elin

«Oss imellom har vi fått en ny dimensjon, det handler om noe mer enn at vi er kjærester, det handler om noe større enn bare oss to. Det har for så vidt blitt en enda sterkere tilknytning. Det er noe fint med å være familie.» - Anne

En av fedrene synes det er en gave å ha fått et barn og føler også at det bringer ham og hans partner nærmere sammen som par. De har gjort bevisst et valg om å bli en familie, og det er han glad for. Han tenker at det er viktig at de utvikler seg sammen som par framover, slik at det ikke går galt senere.

«Hvis vi ikke er bevisste på forholdet nå, kan vi straffes for det senere.» - Eirik

Deltakerne er enige om at de ikke har tid til å pleie forholdet og snakke sammen så mye som de opplever at de burde. De har til felles at de føler et savn, og at de føler at de i egne ord «burde vært flinkere» til å prioritere hverandre. En av mødrene nevner at hun mener at det er veldig viktig at man som foreldre snakker sammen om forholdet, men at de ikke er så «flinke» til det selv.

«Tiden strekker ikke til hvis man skal gjennom dagen, og det blir ikke alltid ro nok til at vi kan snakke om alt det vi burde ha snakket om.» - Heidi

Hun legger til at hun synes det er viktig at man som foreldre har det bra sammen og klarer å snakke sammen, da hun mener at barn fort merker det dersom noe er galt. Selv om barna er små, så klarer man ikke å skjule alt fra dem, sier hun. Hun synes også at det er viktig å lære barna hvor viktig det er å kunne være åpne og snakke om ting.

5.1.2 Endringer i konflikt – og kommunikasjonsmønster

Med et nytt medlem i familien, og en rekke nye gjøremål man skal gjennomføre kan det oppstå nye konflikter hos foreldrepåret. Deltakerne har noen veldig like opplevelser, og noen ganske forskjellige opplevelser på dette området. Et av parene forteller at de alltid har vært veldig føyelige med hverandre, kanskje til og med litt i meste laget. De merker at det å få et barn har forsterket de tingene de har diskutert fra før, og de kjenner på at det er deilig å drives til irritasjon av og til, da de opplever at det hjelper dem å ta raskere beslutninger når det trengs.

«Når ungen hylar, kan man ikke bruke masse tid på å bestemme seg for noe.» - Anne

Parene forteller om endringer i konfliktmønstrene som består i at ting som før var av liten betydning har blitt større etter de har fått barn, og om ting som før var større som har blitt mindre nå. Et av parene forteller at før de fikk barn kunne de ha noen heftige krangler. Men nå krangler de ikke noe særlig lengre, da de opplever at de ikke har tid til det nå. Far forteller at

når mor ser at det går bra når far er med barnet, så blander hun seg ikke i det. Mor forteller at hun på sin side har blitt mer romslig nå enn hun var før, hun har fått et litt annet perspektiv på livet og opplever at små ting ikke er verdt å lage større enn de er. Flere forteller også at siden de opplever at de er mer slitne og trøtte nå, så skal det mindre til før de begynner å krangle om noe.

«Vi er slitne når dagen er over, så hvis de oppstår noe så skal det mindre til før vi gleser.» - Anne

En annen mor forteller at det ble mer krangling enn de hadde trodd.

«Det var ikke bare fryd og gammen hver dag, vi fløy litt i tottene på hverandre.» - Jannike

Jannike forteller videre at når de fikk barn oppdaget de at det var mange ting de var både enige og uenige om. Det var mange nye ting de fikk meninger om som de ikke hadde måtte ta stilling til før. Hun måtte lære seg å ikke bry seg så mye om hvordan partneren gjorde ting, og påpeker at dette kanskje særlig er vanskelig for kvinner. Da hun var hjemme i permisjon merket hun at hun fikk sine måter å gjøre ting på, og da ble det fort til at hun la seg opp i det når partneren skulle gjøre de samme tingene. Og da far var hjemme i permisjon, merket de at det snudde igjen. De to første månedene gråt barnet mye, og de merket at dette påvirket deres humør og konfliktmønster.

«Det ble litt mye haking, pinking og krangling det første året, til slutt måtte vi ta tak i det. Det er sikkert en fase man må gjennom, slik at man finner ut hva som er viktig og hva som ikke er det. Man har jo ikke gjort det før, så man vet ikke bedre.» - Jannike

En av de andre mødrene forteller også om en endring i kommunikasjonsmønsteret etter barnet kom til verden. Hun opplever at de er mer «nebbete» mot hverandre nå, og kanskje særlig hun selv. Før barnet kom husker hun ikke at hun kunne bruke denne tonen til sin partner, men merker at hun kan ha en litt mer negativ tone nå.

«Det er ting som plager meg nå som ikke plaget meg så mye før. Før plaget det meg ikke at han ikke tok ut av maskinen, men det plager meg nå fordi det er så mange andre ting som må gjøres og krever energi.» - Elin

En av fedrene ser lyst på det, til tross for nye irritasjonsmomenter og krassere tone:

«Det viktigste er å være glad i hverandre og vise kjærlighet. Så får de små tingene være små ting. Barnet krever tid, så man må prioritere hva det er viktig å krangle om.» - Bjørn

5.1.3 Endret fysisk relasjon

Alle parene forteller at de har opplevd en relativt drastisk endring i den fysiske relasjonen i parforholdet. Det er ikke bare den seksuelle aktiviteten som har gått ned, men også mengden av nærhet og annen kos som å holde i hånden, stryke på eller klemme hverandre.

«Det er jo veldig lett å opprettholde disse tingene, men så glemmer man det lett også. Før tenkte jeg ikke over det, for det skjedde så ofte. Men hvis han kommer bort og gir meg en skikkelig klem nå, så tenker jeg over det.» - Anne

Deltakerne begrunner nedgangen med at dagene går i ett, de er slitne og trøtte når alle gjøremål er gjennomført og barnet er i seng. De opplever at de har lite energi og vil helst slappe av i sofaen foran TV-en. Når de legger seg for kvelden opplever de at de er veldig trøtte, og vil helst bare sove.

«Vi har mindre overskudd til å være kjæresten på den måten nå. Det er nok dessverre heller sofaen jeg møter når barnet er lagt.» - Asbjørn

Et par forteller at hvis de legger seg til å kose på sofaen om kvelden så ender det stort sett opp med at de dupper av begge to. Men de ser ikke på nedgangen i den fysiske relasjonen som noe negativt.

«Flammen har nok dødd litt hen. Men jeg hadde forventet at det skulle bli sånn, og ser ikke på det som noen katastrofe og tror at forholdet kommer til å gå i vasken på grunn av det. Det er så naturlig når man får barn.» - Bjørn

Parene viser stor enighet angående den endrete kjærlighetsrelasjonen, og alle mener at bevissthet angående dette er viktig og kan bidra til en bedring. De føler at de ikke er «flinke nok» til å prioritere den delen av forholdet.

«Forholdene ligger ikke så godt til rette for å være kjæresten lengre. Vi er kanskje ikke så bevisste på det, og ikke så flinke til å jobbe med det som vi kunne vært. Det kunne vært bedre, og det er jo egentlig ikke så vanskelig å gjøre noe med hvis man bare er bevisste på det.» - Asbjørn

En av mødrene uttrykker at hun synes dette er spesielt vanskelig, og sier at mangelen på nærhet har vært det mest negative i overgangen til foreldreskapet for hennes del, med tanke på kjærestere relasjonen. Hun forteller at både hun og partneren er dårlige på å ta initiativ og at det blir et stort problem når begge er like dårlige til det. Hun tenker at det er fordi de har blitt foreldre, og at de føles som et tiltak å skulle gjøre noe med det nå. Flere uttrykker at det blir problematisk hvis nærheten er fraværende over lang tid, og at det kan være usunt for forholdet.

«Vi må nok begynne å tenke på å gjøre noe med det snart, det er ikke bra hvis det er slik som dette over lang tid, nei.» - Eirik

Noen av mødrene opplevde en tøff fødsel som preget kjærestere relasjonen en stund, og forteller at dette har vært med på å lage endringer i den fysiske relasjonen til partneren.

«Det første halve året var den fysiske relasjonen ganske fraværende. Fødselen var tøff og det var ganske smertefullt etterpå.» - Jannike

En mor forteller at hun opplevde at hun selv og hennes partner hadde veldig forskjellige ønsker og behov rundt deres fysiske relasjon den første tiden. Det var denne differansen som førte til

at det ble problemer. Hun opplevde at hun var veldig opptatt med babyen, og hadde alt sitt fokus på barnet. Sex var ikke noe hun tenkte på i det hele tatt i den første perioden etter fødselen. Men far på sin side opplevde dette som et større problem og tok det opp med mor, som på sin side synes det var en vanskelig ting å skulle ta tak i, da hun synes det skjedde så mye med barnet. Siden mor heller ikke kjente på at det var så viktig for henne, opplevde far det som enda mer problematisk.

«Han hadde nok ikke forestilt seg på forhånd at det kom til å bli så ille, det hadde ikke jeg heller tenkt på.» - Jannike

Hun forteller videre at hun selv ble mer observant på fars behov etter han tok det opp, men det var lett for henne å glemme det igjen siden hun ikke hadde det samme behovet.

«Det gikk seg litt til etter hvert, men vi kommer nok aldri til å komme tilbake der vi var før vi fikk barn, det tror jeg ikke går an. Det er så mange andre ting i hverdagen som krever tid og krefter.» - Jannike

Flere av mødrene forteller at de opplever at barnet dekker store deler av deres behov for fysisk nærhet, og at de gir så mye kos og oppmerksomhet til barnet at nærheten fra partneren ikke er like nødvendig for dem. Fedrene opplever ikke den samme nære tilknytningen til barnet og har et større behov for fysisk nærhet fra sin partner. Mødrene forteller også om at de kjente på en følelse av forelskelse til barnet, og at de den første tiden var veldig oppslukt i den lille.

«Jeg har nok ikke en like sterk fysisk tilknytning til barnet som mor har. Jeg savner det fysiske forholdet vårt sånn som det var, det var jo kjekt og fint.» - Asbjørn

Oppsummering: Å bli foreldre innebærer en rekke endringer i relasjonen mellom den nybakte mor og nybakte far. Deltakerne opplever at mye i forholdet er annerledes etter de fikk barn. De har gått inn i nye roller som medfører flere nye oppgaver. Disse nye oppgavene krever tid og krefter, og fører til at parene opplever at de har lite tid til å gjøre ting sammen og pleie forholdet til hverandre. Den nye situasjonen, rollene og oppgavene gir grobunn for nye og flere konflikter, de opplever at ting som var bagateller før betyr mer nå og omvendt. Parene opplever også en endring i hvordan de snakker til hverandre og synes ikke alltid tonen er like hyggelig nå som den ofte var før de fikk barn. Parene opplever store endringer i nærhet og fysisk relasjon, dette føler de at de burde være flinkere til å være bevisste på, slik at det ikke sklir for langt ut.

5.2 Ny hverdag med en liten sjef

«Livet er egentlig ganske sytalaust før man får barn.» - Elin

Felles for parene er at de opplever at den nye hverdagen dreier seg rundt barnet, og at det plutselig er noen andre enn en selv som bestemmer over timene i døgnet.

«Alt, både hverdag og fridag, så dreier det seg om barnet og barnets behov. Hele verden dreier seg rundt barnet. Det er sentrum av alt.» - Jannike

Barnet oppleves som sentrum av det meste de gjør, det meste de snakker om, og er avgjørende for hva og hvordan ting blir gjort. En av fedrene forteller at utviklingen hos barnet går fort og at de forskjellige epokene har med seg sine utfordringer. Han sier at det hele tiden er noe nytt å jobbe med, noe nytt som skal læres eller tilvennes. Han opplever at jo eldre barnet blir, jo mer er det å være bevisst på og ta hensyn til.

«Vi ønsker jo å ha det lettest mulig med barnet, og få henne til å fungere godt sammen med oss. Vi lærer etter hvert og det gjør datteren vår også. Jeg tror ikke det er mulig å ha et veldig bevisst forhold til hvordan man skal gjøre det med første barnet. Kanskje med barn nummer to, for da har man gjort det en gang før.» - Eirik

5.2.1 Fordeling av oppgaver

Parene forteller at de på forhånd ikke har snakket noe særlig om hvordan de skulle fordele oppgavene rundt barnet. Hva som gjøres av hvem endrer seg fra dag til dag, og avhenger stort sett av hva som er mest praktisk og nødvendig. Parene forteller at de tar det litt som det kommer og bytter på det. De opplever dette som en grei måte å gjøre det på, og ingen uttrykker særlig misnøye med en slik deling. Parene gir uttrykk for at både begges involvering i både barn og hjem er noenlunde likt balansert. Få av foreldrene har tydelig bestemte oppgaver som den ene og den andre skal gjøre. En mor forteller:

«Den eneste er at han(far) tar seg av leggingen, rett og slett fordi han er flinkest og mest tålmodig med det, ellers er fordelingen ganske lik.» - Elin

Flere forteller at tiden i permisjon har vært med på å bestemme hvem som har gjort hva. De fleste opplever at den som har vært hjemme i permisjon har gjort mer husarbeid og liknende, enn den som har vært i jobb. Dette har endret retning når den andre forelderen har overtatt permisjonen. En mor forteller at barnet blir litt mammadalt når far er borte i jobb over litt lengre perioder:

«Far liker ikke at barnet blir mammadalt, og vil ikke tenke at barnet er mest mitt. Han syns ikke noe om det når barnet spør etter meg når han henter i barnehagen. Vi opplever barnet som et felles prosjekt, og far syns kanskje det er litt sårt at barnet vårt blir veldig mammadalt når han har vært borte en stund.» - Jannike

Et par forteller at de opplever at de i større grad må ta hensyn til hverandre i hverdagen, og gi hverandre plass slik at den andre får gjort det den ønsker utenfor husets fire vegger. Da må den andre være hjemme med barnet. De opplever at de «ikke kan være så egoistiske lengre», og viser til friheten de opplever at de hadde før de fikk barn.

«Jeg kan ikke bare være borte i timevis og la han sitte hjemme alene med barnet, det er ikke rettferdig.» - Heidi

5.2.2 Barnet i sentrum... i familien, i hverdagen, i livet...

Parene opplever at siden barnet deres fortsatt er så lite, så krever det mye at dem. Barnets mangel på selvstendighet krever at alt først og fremst dreier seg om å tilfredsstille barnets behov, enten det er mat, søvn eller andre stimulerende aktiviteter. Også mange huslige aktiviteter dreier seg nå rundt barnet. En mor forteller:

«Det som er kjekt for barnet vårt blir kjekt for oss også. Hvis barnet har det bra så har vi det bra. Han har jo blitt en liten sjef da.» - Heidi

Alle parene opplever at å få barn krever endringer i mange ting og at det snur litt opp ned på livet slik som de kjente det før. De opplever at alt relateres til barnet, alt de snakker om og alt de gjør. Barnet har blitt hovedpersonen i både mor og far sitt liv. Barnet oppleves som en ny faktor som kommer i tillegg til alt som var der fra før, og det har ført til at de har måttet gi opp fritidsaktiviteter som de brukte tid på før de fikk barn.

«Det er ikke sånn at jeg sover til langt på formiddagen og spiller dataspill resten av dagen lengre, det går ikke an. Og jeg har heller ikke tid til det» - Harald

Parene forteller at hverdagen har fått et sterkt rutinepreg, og at det å ha et barn krever planlegging og organisering. En av fedrene forteller at de har måttet bli flinke til å planlegge, slik at avtaler og forventninger ikke skal krasje med hverandre.

«Planlegging er vesentlig hvis man skal få tingene til å gå rundt sånn som man vil. Det blir mange like dager, men jeg tror det skal være litt sånn å ha familie.» - Bjørn

Selv om mange endringer i hverdagen kan være krevende, opplever de at noen endringer er positive. En mor forteller at det på ett vis har blitt litt roligere i hverdagen:

«Når vi kommer hjem fra jobb så er det en litt deilig tid, da er det bare oss, vi skal bare leke og kose oss sammen. Vi gjør ikke noe annet, det er en litt sånn fri tid. Før var det gjerne sånn at man trøkket i seg en middag og var på hodet ut døren igjen. Så kom man hjem om kvelden og var kjempesliten. Nå er det mer ro og kos over det. Vi har ikke så mye tid før han skal legge seg, så da utnytter vi den tiden vi har.» - Heidi

En av fedrene undrer seg over om det var annerledes for foreldre før sin egen generasjon, og viser til hvordan dagens samfunn er:

«Jeg lurer på om de kanskje ble voksne litt tidligere enn oss. Vi har større vennekretser og sosiale media, og en større lyst til å finne på ting. Reise og så videre, jeg føler at vi har et høyere tempo og en større trang til å gjøre noe og fylle tiden. Folk tar jo ikke pappaperm fordi de skal ha karriere, Jeg tenker at vår foreldregenerasjon kanskje ville spurt oss hva som er vitsen med å få barn når vi er så opptatte at vi ikke føler at vi har tid til dem.» - Eirik

Eirik peker her på en endring i samfunnet som gir utslag også i hvordan foreldrerollen oppleves og utføres. Han kan tenkes å gi uttrykk for at han opplever dette som et ekstra sosialt press på foreldrerollen sin.

Oppsummering: Barnet har blitt sentrum i mor og far sine liv, og alt som snakkes om, gjøres og tenkes dreier seg om barnet. Parene opplever at det hele tiden er nye utfordringer å ta tak i og finne løsninger på. For at dagene skal kunne gjennomføres trengs det en rekke rutiner, planlegging og organisering. Med et barn i hus oppstår det automatisk flere nye oppgaver som må gjøres. Parene hadde ikke diskutert på forhånd hvem som skulle gjøre hva, og oppgavefordelingen endrer seg med dagene. De velger den løsningen som er mest praktisk og uttrykker lite misnøye med å gjøre det på den måten. De opplever at de må ta hensyn til hverandre i hverdagen og gi hverandre plass.

5.3 Forventninger og erfaringer

5.3.1 Graviditet og postpartum: fra fødsel til sjokket etterpå

Som med alle nye opplevelser innebærer det å bli foreldre for første gang en rekke forventninger til hvordan det vil bli. Disse forventningene strekker seg fra de små detaljer til større ting. Både mødrene og fedrene forteller at de gledet seg til barnet skulle komme, men særlig mødrene la vekt på dette.

«Jeg gledet meg masse og var veldig klar for å bli mor. Jeg synes det var fint å gå gravid, og jeg så nok for meg disse glansbildene på hvordan det kom til å bli.» - Anne

Selve fødselen forteller deltakerne at de hadde snakket mye om på forhånd, denne hadde de blitt forberedt på gjennom besøk hos jordmor og lesing av svangerskapsbøker. Men da barnet endelig kom til verden opplevde parene at de ikke var like forberedt på hvordan det kom til å bli.

«Fødselen var så konkret og vi visste mye om hvordan den skulle foregå, men etterpå ble livet snudd litt på hodet.» - Anne

Videre forteller Anne at hun og Asbjørn hadde snakket om at de ikke visste helt hva de gikk til og at ting kunne bli vanskelig. De snakket mye om det som kom til å bli rart og annerledes, men hun forteller at det lå en undertone om at alt kom til å bli så bra. Hva de skulle forvente seg var de ikke så sikre på, og snakket ikke så mye konkret om det.

«Vi visste ikke hva som skulle komme, vi måtte bare ta det der og da når det kom.» - Anne

Flere av parene nevner at det opplevdes som et sjokk å få et nytt familiemedlem, særlig da de ikke følte det var noe de hadde klart å forberede seg helt på.

«Det var et lite sjokk for oss begge to, og det var vi ikke helt forberedt på. Men jeg syns vi hjalp hverandre fint gjennom det likevel.» - Heidi

Et par av mødrene opplevde tunge fødsler med komplikasjoner de første ukene etterpå. De var da avhengig av at partneren hjalp til med barnet. En av mødrene legger også vekt på at hun er glad for at man er opptatt av at far skal være med på selve fødselen i dag. Det var viktig for henne å dele denne opplevelsen med sin partner.

«Det var viktig for meg at han var der, slik at vi kunne bekrefte overfor hverandre at dette faktisk hadde skjedd, og at han visste hva jeg hadde gått gjennom.» - Heidi

Mødrene forteller om historier fra andre venninner angående den første tiden med et lite barn. De forteller at de har fått høre av andre at de måtte nyte nattesøvnen mens de kunne, og at de måtte belage seg på generelt lite søvn den første tiden. Flere av parene forteller at de opplevde mangel på sammenhengende kvalitetssøvn den første tiden. En av mødrene hadde store problemer med mangel på søvn og syns det første halve året var tøft. Lite søvn gjorde henne emosjonell, hun var trøtt og tok lett til tårene.

«Den første tiden var det litt unntakstilstand, jeg var lite forberedt på at jeg skulle føle meg så emosjonell, uttafor og trøtt.» - Anne

Ammingen var også mye vanskeligere enn hun hadde trodd, og mer emosjonelt krevende enn hun hadde sett for seg. En av de andre mødrene forteller også om en vanskelig start på ammingen, og en brystbetennelse som var smertefull.

«De første ukene var så tøffe at jeg nesten angret litt.» - Elin

På tross av lite søvn og vanskelig amming forteller parene at mye har gått seg til. De har funnet ut av hvordan de skal mestre den nye hverdagen med barnet, og lært seg å leve som familie. I starten opplevde de at det tårnet seg opp med utfordringer, og selv om det fortsatt er utfordringer som må mestres opplever de at de har lært seg å leve med dem.

«Det er mye som skjer i starten, så det er bare å bite tennene sammen.» - Elin

En far forteller at han forventet at det første året kom til å bli «en eneste stor smørje», og at han ikke kom til å ha fritid i det hele tatt. I retrospekt er han overrasket over hvor mye fritid han fikk, og at det ikke ble så mye hyling og skriking som han hadde trodd.

«Etter fire måneder føltes det som vi alltid hadde hatt barn. Jeg er positivt overrasket, jeg trodde det kom til å bli mye verre.» - Bjørn

En mor forteller at hun stresset veldig med om hun gjorde ting riktig med barnet, mens en annen mor forteller også at det oppleves som lettere og lettere å ha barn, jo eldre barnet blir. Hun forteller at hun gleder seg til å bli ferdig med småbarnsfasen, og til hun og far kan dra på ferie bare de to igjen.

«Jeg er ikke ulykkelig i min hverdag, men i følge livsmålingskurvene er vi på bunnen nå.» - Elin

«Jeg kan fint skjønne at det går dårlig for noen, særlig der barnet ikke er planlagt.» - Eirik

Et par refererer til TV- serien «Christine Koht i familien» der Koht besøker og deltaker i hverdagen til barnefamilier i Norge. Paret forteller at virkeligheten er litt sårn som de opplever at den presenteres i TV-serien, og at «man går stort sett rundt med dårlig samvittighet for et eller annet uansett».

5.3.2 Permisjon

Bruken av tid med barnet er i følge deltakerne viktig for å danne en relasjon med barnet og for å lære ansvar og rutiner rundt barnet. De mener at permisjonstiden særlig er viktig for far. Permisjonsdelingen har vært ulikt delt hos de forskjellige parene. Et par av mødrene hadde permisjon ca. 1,5 år, og en far delte opp permisjonen slik at han hadde litt av den mens barnet var noen få måneder. Resten av parene har delt permisjonen etter føringene fra staten. For flere av mødrene ble det litt i lengste laget hjemme med barnet. Mot slutten av sin permisjon kjedet de seg hjemme, og gledet seg til å komme ut i arbeidslivet igjen. En mor forteller at hun den siste tiden av permisjonen opplevde at hun nedprioriterte seg selv.

«Jeg tenkte ikke en eneste faglig tanke, alt var bare tiss, bæsje, baby og griseri. Når jeg var tilbake på jobb følte jeg at jeg fikk mer tid til å være meg, og at ikke alt dreide seg om barnet. Helt på slutten der følte jeg at det var et veldig offer, selv om det var et veldig bevisst valg å få barn. Det gikk jo greit.» - Heidi

Der mødrene på sin side kunne tenkt seg litt mindre tid i permisjon, forteller fedrene at de gjerne kunne tenkt seg mer enn de fikk.

«Jeg gledet meg veldig til permisjonen og kunne gjerne tatt hele greien selv.» - Bjørn

Fedrene forteller at de gledet seg til det var deres tur til å bli kjent med barnet, men at folk tar feil hvis de tror det er som å ha fri når man har pappapermisjon. En av fedrene forteller at han synes det var en del jobb å være hjemme med barnet, selv om partneren hans hadde laget en tidsplan han skulle følge når det var hans tur til å være hjemme.

Harald delte permisjonstiden i to perioder og forteller at han synes denne delingen var en god løsning. Den første tiden var barnet rundt 5 måneder, mens den andre perioden var barnet

nesten ett år. Han mener at siden han fikk mulighet til å være med barnet så tidlig har dette vært med på å styrke hans forhold til barnet.

«Jeg har nok et større eierskap til mitt farskap og min sønn, og jeg føler at jeg er mer involvert i han siden jeg hadde permisjon så tidlig, og at det ikke bare er moren sitt barn. Jeg gjør det gjerne igjen.» - Harald

Heidi er enig i at Harald vokste på å ha deler av permisjonen så tidlig, og forteller at hun opplever at han fikk en mestringsfølelse i situasjonen. Selv føler hun at hun i større grad stoler på at far mestrer å passe på barnet, og ikke stresser når far er alene med sønnen. Hun synes også at det var lurt at far tok litt permisjon tidlig, slik at hun kunne komme seg ut av det hun opplevde som en «boble med barnet» og tilbake på jobb. Hun forteller at hun både gledet seg til å gå på jobb, og til å komme hjem igjen til barn og partner.

«Jeg synes man bør gi hverandre plass til å gjøre ting på sin måte med barnet, og at barnet må lære at mamma og pappa gjør ting forskjellig. Det er sunt.» - Heidi

Alle mødrene er enige i at permisjon for far er viktig. De sier de opplever at det har lært far å ta ansvar for barnet og sine oppgaver rundt barnet. De legger også vekt på at de opplever at det har bidratt til en sterkere tilknytning mellom far og barn, noe de setter pris på og synes er viktig. De mener at permisjonen bidrar til at far opplever en mestring i sin rolle og hjelper far til å ha det kjekt med ansvaret som følger det å være far.

5.3.3 Fars tanker og opplevelser

Å skulle bli far er ganske annerledes enn å skulle bli mor, særlig med tanke på graviditet og tiden før barnet kommer til verden. Der mødrene forteller om at de ventet på å få møte dette barnet de hadde båret på så lenge, opplevde ikke fedrene det på samme måte.

«Jeg tenkte ikke så mye på det de ni månedene, sikkert fordi jeg er mann og ikke bar på barnet rent fysisk. Vi menn kjenner nok ikke på det før vi står der på fødselen og kan se at det skjer noe. Jeg trodde jo det kom til å gå bra, men jeg hadde ingen konkrete tanker eller bilder på hvordan det ville være å få et barn. Men jeg husker at jeg tenkte at vi var lite forberedt på det som kom etter fødselen, men det var ikke noe problem, vi fikk heller ta det som det kom.» - Asbjørn

«Det skjer litt plutselig at man blir far.» - Eirik

Selv om Asbjørn ikke følte på det å bli far før barnet kom til verden, hadde han likevel noen tanker om eget farskap og sin rolle.

«Når vi hadde bestemt oss for å få barn, så var det viktig for meg å bli en så god far som mulig. Jeg ønsket å være klar for det rent mentalt. Jeg kunne ikke se for meg å gå halvveis inn i farskapet, og ville ikke bare at økonomien skulle være på plass, men også det mentale.» - Asbjørn

Det fins ikke møter hos helsestasjon eller jordmor direkte rettet mot blivende fedre, men fedrene følte seg inkludert og involvert i forberedelsene til fødsel og foreldreskap.

«Jeg følte meg involvert selv om det ikke var en egen samtale for meg og mine tanker. Vi var på kurs og fikk vite en del om fødselen, men ikke så mye om det som kom etterpå. Jeg føler ikke at jeg manglet noe, det er mye man kan si til førstegangsførelse, men de må nesten oppleve det selv for å forstå. Man kan jo «google» mye hvis man lurer» - Harald

En av fedrene forteller at han synes det har vært greit å være med på kurs både før og etter fødsel, og synes det var fint å se andre par i samme situasjon som dem selv. Da så han at de ikke var alene om spørsmål og utfordringer de selv hadde.

Fedrene forteller at de gledet seg og hadde noen forventninger de også.

«Jeg gledet meg veldig til å bli far, og det har jo vært helt fantastisk å få et barn, selv om det har vært litt armer og bein fra starten av.» - Bjørn

Fedrene forteller at de gledet seg veldig over å ha fått et barn, men en av fedrene forteller at han føler at han ikke har gledet seg nok over å ha blitt far til sin datter.

«Det har ikke gått helt opp for meg, og ikke så sterkt inn på meg som jeg føler at det burde ha gjort. Det er ikke noe som er galt, men jeg tror det er litt utvikling igjen der. Jeg krever det av meg selv.» - Eirik

Han forteller videre at det for han handler om å finne en grense for hvor glad han er i datteren sin, og at det kanskje hadde vært annerledes dersom far hadde hatt lengre permisjon. Han opplever at tiden han som forelder tilbringer med barnet er viktig for relasjonen dem imellom og at tiden sammen er det som skaper båndet dem imellom.

«Jeg burde sette mer pris på datteren min, jeg er nok litt under grensen for hvor jeg burde være. Jeg ser på «Ønskebarn» på TV, og tenker at jeg setter ikke nok pris på barnet mitt, siden jeg heller irriterer meg over at hun ikke vil legge seg.» - Eirik

Eirik synes det hadde vært bedre dersom paret hadde tvungen permisjon sammen noen uker rett etter fødsel, og at etter det var resten av permisjonen delt likt mellom mor og far. Han mener dette hadde bidratt til en sterkere relasjon mellom far og barn.

5.3.4 Mors kontroll og symbiose med barnet

Et relativt vanlig og kjent fenomen for mange, både for de som har barn og de som ikke har det, er den beskyttende og kontrollerende moren. Dette er heller ikke fremmed for deltakerne og både far og mor forteller om en morsrolle som er annerledes enn farsrollen. Flere av fedrene forteller at mor kjøpte ting til barnet på forhånd, og leste bøker for å forberede seg til svangerskap, fødsel og foreldreskap.

«Hun kjøpte noen bøker som hun ville jeg skulle lese, jeg bladde litt i dem, men det endte opp med at hun leste høyt.» - Harald

En mor forteller at hun før barnet ble født bekymret seg for at hun kom til å «pirke» veldig mye på far, og at selv om hun nå synes at far er flink med barnet så pirker hun på ham slik som hun hadde trodd.

«Jeg hadde trodd jeg kom til å legge fram klær til når han skulle kle henne, men det gjør jeg ikke, selv om jeg pirker på en del andre ting likevel.» – Elin

Far på sin side synes pirkingen er litt merkelig, da den bare har en retning, fra mor til far. Han forteller at han aldri har noen innvendinger angående det mor gjør med barnet.

En av de andre mødrene forteller at hun stoler på at far gjør sitt beste med barnet. Hun forteller om at bleien kom på feil vei en gang, men at det ikke var noe stort problem

«Det er ikke noe poeng å lage nummer av sånt, det er ikke så farlig. Jeg gidder ikke bruke tid på å gjøre små bagateller om til store ting.» - Bente

Partneren forteller at han synes det viktigste er at barnet er godt kledd, har tørr bleie og får nok mat og kjærlighet.

At man begynner å kjenne på nye følelser og meninger om ting opplevde en av mødrene som medvirkende til at hun tok mye av kontrollen hjemme med barnet. Særlig da hun var hjemme i permisjon kjente hun sterkt på at hun var den som visste best, og at mye far gjorde og mente ble feil i hennes øyne.

«Hadde jeg hatt hele permisjonen hadde nok balansen vært helt ute å kjøre. Jeg synes det er viktig å gi far plass til å være far, så han kan få sin del av ansvarsfølelsen i rollen sin fra starten.» - Jannike

Jannike forteller videre om venninner som kjefter på sin partner fordi han for eksempel kler på barnet feil. Hun mener at hvis far slipper lite til så aner han ikke hva han skal gjøre og han får kjeft når han gjør noe feil.

«Dette ender opp med at han ikke gjør noen ting, så får han kjeft for det også. Da sitter man fast i en ond sirkel der far føler at han får kjeft hele tiden, og da gidder han ikke gjøre noe.» - Jannike

Hun tror at hvis far får kjeft av mor hele tiden, så vil han til slutt trekke seg unna. At mødrene kjefter mener hun fører til at fedrene opplever mangel på kontroll og innsikt i hva mor mener er riktig. Hun mener at mange mødre tar farsrollen fra far og utøver en altopplukende kontroll over barnet og det praktiske rundt barnet.

«Jeg har hørt menn si at hvis de tar den buksa så er det gale, og tar de den buksa så er det også gale.» - Jannike

Hun forteller at hun en stund opplevde at hun selv hadde liknende atferd til de venninnene hun refererer til, og at hun måtte «ta seg i det» før det ble for ille. Partneren hadde et stort ønske om

å være involvert, men hun tenker at hvis han ikke hadde villet det hadde det vært veldig lett for henne å ta fullstendig kontroll. Hun tror det er mer vanlig at mødre tar kontrollen, og at det automatisk fører til at far ikke gjør det.

«Jeg tror det er særlig vanskelig for kvinner å gi plass til far.» - Harald

«Det er stort sett mor som har kontroll på ting, men hvis far gis en mulighet til å få litt av denne kontrollen, så blir han mer aktiv. Hvis han vil det selv, selvfølgelig.» - Jannike

Jannike legger vekt på at permisjonen til far er med på å gi kontrollen i farsrollen tilbake til far, og bidrar til at han forstår sitt ansvar i rollen. Hun illustrerer den kontrollerende mor med en hauk, og tenker at hvis far hadde vært som en hauk på henne med barnet hadde hun også trukket seg unna.

5.3.5 Utvikling og glede

En av de flere positive erfaringene deltakerne trekker frem med å bli foreldre er at de opplever en sterk tilknytning til barnet.

«Jeg trodde ikke det var mulig å bli så knyttet til et annet menneske, og at tilknytningen gjengjeldes.» - Anne

Deltakerne legger vekt på at de knytter masse glede til barnet, og at de synes det er koselig å komme hjem til barnet etter en dag ute av huset. De forteller også om hvordan de følger utviklingen hos barnet, og synes det er spennende å følge med på hva som skjer og glede seg til neste fase.

«Det er gøy at det hele tiden skjer noe nytt, og se at han blir større. I starten gledet jeg meg til han skulle krype, og nå gleder jeg meg til vi kan utvikle en far-sønn-relasjon, og kan spille fotball og gå på ski sammen.» - Harald

«Barnet i seg selv bringer glede. Det er alltid noe å se fram til og noe å glede seg til med barnet.» - Jannike

Flere legger til at de synes det er kjekt at barnet bringer dem nærmere hverandre som par, og styrker tilknytningen deres gjennom at de får bekreftet at de klarer å stå i det sammen selv om det er tøft noen ganger.

«Det er når man får barn man finner ut om man kan holde ut med den andre i lengden, det kan bli ganske intenst, og det er en rekke ting man må være enig om» - Jannike

Det er ikke bare barnet som utvikler seg, deltakerne forteller også om at de opplever at de selv har utviklet seg ved å bli foreldre. Flere av mødrene forteller at de har blitt mer fleksible etter at de fikk barn, og at de har fått et litt annet perspektiv på ting i livet. De opplever at de i mindre grad bryr seg om «småting» og «andre bagateller».

«Før hadde jeg blitt irritert hvis det ble sølt en kaffekopp, men nå tar jeg mye lettere på det.» - Heidi

En av fedrene har opplevd en rekke endringer hos seg selv etter at han ble far. Han forteller at han har blitt mindre egoistisk, da han opplever at å ha et barn krever at han spiller på lag med sin partner og tar sin del av omsorgs- og husarbeid. Og han synes det er «naturlig» at mye har blitt annerledes nå:

«Jeg kan ikke kjøre mitt eget løp lenger og henge med kompiser på byn.» - Harald

Han opplever at han aksepterer og er mer tålmodig. Selv om barnet griser så klarer han å sitte å se på det, fordi han vet at han må tørke opp etterpå uansett. Han føler også at han er blitt mer «voksen», ikke bare fordi han kan si at han er far, men fordi han føler at han har vokst på det. Han opplever at han er mer reflektert og forståelsesfull, både i jobbsammenheng og ellers. Han opplever at det er lettere å tilegne seg ny kunnskap og at han husker den bedre nå.

«Jeg har lært så mye og blitt mer selvsikker.» - Harald

Partneren hans er enig i forandringene og legger til at de opplever at de har fått en utvidet forståelse for hverandre, og at livet generelt har fått en helt ny side. Hun forteller også at de har lært å ta mer hensyn til hverandre, og den andres behov og ønsker.

Oppsummering: Parene gledet seg til å bli foreldre og visste mye om hva de kunne forvente seg av selve fødselen. Mødrene forberedte seg i større grad enn fedrene. Tiden etter fødselen opplevde de at de ikke var like forberedt på og synes det var en veldig merkbar overgang i livet. Flere nevner at de nesten fikk et lite sjokk i starten når de merket forandringene i hverdagen og i livet. Noen av mødrene opplevde harde fødsler og en vanskelig ammeprosess, noe som preget den første tiden av foreldreskapet for dem. Mens noen av mødrene kunne tenkt seg mindre tid i permisjon, opplevde fedrene at de vokste på å være i permisjon og kunne tenkt seg mer tid hjemme med barnet. I starten opplevde parene at det var mye nytt å forholde seg til, og at mangelen på netter med god søvnkvalitet kunne være tungt. Men de opplevde at ettersom tiden gikk og de mestret sitt nye liv med barn synes de det gikk lettere enn i starten. Parene opplever en sterk tilknytning til sine barn og føler at barnet binder dem sammen som par. De gleder seg over å få komme hjem til barnet etter jobb, og synes det er gøy å følge barnets utvikling. De føler også at det å bli forelder har bidratt til deres personlige utvikling.

5.4 Tap av tid og frihet

Et felles trekk for alle parene er at de forteller om en merkbar og dramatisk endring i mengden tid de opplever at de har til rådighet i døgnet. De opplever at det å ha barn er tidkrevende, ikke

bare barnet i seg selv krever tid, men også alle de praktiske tingene som må gjøres rundt barnet i hverdagen. Dette fører til at de opplever at de har mindre tid til hverandre, seg selv, venner og fritidsaktiviteter.

5.4.1 Tidsklemmen

Tidsklemmen er et fenomen som går igjen i beskrivelsene hos alle parene, og flere opplever mangelen på tid som en av de største utfordringene ved å ha blitt foreldre, og som den største forskjellen fra et liv uten barn. Barnet og det praktiske rundt barnet oppleves som en «tidstyv» som krever sitt, og parene føler seg slitne når kvelden kommer. En av fedrene illustrerer det med at det føles som han er på jobb hele tiden. Dagene er fullbooket med en rekke gjøremål, og de føler at tiden bare flyr forbi. En av mødrene forteller at hun spør seg ofte hva hun bruker tiden til.

«Jeg spør meg ofte hvor tiden blir av, hva er det vi gjør på egentlig? Da tenker jeg at vi gjør noe feil, at det må være en feil her. Så ja, det er jo en overgang med all denne tiden som går med til å være foreldre.» - Heidi

At det er flere ting som må nedprioriteres, er ikke fremmed for flere av deltakerne. De opplever at verken de selv eller tiden strekker til, og de rekker ikke over alt de føler at de «burde» ha fått gjort, og viser til eksempler som forefallende husarbeid, trening og tid med venner. På den andre siden opplever ett av parene at de har blitt mer effektive etter at de fikk barn, de opplever at de ikke har noe valg og derfor får de gjort unna det som må gjøres.

5.4.2 Savn av frihet, egentid og sosialt nettverk

Alle deltakerne forteller at de savner friheten sin, og merker nå som de har fått barn hvor mye frihet de egentlig hadde før. De savner aller mest er å kunne bestemme over sin egen tid, og å spontant kunne hive seg med hvis det skjer noe eller bare å finne på noe gøy når som helst.

«Jeg savner å kunne gjøre akkurat det jeg vil, akkurat når det måtte passe meg.» - Heidi

De opplever at det ikke er de selv som regjerer over egen tid lengre, men de tenker at barnet er en «veldig naturlig grunn til at det blir sånn». En mor forteller at det oppleves som et hinder å alltid måtte sjekke med partneren om det går greit at hun finner på noe utenfor huset. Alle parene forteller at de savner fleksibiliteten de hadde til å kunne gjøre forskjellige fritidsaktiviteter, men også særlig til å kunne reise på ferie. Feriene i seg selv oppleves heller ikke som like frie som de var før barnet kom til verden.

«Vi kan ikke lengre bare hoppe på et fly og ta en langweekend i London, og forvente at det vil bli sånn som det var før vi fikk barn. Vi kan selvfølgelig reise på ferie, men det blir ikke det samme eller like lettvint som det var når det bare var oss to.» - Bente

Deltakerne opplever at for å få tiden til å strekke til, har de måttet gjøre endringer i prioriteringene sine. De føler at de må nedprioritere både seg selv som individ og parforholdet. En far uttrykker det slik:

«Man må være knallhard med prioriteringene, rett og slett. Det er tungt, men det er naturlig at det blir sånn. Grunnen til at man prioriterer er så fundamental. Det må bare være sånn. Så det er ikke noe alternativ, ikke for min del i hvert fall. Man kan tenke at det er kjipt, men det er ikke noe man får gjort noe med, man har jo tatt valget om å få barn.» - Asbjørn

Parene opplever at det sosiale livet har gått over til familieliv. De har ikke lengre tid til å pleie et like stort sosialt nettverk som de hadde før. De føler ikke at de har tid til å se vennene sine like ofte, og de sliter med å holde seg oppdatert angående sine venners liv. Mangel på tid til venner er et savn hos alle deltakerne.

«Jeg kjenner jo på at jeg savner den nære kontakten med vennene mine. Man blir ikke inkludert lenger, fordi de vet at jeg ikke har tid likevel, så da spør de ikke. Det har blitt litt sånn at det sosiale faller litt vekk. Det har jeg opplevd som negativt. Det er jo rett og slett tidsklemma, den går litt igjen.» - Asbjørn

En av fedrene forteller at de ofte pleide å ha venner på besøk til middag, men at det har endret seg etter de ble foreldre. Nå prioriteres heller tiden til å være sammen med besteforeldre som veldig gjerne vil se sitt barnebarn så mye som mulig. Hans partner på sin side føler seg dratt mellom venner, barnet og sin partner. Han forteller:

«Så kommer jeg i tredje rekke hos henne. Familien prioriteres foran oss som par. Vi gjør mye for å glede dem framfor å forholde oss til hverandre. Det er jo naturlig at det har blitt sånn, men det kan bli litt for mye noen ganger.» - Harald

Parene savner ikke bare tiden med venner, men også tiden til å være sammen som kjærester. De opplever at tiden er blitt mer dyrebar, og at de må jobbe for å få tiden til å strekke til hvis de skal få tid til hverandre midt oppi alt annet som må gjøres. De forteller at de savner aktivitetene de gjorde sammen før de fikk barn, og kjenner på at det er ekstra kjekt når de får litt tid alene.

«Siden det ikke er så ofte at vi får skaffet barnevakt, synes vi det er litt ekstra stas når vi får litt tid for oss selv, bare vi to.» - Elin

Å bare ta hensyn til seg selv, forteller en mor at hun savner. Hun føler at hun befinner seg i en boble med barnet hele tiden, og at hun derfor blir veldig vimsete og kaotisk. Det skal lite til før hun glemmer både avtaler og andre ting som hun skulle huske.

«Jeg føler at jeg har mistet en del av meg selv som jeg likte veldig godt. For meg så tar fortsatt barnet så mye plass i min hverdag og mine tanker. Jeg kjente på det da vi var ute bare vi to og spiste her om dagen, da snakket vi om helt andre ting, og det kjente jeg at jeg savnet. Noe som ikke handlet så mye om henne, men noe mer egoistisk, noe som handlet om meg. Av og til glemmer jeg symbiosen med barnet, kanskje

det er et tegn på at jeg savner å bare være meg litt mer enn jeg tror. Noen ganger skulle jeg ønske jeg hadde en knapp som kunne koble alt av en liten stund.» - Anne

En del av det å være kun seg selv dreier seg om å bruke tid på det man er opptatt av, nemlig jobben sin. En av mødrene forteller at hun opplever at etter at hun har fått barn har hun mindre tid til å oppdatere seg faglig på jobb, og hun føler ikke at hun har den samme kapasiteten på jobb lengre.

Felles for alle parene er opplevelsen av at tiden ikke lengre strekker til, og at det er masse de ønsker å gjøre som de ikke får gjort. Men alle later til å ha forsonet seg med det, og viser til at de har gjort et valg om å få et barn, og tidsmangelen er en «naturlig konsekvens» av dette valget.

En mor trøster seg med at hun får tiden tilbake senere:

«Jeg tenker litt sånn at hver tid har sin sjarm. Nå er vi her, og det er heldigvis mye vi kan ta igjen og gjøre senere når barnet er større. Man må bare, og man får til det man vil, selv om det krever litt ekstra innsats nå. Jeg savner selvfølgelig det sosiale og fleksibiliteten i tiden, men jeg har fått et barn og får være glad for det. Jeg tok valget om å få et barn fordi jeg var klar for det, jeg tenkte at jeg hadde allerede fått gjort mye av det jeg ville her i livet.» - Bente

Oppsummering: Det er tydelig at deltakerne merker forskjellen fra et liv uten barn til et liv med barn. Med et nytt tilskudd i familien opplever de at timene i døgnet ikke strekker til i den grad de ønsker at de skulle. De opplever at de har lite tid generelt, herunder nevner de tid til seg selv, hverandre, venner og fritidsaktiviteter. Flexibiliteten i hverdagen er liten, og med dager fulle av planer og ting som må gjøres opplever deltakerne at det gjør dem slitne om kvelden. For å tilpasse seg barnet og alt det praktiske som de opplever at må gjøres rundt barnet opplever deltakerne at de gjør endringer i prioriteringene i hverdagen. Dette har ført til at de velger å nedprioritere en rekke ting de kunne tenke seg å gjøre, som for eksempel trening, kino og andre aktiviteter utenfor huset. Å mangle tid oppleves av deltakerne som en stor utfordring for førstegangsforeldrene.

5.5 Avrundning

Funnene viser deltakernes opplevelser og refleksjoner rundt overgangen til foreldreskapet, og hva det har endret i livene deres. Det framkommer at å få et barn gir flere omveltninger i livet, som blant annet innebærer nye former for tidsbruk, endringer i prioriteringer og et parforhold som preges av nye faktorer. Barnet oppleves som et sentrum i livet som alt annet dreier seg rundt og er avhengig av. I neste kapittel vil noen av funnene diskuteres nærmere.

6. DISKUSJON

Innledning

Formålet med studien har vært å undersøke hvordan ni norske førstegangsforeldre utformer sitt foreldreskap og sine foreldreroller. Undersøkelsen viser et foreldreskap i endring, der både morsrollen og farsrollen forandrer seg gjennom kulturens forestillinger av dem og i forhold til hverandre. I dette kapitlet vil jeg trekke fram resultater fra det empiriske materialet og diskutere dem i lys av teoretiske perspektiver og forskning som er gjort rede for i tidligere kapitler. I det foregående kapitlet ble deltakernes opplevelser av overgangen til foreldreskapet diskutert og presentert. Temaene som kom fram her var knyttet til deres forventninger og erfaringer med overgangen, og hvordan barnet endret deres hverdag, parforhold, tid og prioriteringer. De temaene som her vil bli diskutert er temaer som gjennom analysen av materialet fra intervjuene kom fram som bakenforliggende temaer for de temaene som ble presentert i forrige kapittel. Jeg vil i dette kapitlet gå dypere inn i materialet enn i analysen.

Når et barn kommer til verden, så kommer det også to nye foreldre til verden. Fra å bare være kvinne og mann i et parforhold skal de sammen bli noe som ingen av dem har vært tidligere. Det å bli foreldre innebærer en endring i status som ikke kan reverseres. Dette innebærer rettigheter og plikter, og den nye statusen er knyttet til en sosial rolle med tilhørende forventninger. Denne statusendringen utløser nye måter å være seg selv på og fører til at de nybakte foreldrene inkluderer nye tanker, vurderinger og atferd i sin identitet. Rollen som forelder er ikke en rolle de har fra før i sitt rollerepertoar, men det er heller en rolle som må skapes og utformes gjennom utøvelsen av den, noe som kommer tydelig fram gjennom intervjuene. Samtidig er den bygget på foreldrenes egne forestillinger og forventninger i samspill med forventninger fra de sosiale omgivelsene.

Det grunnleggende teoretiske perspektivet oppgaven er bygget på (se kap. 4), ser på foreldrerollen og foreldreskapet som sosiale fenomener hvor innholdet konstrueres gjennom ulike sosiale prosesser (Berger og Luckmann, 1966, s.69). Hvordan foreldreskapet og foreldrerollene snakkes om i kulturen er med på å konstruere innholdet i fenomenene, og den sosiale praksisen i fenomenene er igjen med på å påvirke hvordan vi snakker om det (Frønes, 2001, s.80; Kjørup, 2001, s.4). Hvordan man skal være foreldre, læres bevisst og ubevisst fra egne foreldre (Thagaard, 2005, s.50/59) ved at man er en del av relasjonen og sosialiseres av egne foreldre. Gjennom dette læres verdier, holdninger og vurderinger knyttet til relasjonen

mellom forelder og barn. Gjennom å observere og delta i egne foreldres foreldreskap som barn, lærer man atferd som inkluderes i ens egen foreldrerolle (Bandura, 1977, s.16). Diskursene og fortellingene i kulturen, sammen med andre foreldres utøvelse av foreldreskapet og foreldrerollene, bidrar også til å lære nybakte foreldre hvordan de skal være foreldre. Foreldrenes atferd styres av forventningssettet som er knyttet til foreldrerollen og dette blir en del av deres selvpresentasjon av deres sosiale identitet som forelder (Frønes, 2001, s.49).

Fortellingene om foreldrerollene og foreldreskapet er med på å vise hva som er «rett og galt» og fungerer som mal for egen og andres vurderinger av ens handlinger. (Frønes, 2001, s.126/127). Forskjellige skript for foreldreskap er en del av de kulturelle fortellingene og fungerer som handlingsinstrukser. Skriptene inneholder informasjon om passende eller upassende atferd og handlinger som tilhører foreldrerollen og foreldreskapet (Nishida, 1999, s.754). Til sammen utgjør egne erfaringer, fortellingene og skriptene en forståelse av hvordan foreldreskapet og foreldrerollene oppleves å «skulle» eller «burde» se ut. Noen av disse forståelsene, særlig de man har med seg fra barndommen, internaliseres i individet og blir tatt for gitt som en del av selvet og ens identitet, også som forelder (Bourdieu og Waquant, 1993, s.20; Wilken, 2011, s.47).

Foreldrerollene er knyttet sterkere til kjønn enn andre roller i samfunnet, og forståelsen av kjønnsroller og deres kobling til foreldrerollene har også tilhørende skript og fortellinger som påvirker rollene som mor eller far. Strukturen i foreldreskapet har tidligere vært antatt å være biologisk selvforklarende, og mor har fått en viktigere og mer naturlig forklart rolle enn far (Chodorow, 1978, s.7). Denne forestillingen om kvinnen som mor har i følge Solheim (1982, s.7) skapt et «uekte bilde» av morskapet som essensen av kvinnelighet. Maskulin omsorg har på sin side vært knyttet til rammer utenfor familien, der fars oppgave tidligere var å arbeide for å kunne forsørge familien økonomisk (Brandth og Kvande, 2003, s.21). Gjennom intervjuene kommer det fram bilder og fortellinger som deltakerne refererer til når de forklarer hvorfor de gjør som de gjør, som kan knyttes til kulturelle forestillinger og skript i det norske samfunnet.

Foreldreskapet eksisterer i prosess og er hele tiden utsatt for både indre og ytre press som former og omformer hvordan det er og hvordan det kan forstås (Schibbye, 2002, s. 214). Hvordan foreldreskapet forstås i kulturell sammenheng er ikke statisk, og endres fra generasjon til generasjon og i forskjellig sosial kontekst. Danielsen og Mühleisen (2009, s.57) hevder at det i norsk kultur har skjedd en endring fra at foreldre bare var noe man var, til å bli en rolle man skal utføre og prestere i, og som er en del av ens identitetsutforming. Dette framkommer

også fra intervjuene i denne undersøkelsen, da deltakerne identifiserer forskjellige måter de må prestere i rollen som forelder. Foreldrerollen er heller ikke bare én rolle, deltakerne er foreldre til barnet, men de er også foreldre i forhold til hverandre (engelsk: co-parent), samtidig som de har identitet som foreldre i forskjellige sosiale kontekster i livet. Deltakerne må altså forholde seg til flere forskjellige skript og fortellinger knyttet til de ulike formene for foreldreroller innad i eget foreldreskap. I det følgende vil jeg gå nærmere inn på hvordan skriptene og fortellingene er med på å forme «det gode foreldreskapet» og hvordan kjønn håndteres og framstår i foreldreskapet, basert på materialet fra intervjuene.

6.1 Det gode foreldreskapet

I det følgende settes det fokus på funn fra intervjuene som gjennom analysen har utkrystallisert seg som dominerende temaer i deltakernes refleksjoner og framstillinger av sine foreldreskap og foreldreroller. Deltakerne uttrykker at de er opptatt av at de skal gjøre de «riktige» handlingene og vurderingene, og bruker andre foreldrepar som sammenligning for å vurdere egne «prestasjoner» som nybakte foreldre. Det er særlig noen områder deltakerne er opptatt av å gjøre «riktig», herunder å pleie parforholdet, å være glad i barnet og vie all sin tid til barnet og gi det plassen i sentrum av sine liv.

Synet på barn og barnets posisjon i kulturen er ikke av statisk karakter og endrer seg på lik linje med andre kulturelle forestillinger og forståelser. Forståelsen av barnet henger tett sammen med mødre og fedres forståelse av seg selv som foreldre, og dette påvirker hvordan de utformer sine foreldreskap og foreldreroller innenfor de rammene som de kulturelle skriptene setter for «det gode foreldreskap» (Hennum, 2006, s.38). I litteraturen hevdes det av flere (Hennum, 2006; Schrupf, 2005) at Piaget sine teorier fra utviklingspsykologien lenge har påvirket synet på barnet. Særlig framstillingen av barn som behovsvesener har vært viktig, da den setter barnet i sentrum og legger vekt på foreldrenes rolle i å dekke disse behovene (Hennum, 2006, s.38). Dette diskuteres senere i kapitlet. Hennum (2006, s.36) viser til det hun kaller for «Barneprojektet», et samfunnsprosjekt som handler om å gi alle barn i Norge best mulige vilkår for oppvekst gjennom en politikk som gir barn egne rettigheter som individer. For å innfri kravene som Barneprojektet og kulturens syn på barnet stiller, har det utviklet seg foreldreskapspraksiser med fokus på tilretteleggelse og nærhet til barnet. Hennum (2006, s.36) hevder at Barneprojektet sender signaler om hvilke relasjoner samfunnet ønsker at det er mellom foreldre og barn. Gjennom barneprojektet kommer det fram fortellinger og skript som sier noe om hvordan man som forelder best kan legge til rette for at ens barn får en god

oppvekst. Dette legger føringer for nybakte foreldre og gir rammer for utøvelsen av foreldreskapet.

6.2 Barnesentrert foreldreskapspraksis

6.2.1 Å utøve foreldreskapet på «riktig» måte

Å bli foreldre framstår som veldig viktig for deltakerne, det er ikke bare noe som skjer uten at de har tanker rundt det. De forteller at de følte at det var en passende tid for dem å få barn siden de var ferdig med utdanning og i trygge jobber. Et aktivt liv med reising, fritidsaktiviteter og venner så de på som tilbakelagte kapitler i livet, og de følte seg klare til å begi seg ut i nye roller og livsformer. Dette sier noe om at deltakerne har gjort en vurdering om når det passet for dem å få barn, hvor innholdet i livet før barnet kom til verden er blitt vurdert som tilfredsstillende. Refleksjonene rundt dette viser til at det eksisterer en fortelling om at det passer best å få barn etter endt utdanning og når man føler at man har opplevd det man ønsket før man har et barn å ta hensyn til. Det sier også noe om at det er tider som er mer passende eller upassende å få barn: for ung eller for gammel, ikke har god nok inntekt eller har en for krevende jobb.

Deltakerne er tydelige på sin bevissthet rundt at foreldreskapet omfatter mye nytt for dem, de erkjenner at foreldrerollene er nye og ukjente roller og at innholdet i disse rollene i stor grad må læres. At de er bevisste på at foreldrerollen må læres viser at de har en oppfatning av at det fins en eller flere måter rollen kan utøves på som er mer riktig eller feil enn andre måter, basert på samfunnets og egne forventninger, verdier og normer. Dersom de hadde betraktet foreldrerollene som noe de bare «fikk» når barnet var født, ville det ikke på samme måte innebære at rollene måtte læres. I tillegg betyr det at de oppfatter at det eksisterer kriterier for hvordan man kan gjøre ting rett eller galt som forelder, noe som kan medføre bekymringer, slik Bjørn som uttrykker her:

«Hun (mor) har stresset mye med å gjøre alt rett med barnet.» - Bjørn

Deltakerne framstår som generelt opptatt av å være foreldre på «riktig» måte og ønsker å utøve sine foreldreroller «rett». Bruken av begrepene «rett/riktig» reflekterer at deltakerne opplever at det eksisterer en «fasit» som forteller hva som er riktig og galt å gjøre i rollen som forelder. Hva dette «riktige/rette» dreier seg om eller hvor disse retningslinjene kommer fra, er det ingen som utdyper, men de uttrykker seg på en måte som om de antar at jeg forstår hva de sikter til. Denne antakelsen om at jeg, fordi jeg er medlem av samme kultur som dem, selv om jeg ikke

har barn, forstår hva de mener med «å gjøre det riktig med barnet», tyder på at det eksisterer fortellinger som formidler en kulturell enighet om hva som er «rett» eller «galt» å gjøre som forelder. Det ser ut til at det er om å gjøre å få barn til «rett» tid, i tillegg til å være foreldre på «riktig» måte.

Deltakerne er altså opptatt av å gjøre ting «rett» i sin foreldrerolle, men hvordan vet de hva som er «rett»? Svaret på dette fins ofte i kulturen, og refleksjoner av kulturen fins i andre menneskers blikk og sosiale sanksjoner, og i framstillinger i media og det offentlige rom. Festinger (1962, s.118) hevder at mennesker som sosiale vesener i en kultur alltid vil bruke andre medlemmer av samme kultur til å sammenligne seg med. Kulturens skript og fortellinger fungerer som allment godkjente «oppskrifter» og regler for hvordan man skal gjøre ting. Å sammenligne seg med andre kan derfor ofte gi en pekepinn på hvordan roller eller oppgaver skal utføres i visse sammenhenger for å kunne bli vurdert som en «god» prestasjon.

En av deltakerne uttrykker at han synes det er givende å være på foreldrekurs og andre samlinger sammen med andre førstegangsførelde fordi det gir ham muligheten til å treffe andre som er i samme situasjon som han selv og hans partner. De andre deltakerne på kursene brukes som referansegruppe, og her finner han sosial aksept og anerkjennelse. Han synes det er positivt å oppleve at andre har de samme opplevelsene og lurer på de samme tingene som de selv lurer på. Dette reflekterer et behov for å framstå som «normal» og «flink», og at andre mennesker i samme situasjon brukes som «kontrollgruppe» som de måler seg selv mot. Denne sammenligningen er med på å bekrefte eller avkrefte om de følger kulturens normer og skript for foreldreskapet. Å sammenligne seg med andre er særlig viktig for individet i møtet med nye sosiale situasjoner for å få eventuelle korreksjoner eller anerkjennelse. En av deltakerne trekker fram en annen form for sammenligning som baserer seg på hvordan «alle andre» opplever sin tilværelse i samme situasjon.

«Jeg er ikke ulykkelig i min hverdag, men i følge livsmålingskurvene er vi på bunnen nå.» - Elin

Denne sammenligningen dreier seg i større grad om situasjonen de er i som nybakte foreldre, som i følge flere av deltakerne til tider oppleves som strevsom og krevende. Det kan tenkes at når Elin på denne måten sammenligner sin tilfredshet med andres generelle tilfredshet i livet, finner hun trygghet i at offentlige målinger bekrefter hennes opplevelse av at hun og partneren nå går igjennom en spesielt krevende periode i livet. Det fungerer som en bekreftelse på at det er slik andre har det i samme situasjon, og at det derfor «skal» være slik. Videre kan denne vinklingen gi henne en forsikring om at tilstanden endrer seg til det bedre etter hvert.

Fra intervjuene kommer det fram enda en måte hvor det ser ut til å ligge under en sammenligning med andre, men denne gangen gjennom sosiale medier og andre «perfekte» framstillinger av foreldreskapet.

«Jeg gledet meg masse og var veldig klar for å bli mor. Jeg synes det var fint å gå gravid, og jeg så nok for meg disse glansbildene på hvordan det kom til å bli.» - Anne

Anne viser til det hun kaller «disse glansbildene» som hun så for seg av hvordan det skulle bli når barnet kom til verden. Gjennom måten hun ordlegger seg på, viser hun til noe som flere kjenner til, noe som eksisterer «der ute» som et fenomen i samfunnet. Flere av deltakerne, særlig mødrene, la også vekt på at de gledet seg veldig til barnet ble født, for da tenkte de at «alt skulle bli så fint». Et trekk ved den sosiale mediekulturen i dag, gjennom Facebook, Instagram, Snapchat og ulike blogger, er at livet generelt, inkludert livet som forelder, skal framstilles som tilsynelatende «perfekt». Smilende barn med blomsterkranser i håret, lekende ute i naturen eller på stranden sammen med glade foreldre er ikke et uvanlig syn i sosiale medier i dag. At det er mødrene som særlig legger vekt på at livet skulle bli så fint og flott etter barnet ble født, kan tenkes å komme av at det oftere er kvinner enn menn som leser denne typen blogger og er mer opptatt av å sammenligne seg med andre kvinners liv og andre mødres moderskap. Dette kan igjen trekkes til at kulturen ofte knytter sterkere forventninger til mor og hennes rolle i barnets liv. Det er et tema som diskuteres nærmere i dette kapitlet (se 6.4).

Fra intervjuene kommer det altså fram at deltakerne er opptatt av å gjøre foreldreskapet og foreldrerollene på «riktig» måte, og at de bruker andre mennesker i samme situasjon som referansegruppe for å kontrollere at de er foreldre på «rett» måte og erfarer de «riktige» tingene. Videre vil jeg ta for meg hva deltakerne legger vekt på når de ønsker å gjøre på «rett» måte. Det dreier seg om å være flinke til å ta vare på parforholdet, være glad i barna sine og gjøre det som oppfattes som best for barnet.

6.2.2 Å ta vare på parforholdet

Da parene i denne undersøkelsen ble spurt om tilfredsheten i parforholdet og hvordan de synes de hadde det sammen nå, sammenlignet med før, svarte samtlige at de særlig føler at de kunne vært «flinkere» til å pleie parforholdet. Men de nevnte også en endring i forholdet som barnet hadde bidratt positivt til:

«Nå som vi har barn sammen er vi på en måte litt stuck med hverandre.» - Elin

«Oss i mellom har vi fått en ny dimensjon, det handler om noe mer enn at vi er kjærester, det handler om noe større enn bare oss to. Det har for så vidt blitt en enda sterkere tilknytning.» - Anne

Sitatene over viser at å få barn sammen har endret hvordan deltakerne tenker om sitt parforhold etter de har blitt foreldre. De forteller at de opplever at barnet binder dem tettere sammen enn de har vært før, og at de nå har en viktig og «god» grunn til å holde sammen. Videre legger de vekt på at de føler at barnet styrker forpliktelsene dem i mellom til å pleie parforholdet slik at de har et godt parforhold som varer, og begrunner dette med at det er til barnets beste. Hennem (2006, s.40) hevder at kjernefamilien framstilles som modellen for det gode foreldreskapet. Gjennom deltakernes vektlegging av at de syns det er viktig å jobbe med parforholdet for barnets skyld, kan det tolkes som at tanken om kjernefamilien som en god ramme for barn å vokse opp i, er en faktor som er medvirkende i denne begrunnelsen og vurderingen, jf. Barneprosjektet (Hennem, 2006, s. 36). Selv om deltakerne opplever at det er viktig for barnet og familien som helhet at parforholdet er godt, føler de at det har skjedd en del forandringer som fører til at det ikke alltid er like lett:

«Forholdene ligger ikke så godt til rette for å være kjærester lengre. Vi er kanskje ikke så bevisste på det, og ikke så flinke til å jobbe med det som vi kunne vært. Det kunne vært bedre, og det er jo egentlig ikke så vanskelig å gjøre noe med det hvis man bare er bevisst på det» - Asbjørn

«Hvis vi ikke er bevisste på forholdet nå, kan vi straffes for det senere. Jeg syns ikke at det er ille nå, men alt er bittelitt mer negativt enn positivt» - Eirik

Lite tid til parforholdet er en av faktorene som alle deltakerne har fortalt at de savner og opplever at de burde brukt mer tid på. En av begrunnelsene for hvorfor de syns de burde gjøre pleie forholdet, er fordi de mener at barn merker det fort dersom noe er galt. Thagaard (2005, s.50) påpeker at det i det norske samfunnet i dag eksisterer en kulturell verdi om å arbeide med parforholdet og investere i kjærligheten. Litteratur på området understreker viktigheten av å arbeide for kjærligheten og ta vare på parforholdet, av hensyn til både foreldrene og barnet. Samlivet beskrives som et felles prosjekt hvor begge parter må prioritere sin partner og parforholdet (Thagaard, 2005, s.193). Disse kulturelle verdiene er det mulig å kjenne igjen hos deltakerne. De ønsker ikke bare å være gode foreldre, men de ønsker også å opprettholde en god relasjon til hverandre, altså være «flinke» til å være kjærester i en ny kontekst med et barn. Men barnets beste er også en av faktorene som bidrar til at de ønsker å være flinke kjærester.

6.2.3 Et liv med barnet i sentrum

Et av temaene i forrige kapittel handlet om parenes opplevelse av tapt tid og fritid etter de fikk barn, sammenlignet med hvordan det var før de fikk barn. Samtlige av deltakerne forteller at de opplever at tiden i døgnet ikke lengre strekker til, og at de ikke har tid til venner, trening eller andre fritidsaktiviteter. De opplever at bruken av tiden har endret seg til å handle om barnets

behov og det praktiske som må gjennomføres på grunn av barnet, og at de selv settes til side.

To av mødrene uttrykker dette tydelig:

«Alt, både hverdag og fridag, så dreier det seg om barnet og barnets behov. Hele vår verden dreier seg rundt barnet. Det er sentrum av alt.» - Jannike

«Det som er kjekt for barnet blir kjekt for oss også. Hvis barnet har det bra så har vi det bra. Han har jo blitt en liten sjef da.» - Heidi

Deltakernes nye liv med barn ser ut til å dreie seg rundt det deltakerne anser som barnets ønsker og behov. Deres egne behov og ønsker kommer i andre rekke og må tilpasses forståelsen av det som er best for barnet. De aktivitetene det brukes tid på er ofte aktiviteter som foreldrene mener at barnet har glede av, eller noe som de kan gjøre sammen som familie, igjen fordi foreldrene tenker at barnet ønsker dette. Deltakerne forteller at de drar heller til lekeparken enn inn til byen, siden det er det foreldrene tenker at barnet ønsker. Deltakerne lar barnets behov, slik de ser dem, bestemme over hvordan de prioriterer sin tidsbruk og hvordan de «moralsk» vurderer egen og partners bruk av tid. Foreldrene tolker og tilskriver altså barnet behov og ønsker som igjen påvirker hva foreldrene velger å gjøre og hva de bruker tid på. Selv om deltakerne selv forteller at all tiden brukes på barnet, opplever Eirik at tiden ikke strekker til slik at den kan brukes på barnet:

«Jeg tenker at vår foreldregenerasjon kanskje ville spurt oss hva som er vitsen med å få barn når vi er så opptatte at vi ikke føler at vi har tid til dem.» - Eirik

Sitatet over er interessant, da det viser til paradokset med oppfattelsen av tiden som er til rådighet og hvordan den brukes. Eirik forteller implisitt at han opplever at han ikke har tid til barnet sitt og det han opplever at foreldreskapet krever. Det er interessant å se denne uttalelsen i sammenheng med at det i samme intervju, og samtlige andre intervjuer, kommer fram at barnet oppleves å både kreve og få det meste av tiden i døgnet. Jeg tolker det som at mye av tiden som vies til barnet ikke tenkes om som tid de vier til barnet, men at det er så selvfølgelig for deltakerne at de gjør det, at de føler at de ikke har mer tid igjen å gi til barnet. Asbjørn legger vekt på at barnet er en «naturlig» årsak til endring av prioriteringer og tidsbruk:

«Man må være knallhard med prioriteringene, rett og slett. Det er tungt, men det er naturlig at det blir slik. Grunnen til at man prioriterer er så fundamental, det må bare være sånn. Det er ikke noe alternativ, ikke for min del i hvert fall. Man kan tenke at det er kjipt, men det er ikke noe man får gjort noe med, man har jo tatt valget om å få barn.» - Asbjørn

Deltakerne tar det for gitt at ved å ha gjort et valg om å få barn, velger de vekk mye annet, som egentid og tid med venner. Dette kommer til syne i deltakerne sine beskrivelser og forklaringer på hvordan de ser på tapet av tid. Forklaringen de kommer med her er at «det er jo så naturlig at det blir sånn» og «barnet er en naturlig grunn til å endre prioriteringene». Denne

«naturligheten» og de «naturlige implikasjonene» tyder på at det er kulturelle skript som følges. Med valget om å få barn opplever de at de forplikter seg til å velge vekk andre ting i livet, i hvert fall mens barna er små.

Det kan se ut til at deltakerne anser det å være gode foreldre som ensbetydende med å sette barnets ønsker og behov før sine egne, de ønskene og behovene som må etterfølges, er noe foreldrene tilskriver barnet. Denne måten å se foreldreskapet og relasjonen til egne barn har ikke alltid vært slik. Det er ikke lenge siden dette var helt motsatt, og barn var bare i veien fram til de kunne brukes til noe nyttig. Barn skulle helst ikke høres eller sees. I «høyere» sosiale lag i samfunnet satte man ansvaret for omsorgen for barna bort til tjenestefolk, da det ikke var ansett som prestisje å bruke tiden sin sammen med barna (Solheim, 2007, s.93). Tidligere har oppdragelsen vært i større fokus i foreldreskapet, men ingen av deltakerne i denne studien snakker om oppdragelsen i det hele tatt. De snakker om å tilfredsstille alle trinnene i barnets utvikling og om barnet som et individ med egne ønsker og behov som må tas hensyn til, og det kan tolkes som at deltakerne opplever at dersom de lykkes med dette er de gode foreldre. Vi har gått fra en tid der «den man elsker tukter man» til en dyrking av barnet som et unikt individ og emosjonelt vesen. Dette vil diskuteres nærmere i et senere avsnitt (se 6.2.5), etter et tema som handler om hvordan deltakerne opplever at de er dårlige foreldre dersom de ikke setter barnet i sentrum av alt.

6.2.4 «Noe mer egoistisk...»

Når «det gode foreldreskapet» karakteriseres av at barnet og barnets antatte behov står i sentrum og gis all energi og fokus opplever det for deltakerne som «feil» å gjøre eller tenke motsatt. Anne forteller om det på denne måten:

«For meg så tar barnet fortsatt mye plass i min hverdag og mine tanker. Jeg kjente på det da vi var ute bare vi to og spiste her om dagen, da snakket vi om helt andre ting, og det kjente jeg at jeg savnet. Noe som ikke handlet så mye om henne, men noe mer egoistisk, noe som handlet om meg.» - Anne

Anne betegner det her som «egoistisk» at hun ønsket at noe skulle dreie seg rundt hennes behov for en gangs skyld. Andre deltakere forteller også at de opplever at det ville være egoistisk å bruke tiden på å gjøre noe de selv ønsket, nå som de har fått barn. De betegner også seg selv som egoistiske når de snakker om at de savner fritiden de hadde før de ble foreldre. At deltakerne opplever dette på denne måten bekrefter hva det gode foreldreskapet forstås som, da det motsatte får dem til å føle seg som dårlige og egoistiske foreldre.

Norsk kulturkontekst er preget av en sterk tanke om individualisme og selvrealisering, samtidig som det forventes et like sterkt fokus på relasjonene i familien, særlig knyttet til barn. For nybakte foreldre kan balanseringen mellom disse verdiene være utfordrende. Ravn (2005, s.45) hevder at norske menn og kvinner på den ene siden forventes å skape meningsfulle liv uavhengig av andre og verdsette sine muligheter til selvrealisering gjennom utdanning, karriere, reising og andre interesser. På samme tid er de forventet å se på hjemmet og familien som fundamentet for et lykkelig og givende liv (Ravn, 2005, s.45). Dette kommer til uttrykk i mitt materiale ved at deltakerne har et sterkt fokus på relasjonen til sitt barn, og er opptatt av å bruke tid sammen som en familie. Dilemmaet her, knyttet til tanken om selvrealisering, kommer til uttrykk i at deltakere opplever at de burde være flinkere til å bruke tid på aktiviteter de selv ønsker å gjøre for at de skal være tilfredse, men på samme tid uttrykker de at dersom de gjør ting de selv ønsker, opplever de seg som egoistiske. Dette framstår som to kolliderende skript; skriptet der man skal ta hensyn til egne behov realisere seg selv som individ kolliderer med skriptet som den gode forelder som tar hensyn til barnet før seg selv. Ut fra intervjuene ser det ut til at foreldreskriptet veier tyngst for deltakerne.

I Norge er barns rettigheter lovfestet i Barneloven, hvor det står at barn har krav på omtanke og omsorg fra de voksne som har ansvaret for dem. Gjennom disse lovfestede bestemmelsene framstår omsorg som en plikt for foreldre (Hennum, 2006, s.41). Men hvordan denne pålagte omsorgen skal arte seg er ikke lovfestet. Kunnskapen og informasjonen om hvordan denne omsorgen skal se ut, kommer fra forskjellige hold; fra profesjonelle oppfatninger og kulturens fortellinger og skript. Hennum (2006, s.38) påpeker at psy-profesjonene (psykologer, pedagoger og psykiatere) i stor grad har gitt oss legitime måter å snakke om barn på gjennom den underliggende kunnskapen de har gitt oss om barn og barns utvikling. Så langt har det kommet fram at deltakerne følger et skript for foreldreskapet og foreldreroller som innebærer en barnesentrering. I denne barnesentreringen kommer det også fram i materialet at deltakerne ikke lenger legger vekt på oppdragelsen, men barnets behov og utvikling. I tillegg til dette kommer det fram at foreldrene er opptatt av den emosjonelle relasjonen mellom foreldre og barn. Dette vil diskuteres nærmere her.

6.2.5 Emosjonell omsorg i et emosjonelt foreldreskap

Hennum (2006, s.44) påpeker at det har skjedd en endring i verdien omsorgsoppgavene innebærer i vår kultur. Tidligere har det vært større fokus på forsørgelse av familien og den gode oppdragelsen, mens det i dag kan se ut til at det gode foreldreskapet karakteriseres av den

emosjonelle omsorgen knyttet til et barn som blir gitt plassen i sentrum av foreldrenes liv. Dette kommer tydelig fram i det deltakerne forteller i intervjuene. Anne forteller om sin tilknytning til barnet:

«Jeg trodde ikke det var mulig å bli så knyttet til et annet menneske, og at tilknytningen gjengjeldes.» - Anne

Det Anne her forteller, viser tydelig at det er viktig for henne å være nært knyttet til barnet sitt. Det passer også inn i skriptet for hvordan det forventes at foreldre skal se på sin relasjon til barnet; barnet skal være det viktigste i ens liv. Men fokuset har ikke alltid vært like stort knyttet til en barneomsorg som innebærer at man skal være så glad i sine barn som det er i dag. Aries (ref. i Schrumpf, 2005, s. 28) skrev at det oppsto en bevissthet rundt barndommen som fenomen rundt 1500 – og 1600 – tallet, og at foreldre da i økende grad knyttet sterkere følelser og relasjoner til sine barn fordi barnedødeligheten gikk ned. Foreldre kunne derfor i større grad knytte seg til sine barn uten å være redd for å miste dem. Denne problematikken føles nok fjern for deltakerne i studien og generelt for foreldre i Norge i dag, og hvordan barnet i kulturen forstås i forholdet til sine foreldre legger føringer for hvordan omsorgen for barnet skal utføres.

Hennum (2006, s.45) påpeker at barn oppfattes å ha behov for nære relasjoner og nær omsorg, og viser til begrepet «intimfamilie» som i følge sosiologer har som hovedoppgave å fungere som et emosjonelt fellesskap og som en ramme og individets utfoldelse. Omsorg har en særstilling i denne typen familier og relasjoner, og når intimiteten er i fokus blir kjærlighetsarbeidet en sentral oppgave i omsorgen, noe som gjør det til foreldrenes oppgave å få barnet til å føle seg ønsket og elsket (Hennum, 2006, s.45). Lupton og Barclay (1997, ref. i Hennum, 2006, s.38) mener at man i vestlige land er oppdratt til å forstå relasjonen mellom foreldre og barn av stor betydning og som emosjonelt ladet, og barnet som fenomen er også emosjonelt ladet. Schrumpf (2005, s.26) er enig i dette, og påpeker at denne «emosjonaliseringen» av barnet i vår kultur i stor grad påvirker hvordan foreldreskapet praktiseres. Barnet betraktes gjennom vår tids kulturelle briller og er for oss i dagens kultur et vesen som trenger emosjonell omsorg fra sine foreldre.

Dette synet på barnet og barnet i familien kommer tydelig til syne gjennom intervjuene der deltakerne beskriver et foreldreskap jeg vil betegne som et emosjonelt foreldreskap. Deltakerne er opptatte av å fortelle hvor glade de er i barnet sitt og gjentar det flere ganger gjennom intervjuene, både i tilknytning til spørsmål rundt det, men de nevner det også innimellom uten at det er tema der og da. De gjentar det flere ganger gjennom intervjuene i forskjellige sammenhenger, og er særlig opptatt av å forsikre seg om at jeg forstår at de er glad i barnet selv

om de også forteller om episoder der barnet har vært vanskelig og lignende. Dette reflekterer at deltakerne har en oppfatning av at de som foreldre skal elske sine barn, som Hennem (2006, s. 46), viser til og at relasjonen mellom foreldre og barn er av stor betydning og emosjonell karakter. Dette stemmer overens med det litteraturen viser, og bekrefter hvordan kulturens syn på barnet og relasjonen mellom barn og foreldre skal være, fungerer som skript for deltakerne i denne studien. Men én far har satt seg selv under lupen og gransket sin emosjonelle tilknytning til sin datter, og er ikke helt fornøyd med det han fant:

«Jeg burde sette mer pris på datteren min, jeg er nok litt under grensen for hvor jeg burde være. Det har ikke gått så sterkt inn på meg som jeg føler at det burde ha gjort. Jeg krever det av meg selv.» - Eirik

Utsagnet fra Eirik illustrerer ikke bare at han opplever at han burde være glad i barnet sitt, men det illustrerer også at han opplever at det eksisterer ulike nivåer av hvor glad han kan være i datteren og at dette kan måles og sammenlignes. Men han forteller ikke hvordan han mener at dette kan måles og hvem han sammenlignes med. Utsagnet reflekterer at han har en forventning til hvordan hans relasjon til datteren skal være, og at han opplever en standard dette måles opp mot. Denne opplevde standarden for hva som er «godt nok» kan tolkes å ligge som en forventning fra kulturen, og en forestilling i samfunnet knyttet til hvor glad foreldre skal være i sine barn. Disse forestillingene kan tenkes å være internalisert i Eirik, og han opplever det derfor som noe som han krever av seg selv og klarer ikke å plassere dette kravet andre steder, når han blir spurt om hvor disse kravene kommer fra.

Den emosjonelle tilknytningen til barnet er noe som gjennom uttalelsene fra flere av deltakerne framkommer som en faktor som er av stor betydning, og det kan tolkes som at de ser den emosjonelle omsorgen som en viktig del av det gode foreldreskapet. At barnets behov skal stilles først og at man skal ofre egne ønsker til fordel for barnets, i tillegg til at man skal være så glad i barnet sitt og at barnet skal være ens alt i livet gir retningslinjer for innholdet i foreldreskapet. Til sammen viser dette et bilde av foreldreskapet slik deltakerne oppfatter at det «burde» se ut i dagens samfunn. Faktorene som er diskutert så langt i kapitlet gir et bilde av hvordan synet på barnet påvirker hvordan foreldreskapet og foreldrerollene utføres av deltakerne knyttet til ulike aspekter. Men kjønn er også en faktor som er av betydning i sammenheng med foreldreskapet, moderskap og farskap, og siste delen av kapitlet vil fokusere på dette.

6.3 Kjønn og likestilling i foreldreskapet

I denne siste delen av kapittelet vil jeg skifte fokus fra relasjonen mellom foreldre og barn til relasjonen mellom mor og far, og hvordan de forholder seg til hverandre som deltakere i et delt foreldreskap. Jeg vil først se på deltakernes opplevelse av likestilling i foreldreskapet, så vil jeg diskutere fars og mors ulike roller i foreldreskapet, før jeg til slutt diskuterer tema fra empirien knyttet til moderskapet og farskapet separat.

6.3.1 Likestilt foreldreskapspraksis

Gullestad (2001, s.301) skriver at egalitet er sentralt i norsk kultur og at den norske forståelsen av individualisme er nært knyttet til oppfattelsen av likestilling. I norsk kulturkontekst blir ofte likestilling og kjønnslikestilling i praksis behandlet som det samme. Hennum (2006, s.35) hevder at forestillingene om foreldreroller basert på en kjønnskomplementaritet har bidratt til å reproducere et kjønnsbasert ulikestilt foreldreskap.

Brandth og Kvande (2003, s.152) viser til sine funn der de ser en tydelig sammenheng mellom lengden på permisjon og delingen av omsorgsoppgavene mellom mor og far. Mine funn ser ut til å stride mot dette. Deltakerne forteller at den som var i permisjon stort sett gjorde det meste hjemme i den tiden, og at delingen etterpå stort sett ikke er gjennomtenkt, men heller et resultat av hva som er mest praktisk. De forteller at det som må gjøres blir gjort, men at hvem som gjør det varierer fra dag til dag. Samtidig gir de uttrykk for at begges involvering er noenlunde likt balansert dem imellom. Den praktiske delen av foreldreskapet ser ut til å ha blitt et arbeidsfellesskap og et felles prosjekt for deltakerne. Hennum (2006, s.36) viser til likestillingsidealet i norsk kultur, og påpeker at det blant annet innebærer at omsorgsoppgaver for barn og husarbeid deles likt og at de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene endres. Dagens likestillingsfokus er i følge Hennum ment å gripe inn i hvordan kvinner og menn organiserer foreldreskapet ved å forbinde foreldrefellesskapet med et ideal om likhet knyttet til hjem og barn (Henum, 2006, s.36). Det kan se ut til at likestillingsidealet som er dominerende i norsk kontekst har blitt en del av det deltakerne ser på som en del av det gode foreldreskapet, og at de tar det for gitt jf. habitus.

Det framkommer gjennom utsagnene til deltakerne at de opplever seg som likestilte på det praktiske planet i foreldreskapet. Men det er likevel noe som tyder på at det eksisterer ulikheter i hvordan deltakerne tenker om og forstår sitt eget og partnerens foreldreskap, basert på hvordan de snakker om det.

6.3.2 Mors og fars ulike foreldreroller

Forståelsen av foreldreskap og foreldrerollene er knyttet til forståelsen av kjønn og kjønnsidentitet (Yanagisako og Delaney, 1995, s.349). Mor – og farsrollen er knyttet til ulike forståelsesrammer med forskjellig meningsinnhold som får konsekvenser for hvordan man som kvinne eller mann utøver og forstår sin rolle som forelder og utøvelsen av sitt foreldreskap. Hennem (2002, s.12) påpeker at i Norge er begrepet «forelder» i utgangspunktet et kjønnsnøytralt begrep, men at det likevel viser til to tydelig kjønnede kategorier: moderskap og farskap. Forestillingen om foreldreskapet som en enhet som består av to komplementære deler, mødre og fedre som har hvert sitt bidrag til foreldrefellesskapet på bakgrunn av kjønn, med mor som omsorgsfull og relasjonell, og far som representant for autoritet, moral og individualitet, har en lang tradisjon i den vestlige kulturen (Hennem, 2006, s.42).

I norsk kultur eksisterer det flere diskurser som bidrar til å «kjønne» foreldrebegrepet, og som forteller oss hvordan kjønn er knyttet til barnet og foreldrerollene. Hennem (2006, s.51) hevder at mange av kulturens diskurser «kjønner» de voksne som har omsorgsansvaret for barn ved å forutsette en komplementaritet mellom kjønnene. Brandth og Kvande (2003, s.103) påpeker at den dikotome kjønnsforståelsen har lenge vært vanlig i kjønnsforskningen, noe som har resultert i et fokus på forskjellene mellom menn og kvinner, særlig i sammenheng med omsorgsevner (Brandth og Kvande, 2003, s.103). Haavind (2006, s.686) mener at psykologien har bidratt til forestillingene om at foreldre helst skal være forskjellige på en måte som viser tilbake på kjønn, med en begrunnelse som viser tilbake på barnet. Denne kulturelle forståelsen av barnet med behov for omsorgsgivere av forskjellig kjønn har bidratt til en reproduksjon av det kjønnskomplementære foreldreskapet (Hennem, 2006, s.43).

Tidligere psykologiske anbefalinger som sa at foreldre måtte formidle tydelige kjønnsroller til sine barn, og at far ikke var viktig før barna blir eldre, har ifølge Haavind (2006, s 687) gått ut på dato. En endring i forståelsen av kjønn fra noe biologisk determinert til et sosialt skapt fenomen endrer også hvordan man ser moderskap og faderskap knyttet til naturgitte egenskaper (Brandth og Kvande, 2003, s.32). Haavind (2006, s.690) påpeker at fedre og mødre fortsatt vurderes etter ulike standarder, men at disse standardene ikke lenger er de tradisjonelle som var knyttet til foreldreskapets kjønnspreg. Et mannlig og kvinnelig foreldreskap i endring preger de nye standardene for vurdering av foreldrerollene. Det har gått i retning av at kunnskapen om barnet definerer utformingene av foreldrerollene, og likestillingsperspektivet som Hennem (2006, s.45) viser til har ført til at moderskap og faderskap er definert ut fra barnets behov for

omsorg, og ikke ut fra foreldrenes biologiske kjønn. I materialet fra denne undersøkelsen framkommer det at barnets behov står i sentrum av utformingene av foreldrerollene, og kjønn er ikke et tema som blir tatt opp av deltakerne selv. Deltakerne mener at de har forskjellige roller som foreldre og gjør ting forskjellig, men knytter dette til at de er forskjellige personer framfor at de har forskjellig kjønn.

«Vi har forskjellige roller der mor gjør sitt og jeg gjør mitt innenfor rammene til de rollene. Jeg tror datteren vår har godt av at vi har litt forskjellige roller.» -Asbjørn

«Jeg synes man bør gi hverandre plass til å gjøre ting på forskjellig måte med barnet, og at barnet må lære at mamma og pappa gjør ting forskjellig. Det er sunt.» - Heidi

Som sitatene over illustrerer poengterer flere av deltakerne at de som mor og far opplever å ha forskjellige roller i forhold til barnet. De uttrykker at dette er noe de mener bør være sånn ved at de vektlegger at det er bra for barnet at de er forskjellige. En annen far påpeker også hvordan hans egen og hans partners rolle er forskjellig med tanke på hvordan de samhandler med datteren. Han forteller at mor er den som er strengest med barnet, mens han er den som leker mest. Stern (2003, ref. i Schibbye, 2002, s.219) hevder at det tidligere eksisterte et sterkere skille mellom far og mor som foreldre, men at mor og far nå fyller begge foreldrerollene på samme tid da begge er emosjonelt og økonomisk ansvarlige for barnet. Selv om deltakerne legger vekt på sine forskjellige roller er det mulig å kjenne igjen det Stern påpeker. Mødrene og fedrene i denne undersøkelsen ser ut til å oppleve seg som ansvarlige for det økonomiske og emosjonelle ansvaret i foreldreskapet, samtidig som de på samme tid opplever at de har forskjellige foreldreroller som viser tilbake på deres kjønn. At de også legger vekt på at de synes det er sunt og viktig for barnet at de har forskjellige roller som mor og far kan tolkes som at det fortsatt ligger igjen rester etter de psykologiske anbefalingene om fars og mors kjønnsforskjell i foreldrerollen som Haavind (2006, s.686) viser til.

6.4 Moderskapets særstilling

Å være mor skiller seg kvalitativt fra det å være far, og mor har som tidligere nevnt (se kap. 4) en institusjonalisert posisjon i norsk kulturkontekst. Brandth og Kvande (2005, s.50) legger vekt på at den kvinnelige identiteten i norsk kultur er nært knyttet til rollen som mor, og at det derfor eksisterer sterke normer som forteller oss hva en god mor er og hvordan hun skal være. Moderskapets særstilling påpekes også av Solheim (2007, s. 57), som skriver at koblingen mellom det kvinnelige, moderskapet og intimsfæren er en av de sterkeste og største symbolske fortellingene i vår moderne tenkemåte. Bedømmelsen av en kvinne som mor er viktigere for

bedømmelsen av henne som person, enn en manns bedømmelse som far er for bedømmelsen av han som person.

Psykologien har spilt en stor rolle i vår kulturs forestillinger om foreldreskap og foreldreroller. Haavind (2006, s.686) poengterer at det tidligere har vært en oppfatning i psykologien som har lagt vekt på at kvinner har et naturlig fortrinn i relasjonen til sine barn. Kravspesifikasjonene til en god omsorgsperson kommer i følge Haavind (2006, s. 691) i en kjønnsnøytral innpakning, men rettes i størst grad mot kvinner på bakgrunn av psykologiens fokus. Kjønnorienterte studier av moderskap har kritisert utviklingspsykologien for å ikke behandle barn som en del av mors liv, men som sentrum av mors liv. Kritikken dreier seg om at det ikke har blitt tatt hensyn til at mødre er individer med egne livsprosjekter på lik linje med fedre (Hennum, 2006, s.39).

Ikke bare betraktes mødres og fedres roller forskjellig basert på kjønn, men deres innsats og betydning i barneomsorgen måles forskjellig. Mors betydning måles mot hva barna trenger, mens fars betydning måles mot en standard der alle hans bidrag anses som positive (Haavind, 2006, s.686). Barn anses å ha behov for en far som er akkurat som han er, mens de på andre siden anses å ha behov for en mot som kan sette barnas behov foran sine egne. Morsrollens historie og de myter, normer og karakteristikker som knyttes opp mot rollen preger forestillingene som hersker rundt kvinner som er mødre også i dagen norske samfunn. Jeg vil i det følgende trekke fram eksempler fra studiens empiri der fars og mors ulike roller kommer til syne i forskjellige former.

6.4.1 Mor vet best?

«Og dersom det er noe jeg lurer på så spør jeg bare min kone.» - Bjørn

Sitatet fra Bjørn viser til at han spør sin kone om råd og hjelp dersom det dukker opp noe i sammenheng med omsorgen eller praktiske problemstillinger knyttet til barnet, som han føler at han ikke mestrer eller vet svaret på. Videre fortalte han også at da han skulle ut i permisjon, hadde konen laget lister og oversikter over det meste hun mente at han trengte å vite og gjøre knyttet til barnet. Haavind (2006, s.686) viser til studier der det kommer fram at mange menn ønsker å øke sin involvering rundt barnet, men at de hjelpes til dette av mor. Mor lager rutinene og far følger dem, dette fortsetter gjennom barnets oppvekst til de er så store at far kan lage egne rutiner og aktiviteter sammen med dem. Akkurat dette er fortellingen til Bjørn et tydelig eksempel på, der mor både gir far tydelige instruksjoner i tillegg til råd når han spør etter dette.

Det er mye som bidrar til forestillingen om mor som en mer naturlig og viktigere forelder enn far. Det kan trekkes fram normer, myter, resultater fra studier og lignende, som nevnt i avsnittet over. I tillegg er mor oftest den første til å ha permisjon og danne vaner og rutiner, både sammen med og for barnet. Resultatet av alle disse faktorene til sammen ser ut til å prege fedrenes oppfatning av både sin egen og sin partners rolle som forelder i en retning som resulterer i at mor fungerer som ekspert og fasit for hva som er «riktig» generelt, men også for hva som er «riktig» innhold i farsrollen.

6.4.2 Mor pirker på far, ikke omvendt.

Både fedrene og mødrene i denne undersøkelsen forteller om mor som «pirker og hakker» på far for det han etter hennes mening gjør feil, og for det som mor mener han bør gjøre som han ikke gjør. Men det er ingen som uttrykker at far pirker på mor.

«Jeg hadde trodd at jeg kom til å legge fram klær når han skulle kle henne, det gjør jeg ikke, men jeg pirker på en del andre ting likevel.» - Elin

Sitatet fra Elin viser at hun pirker på far, og at hun selv er klar over at hun gjør dette. Det viser også at hun før barnet ble født, har hatt tanker om hva hun som mor hadde ønsker og behov om å ha kontroll over. Fedrene på sin side forteller at de syns mors kritikk og «pirking» i hans retning er litt merkelig, da de ikke opplever at de selv gjør det samme mot mor og aldri har hatt noen innvendinger angående mors praksiser med barnet. Grunnen til at mor pirker kan være flere og av ulikt omfang, men kan særlig knyttes til de forventningene og normene som er knyttet til morsrollen. Da mor som nevnt tidligere har vært ansett som den viktigste forelderen, fører dette til at hun kanskje føler et press på å forberede seg til foreldrerollen allerede før barnet kommer, noe som kan gi henne fortrinn i kunnskapen rundt spedbarn i starten foreldreskapet. I tillegg til at kvinner i større grad enn menn sosialiseres til en omsorgsrolle (Chodorow, 1978, s.31), og måten morsrollen fremheves på kan også gi mødre en bevisst eller ubevisst oppfatning av at hun er berettiget til å ha sterke meninger som bør få gjennomslag når det handler om hennes barn, selv om det resulterer i at fars meninger ikke får gjennomslag og at han i større eller mindre grad tilsidesettes.

Det er interessant å se at mødrene i undersøkelsen snakker om denne delen av sin rolle som noe legitimt og selvsagt. Måten de legger fram at de kritiserer far og har mest kontroll, framkommer som noe underliggende legitimt, og ordvalgene deres reflekterer at de antar at jeg er innforstått med dette. Men dette har to sider hos mødrene, der de på den ene siden indirekte presenterer det som legitimt at de har kontrollen og skyver ut far, og på den andre siden

ekspisitt uttrykker at de vet at de må gi far plass til å være far. Det kan altså se ut som at mødrene følger to skript for moderskap samtidig; det tradisjonelle der mor er den mest naturlige forelder, og det nye der mor må gi far plass til å være far.

6.4.3 Mor må gi far plass

Det er altså mødrene som kritiserer fedrene for deres utøvelse av foreldrerollen, men fedrene kritiserer ikke mor. Mødrene er klar over at de kritiserer far og forsøker å kontrollere hans utførelse av farsrollen, mens far på sin side er klar på at han ikke gjør det samme mot mor. Mødrene uttrykker at de ikke føler at det er greit å gjøre dette mot far, men at de strever litt med å gi fra seg kontrollen. Haavind (2006, s.689) påpeker at den store endringen i farsrollen er at far ønsker å være mer involvert i foreldreskapet og at han har evner til å være det. Hun hevder på grunnlag av dette at det nå er blitt en del av mors kompetanse å anerkjenne fars rolle som forelder og gi ham den plassen han har rett på og trenger. Dette er noe mødrene og fedrene i studien understreker kan være vanskelig for dem selv og andre mødre, men viser også til at de syns det er viktig at mor gir far plass, noe som er i tråd med det Haavind poengterer. Fedrene på sin side poengterer også at de tror det er vanskelig for kvinner generelt å gi plass til far:

«Jeg tror det er særlig vanskelig for kvinner å gi plass til far.» - Harald

«Det er stort sett mor som har kontroll på ting, men hvis far gis en mulighet til å få litt av denne kontrollen så blir han mer aktiv. Hvis han vil det selv, selvfølgelig.» - Jannike

Flere av mødrene snakker om å gi far plass til å utøve sitt farskap og stole på at han også mestrer rollen som forelder. De forteller at det er vanskelig for «oss kvinner» å unngå å legge seg oppi hvordan far praktiserer sin foreldrerolle, eller å unngå å instruere ham direkte. I følge Brandth og Kvande (2003, s.104) har forskningen rundt fedre og omsorg i stor grad handlet om hvordan fars omsorgspraksis formes av mor. Her har kommet fram at mors standarder for omsorg – og husarbeid har fungert som rettesnor for fars innsats. Fars omsorg har altså blitt studert i lys av mors omsorg, og fedrenes handlinger og innsats har blitt forstått som et sosialt produkt som defineres og forhandles av mor (Brandth og Kvande, 2003, s.104). Det er tydelig at disse praksisene har forekommet hos deltakerne og at mange av mors meninger og standarder legges til grunn for farskapspraksisen. Både mødrene og fedrene er enige om at det fort blir mor som styrer dersom far ikke blir gitt plass og mulighet til å utforme sin rolle som en deltakende far. Men som Jannike nevner er det også en viktig faktor at far må ønske å være aktiv i sin foreldrerolle, noe som Haavind, som nevnt i forrige avsnitt, påpeker som en av de store endringene i farsrollen. Jannike legger til at dersom far ikke hadde hatt et stort ønske om å være like involvert i barnet som henne, hadde det vært lett for henne å ende opp med å ta

fullstendig kontroll. At mødrene tar kontrollen mener Jannike er mer vanlig, og mener at dette automatisk fører til at far ikke gjør det. Det er tydelig at det er flere faktorer på mors side som fører til at hun skyver far ut, og far på sin side må ikke bare gis plass av mor, han må også ønske og kreve den plassen slik at mor ikke føler seg berettiget til å steppe inn og ta over kontrollen. Jeg vil i det følgende fokusere på far og farskapets innhold, herunder hvordan farsrollen kommer i skyggen av morsrollen, fars permisjon og en farsrolle i endring.

6.5 Far i skyggen av mor

Selv om barnet er like tilgjengelig for far som for mor etter det er født, forteller deltakerne at de opplever at det i praksis er ganske annerledes for far å være far enn det er for mor å være mor. Begge sitatene under viser til at særlig starten på foreldreskapet oppleves annerledes for far.

«Jeg tenkte ikke så mye på det de ni månedene, sikkert fordi jeg er mann og ikke bar på barnet rent fysisk. Vi menn kjenner nok ikke på det før vi står der på fødselen og kan se at det skjer noe.» - Asbjørn

«Det skjer litt plutselig at man blir far.» - Eirik

Som både Eirik og Asbjørn påpeker, opplevde de overgangen til farskapet som ganske brå. Asbjørn viser til at mor har hatt barnet i magen gjennom svangerskapet, og det kan tolkes som at han oppfatter det som at mor derfor starter sin morsrolle litt før far og at hun derfor har en annen tilknytning til barnet fra tidlig i graviditeten. Det Asbjørn er inne på her er mors antatte kroppslige tilknytning til barnet formes gjennom graviditet, fødsel og amming, noe som påpekes av Brandth og Kvande (2003, s.106). Denne kroppslige tilknytningen har vært karakterisert som en fordel for mor og som noe far må ta igjen når barnet er født. Mor anses på bakgrunn av dette å ha en forutsetning for intimitet som far ikke har, og det har vært argumentert for at menns tid alene med sine barn er avgjørende for at far skal utvikle kapasiteter for omsorg som er orientert rundt barnets behov (Brandth og Kvande, 2003, s.36).

At far trenger å utvikle kapasitet for barneomsorgen, er logisk i følge Fillo et al (2015, s. 299), som påpeker at fedre er ukjent med omsorg knyttet til barn fordi menn i vestlig kultur ikke sosialiseres inn i omsorgsroller i like stor grad som kvinner gjør. Omsorgsevner tilskrives kvinner i større grad enn menn i vår kultur (Brandth og Kvande, 2003, s.103). Stern (2007, ref. i Schibbye, 2009, s.219) påpeker at mannens overgang til foreldrerollen heller ikke er like ekstrem som mors overgang, da far betrakter sin oppgave som forelder annerledes enn mor gjør. Stern mener at det har skjedd viktige endringer i farsrollen i Norge de siste tiårene, og at far har blitt en mer selvfølkelig del av omsorgsarbeidet for sine små barn enn han har vært tidligere. Dette finner jeg i mitt materiale, og jeg vil gå nærmere inn på dette senere i kapittelet.

Som andre sosiale fenomener konstrueres heller ikke faderskapet i et vakuum (Brandth og Kvande, 2003, s.138). Som tidligere nevnt (se 6.4.3) konstrueres farskapet i relasjon til moderskapet hvor mor direkte eller indirekte deltar i forhandlingene som former farsrollen (Brandth og Kvande, 2003, s 22). Far tar altså avgjørelser og gjør vurderinger angående farskapet i relasjon til hvordan kvinner gjør sitt moderskap, og i relasjon til de kulturelle idealene som er knyttet til farskapspraksisen (Brandth og Kvande, 1998, s. 36). Harald forteller om hvordan hans partner indirekte prøvde å påvirke hans introduksjon til foreldreskapet og farsrollen:

«Hun kjøpte noen bøker som hun ville jeg skulle lese, jeg bladde litt i dem, men det endte opp med at hun leste høyt.» - Harald

Sitatet fra Harald viser at mor har en interesse og entusiasme knyttet til foreldreskapet som hun ønsker at far også skal ha. Mor deltar indirekte i Haralds utforming av foreldreskap ved at hun legger til rette for at han skal få den informasjonen hun mener at han trenger. Da Harald selv ikke tok ansvar for å tilegne seg kunnskapen fra bøkene, tok Heidi ansvar for at han skulle få det likevel ved å lese bøkene høyt for ham. Dette kan knyttes til tema tidligere i kapitlet (se 6.4.3) der det kommer fram at mor tar over kontrollen dersom far ikke gjør det. En annen mor forteller at hun pirker på far selv om hun syns han er flink med barnet. Dette kan tyde på at hun forsøker å påvirke og forme farskapet gjennom å peke på det hun mener må gjøres på andre måter enn det far selv velger å gjøre, og at hun selv er av den oppfatning at det hun selv mener er riktig er det som faktisk er «riktig». Selv om mødre ser ut til å ha et ubevisst eller bevisst ønske om å delta i formingen av farskapet legger de vekt på at fedrene hadde behov for å være i farspermisjon for å mestre farsrollen og bli kjent med både barnet og ansvaret for barnet. Dette diskuteres nærmere i følgende avsnitt.

6.5.1 «Permisjonen har vært viktig for fars rolle» - men ikke for mors?

Som nevnt i tidligere avsnitt (se 6.5) har mor en antatt kroppslig fordel i relasjonen til barnet som far ikke har. Omsorgsrollen hevdes å være ukjent for far i større utstrekning enn den er for mor (Fillo et al., 2015, s.299), og mors standarder for foreldrerollen legger rammer og føringer for fars rolle (Brandth og Kvande, 2003, s.22). Far blir på bakgrunn av dette ansett å ha en del å lære i sammenheng med sin foreldrerolle, noe deltakerne også poengterer, og legger vekt på at han lærer dette gjennom permisjonen.

Den norske velferdsstatens ordninger legger rammer for foreldreskapet gjennom permisjonsordningene, og Oftung (2012, s.309) hevder at likestillingspolitikken legger føringer

for fedres praktiske handlingsvalg, og for diskursen som er knyttet til faderskapet. Permisjonsordningene for nybakte foreldre sender signaler om hvordan foreldreskapet skal se ut ved å gi mor og far ulike rettigheter til permisjon. I tiårene siden fedrekvoten ble innført i begynnelsen av 90- tallet har det vært lagt stor vekt på at fedre må utvikle en relasjon til sine barn, og lovendringene i denne sammenheng har hatt som mål å bidra til å stryke denne relasjonen (Hennum, 2006, s.36). Fedrene i denne studien uttrykker selv at de hadde et sterkt ønske om å være hjemme sammen med barnet slik at de kunne bli bedre kjent og mestre sin foreldrerolle:

«Jeg gledet meg veldig til permisjon, og kunne gjerne tatt hele greien selv.» -Bjørn

«Jeg har nok et større eierskap til mitt farskap og min sønn, og føler at jeg er mer involvert i han siden jeg hadde permisjon så tidlig, og at det ikke bare er moren sitt barn.» - Harald

Som Harald påpeker i sitatet over opplever han at han er mer involvert i sin sønn fordi han hadde permisjon da sønnen var få måneder gammel. Han legger også vekt på at han føler et større «eierskap» til sitt farskap og sin sønn og at barnet ikke bare oppleves å tilhøre mor. Dette forteller hvor viktig permisjonen oppleves av far for hans relasjon til barnet, men også til egen foreldrerolle. Det kan tenkes at Harald hadde betraktet dette annerledes dersom han ikke hadde hatt deler av permisjonen tidlig i barnets liv. Denne balansen mellom far og mor sine foreldreroller og relasjon til barnet, legger også Jannike vekt på:

«Hadde jeg hatt hele permisjonen, hadde nok balansen vært helt ute å kjøre. Jeg synes det er viktig å gi far plass til å være far, så han kan få sin del av ansvarsfølelsen i rollen sin fra starten.» - Jannike

Hun viser her til at fedrekvoten bidrar til en viss form for balanse mellom hennes og fars rolle i relasjon til hverandre i foreldreskapet og i deres roller knyttet til barnet. Hun forteller videre om viktigheten av å gi far plass, noe jeg tolker som at Jannike implisitt mener at dersom far ikke hadde hatt permisjon, hadde hun tatt kontrollen rundt barnet og endt opp med å skyve far vekk fra muligheten til å utvikle sin farsrolle, noe som viser tilbake på deltakernes refleksjoner rundt mors kontroll tidligere i kapittelet. Jannike forteller videre om sine venninner som kjefter på sin partner fordi han etter deres mening for eksempel kler på barnet feil. Hun mener selv at hvis far slipper lite til i omsorgen og det praktiske rundt barnet aner han ikke hvordan han skal gjøre det. Mor ender opp med å kritisere ham for det, noe som igjen fører til at far ikke tør å ta ansvar i sin farsrolle, som også kritiseres av mor. Jannike viser til dette som en ond sirkel hun har sett hos sine venninner, og synes derfor det er viktig at far får plass til å utvikle sin rolle og oppleve mestring.

Både fedrene og mødrene i denne undersøkelsen legger vekt på at de mener det er viktig at far er i permisjon slik at han kan lære og forstå hva det innebærer å være ansvarlig for omsorgen til barnet. Mødrene på sin side forteller at de er mindre bekymret når far er med barnet alene når de har sett at far mestrer omsorgen for barnet. Fedrene påpeker at de føler at de ved å ha permisjon mestrer rollen som far bedre, utvikler en ansvarsfølelse og opplever at det er kjekt å være far. Både fedrene og mødrene mener at det hadde vært gunstig at far hadde både lengre og tidligere permisjon enn det ordningen tillater i dag. Dette begrunner de med at det er viktig for tilknytningen mellom far og barn, og at det styrker fars ansvarsfølelse og mestringsfølelse, begrunnelser som går igjen i litteraturen som argumenterer for fars permisjon.

Det er interessant å se at ingen av deltakerne nevner at mor trengte å lære å ta ansvar og kjenne på mestring av rollen som forelder. At mors behov for permisjon ikke snakkes om på samme måten som fars permisjon kan tolkes som at det tas for gitt at dette er noe mor klarer eller at det faller «mer naturlig» for mor enn for far. At ingen av deltakerne problematiserer dette eller uttrykker at mor også trenger en læreprosess vitner om at morsrollen oppfattes som en internalisert del av kvinneligheten. Der mødrene forteller om sin bekymring knyttet til at far er alene med barnet er det ingen fedre som uttrykker det samme knyttet til mor alene med barnet. At omsorgsrollen er ukjent for far og konstrueres av mor, i tillegg til at far gis en kortere og mindre selvsagte permisjonstid, er faktorer som bidrar til å plassere far i skyggen av mor. Men som jeg har vært inne på her, har farsrollen endret seg som et resultat av fedrekvoten, og fars rolle som omsorgsperson kommer mer og mer fram som ideal i kulturen. Dette er neste tema.

6.5.2 En «ny» form for farskap: fra forsørger til omsorgsperson

Norske fedre endret sin farskapspraksis på bakgrunn av fedrekvoten, og i denne sammenheng har det oppstått en endring i måten farskap blir forstått og snakket om (Brandth og Kvande, 2003, s.43; Farstad og Stefansen, 2015, s.57). Dette legger grunnlag for endringer i skriptene for farskap. Om man blir sett på som en god eller en dårlig far avhenger av ens atferd i forhold til de samfunnsmessige forståelsene av farskapet. Brandth og Kvande (2003, s.21) påpeker at essensen i farsrollen i norsk sammenheng tidligere har vært forsørgeransvaret mens mor har hatt omsorgsansvaret. Det er interessant å se at ingen av deltakerne i denne studien nevner forsørgeransvaret, verken knyttet til far, mor eller foreldreansvaret i det hele tatt. Dette kan tyde på at det er selvfølgelig for deltakerne at de deler på forsørgeransvaret og at dette ikke lenger er knyttet til kjønn. Brandth og Kvande (2003, s.27) påpeker at en av de mest markante endringene i farskapet de siste årene er nettopp at far ikke lenger er forsørger, noe som de ser

på som en oppløsning av den tradisjonelle mannlige forsørgerrollen. Dette ser jeg trekk av i mitt materiale der deltakerne legger liten vekt på økonomiske og praktiske utfordringer i foreldreskapet, men heller fokuserer på følelsene knyttet til relasjonen med barnet og barnets posisjon i deres liv. Emosjonene står tydelig i fokus, og det ser ikke ut til at det lenger gir anerkjennelse kun å være forsørger og gi familien trygge økonomiske rammer. Eirik (i del 6.2.5) sine refleksjoner knyttet til sin emosjonelle tilknytning til datteren reflekterer nettopp dette. At han jobber og tjener penger til familien er ikke nok for at han skal føle at han lykkes som far, han krever også av seg selv at han skal ha en nær emosjonell relasjon til sitt barn. Forsørgerrollen kan også tenkes å forsvinne fordi mor også tjener penger, og fordi deltakerne i denne studien er fra middelklassen og der økonomiske ikke er i fokus da de har nok økonomisk kapital.

Som nevnt over har skriptet for farskap lenge vært knyttet til forsørgerrollen. Far skulle være både forsørger, grensesetter, veileder og en rollemodell for tradisjonell maskulinitet for sine sønner (Oftung, 2012, s.318). Skriptet i denne formen er ikke lenger gjeldende for dagens fedre, men Oftung (2012, s.311) hevder at det eksisterer rester av dette skriptet i ett av de tre skriptene for farskap som fins i Norge i dag. Den tradisjonelle forsørgerfaren representeres altså i det første skriptet som Oftung mener følges i dag. Skriptet oppsto i etterkrigstiden i sammenheng med husmortiden og ga fedre klare signaler om at deres rolle som far var å forsørge familien sin. Omsorg ble knyttet til kvinnen og hjemmet, og med dette fulgte en ideologi om ulikhet mellom kvinner og menn som la sterke føringer i sammenheng med foreldreskapet.

Det andre skriptet for faderskap Oftung (2012, s.313) viser til er hjelpe-til-faren, hvor mor organiserer det meste mens far er forsørger og samtidig hjelper til i hjemmet og med barna. Skillelinjen mellom kjønnene er ikke lenger like tydelig som i skriptet med forsørgerfaren. Det siste skriptet er den likestilte faren som gir et bilde av far som en forelder med evner og kompetanse til å gjøre alt som kreves i barneomsorgen. Dette innebærer et helhetlig ansvar for barna og hjemmet i hverdagen på egen hånd (Oftung, 2012, s.316). Oftung (2012, s.309) mener at skriptene for omsorg og arbeid ikke følges likt av alle fedre, men at de likevel har sin virkning i at alle fedre forholder seg til dem på en eller annen måte. De ulike skriptene konkurrerer med hverandre og gir nybakte fedre tvetydige signaler angående hvordan farskapet skal utformes. Blant fedrene i denne undersøkelsen er det få tydelige tegn på at skriptet til forsørgerfaren er gjeldende, men det kan heller se ut som at det er en blanding av skriptene for

hjelpe-til-faren og den likestilte faren som i størst grad er dominerende. Men en liten rest av forsørgerfaren kommer fram hos en av fedrene:

«Når vi hadde bestemt oss for å få barn så var det viktig for meg å være en så god far som mulig. Jeg ønsket å være klar for det rent mentalt. Jeg kunne ikke se for meg å gå halvveis inn i farskapet, og ville ikke bare at økonomien skulle være på plass, men også det mentale.» - Asbjørn

At Asbjørn her sier at han ikke «bare» ville at økonomien skulle være på plass, kan tolkes som at forestillingen om den «gode far» inneholder men enn ansvaret for det økonomiske. Han viser indirekte til kjennskapen om innholdet i skriptet til forsørgerfaren, men forteller altså om et innhold i dagens skript som går ut over dette. Dette er i tråd med det Oftung (2012) og Brandth og Kvande (2003) hevder, nevnt i avsnittet over. Asbjørn forteller også her at han ønsket å være en «så god far som mulig», og å være klar «mentalt». Dette kan tenkes å vise til at han ønsket en bevissthet rundt hva det kom til å innebære for ham å skulle tre inn i en farsrolle, slik at han hadde mulighet til å gjøre en så god «jobb» som mulig. Altså oppfatter Asbjørn at det fins fortellinger og skript i kulturen som legger føringer for innholdet i farsrollen, og det kan se ut til at han forholder seg til enten hjelpe-til-skriptet eller likestillingsskriptet, eller en kombinasjon av disse (Oftung, 2012, s.313). Harald forteller om andre faktorer i sin relasjon til sitt barn, som også vitner om innholdet i et av skriptene Oftung legger fram:

«I starten gledet jeg meg til han skulle krype, og nå gleder jeg meg til vi kan utvikle en far-sønn-relasjon, og kan spille fotball og gå på ski sammen.» - Harald

Harald sier her at han gleder seg til sønnen blir større og de kan utvikle en far-sønn-relasjon ved å gjøre aktiviteter sammen utenfor huset. Denne måten å tenke om farskap likner på farskapet Oftung (2012, s.311) refererer til i sammenheng med forsørgerfaren som hadde i oppgave å ta med barna på aktiviteter utenfor hjemmet i helgene. Dagens lekende fedre som tar barna med på sportsaktiviteter kan ifølge Oftung (2012, s.312) ses på som en forlengelse av denne søndagsfaren. Harald påpeker at de først kan utvikle en far-sønn-relasjon når sønnen blir større (han er nå 2 år), noe som er i tråd med skriptet til forsørgerfaren som ikke hadde så mye med barna å gjøre når de var små (Oftung, 2012, s.312). Videre legger Harald til at det å ha blitt far har endret ham som person på flere områder. Han forteller at det har gjort ham mer selvsikker og at han har lært masse om seg selv og sine egenskaper. Han synes han nå er mindre egoistisk og jobber mer på lag med sin partner enn han gjorde før. Haralds opplevelser av denne delen av farskapet som er mer knyttet til han selv og hans relasjon til sin partner, plasserer ham nærmere skriptet for den likestilte faren (Oftung, 2012, s. 313). Noe som kan tyde på at han forholder seg til flere forskjellige skript for farskap på samme tid; ett skript som

sier at han skal ha en god og nær relasjon til sitt barn, og ett skript som sier at han skal være en god med-forelder (co-parent) som er likestilt med sin partner.

Det kommer fram fra materialet at fedrene forholder seg til ulike skript for farskap og til deler av flere skript samtidig. Men det som er mest tydelig er at det er barnet som står i sentrum av utformingen av farskapet, der det tidligere har vært fars status og ære som mann som har vært at størst viktighet (Brandth og Kvande, 2003, s.144). Barnets utvikling av sosial kompetanse sammen med den emosjonelle relasjonen står i sentrum av farskapet. Fedrenes omsorgsoppgaver i dag ser ut til å være de samme som mor sine, og er ikke lenger knyttet til kjønn og kjønnsroller. De er heller knyttet til en foreldreskapspraksis som i stor grad er barnesentrert. Denne nære og omsorgsfulle formen for farskap diskuteres i kommende avsnitt.

6.5.3 Omsorgsfullt og emosjonelt farskap

Oftung (2012, s.312/313) viser som nevnt over til tre ulike skript for farskap, som i stor grad dreier seg om farsrollen i relasjon til morsrollen. Men i mitt materiale dukker det opp et skript som i større grad relateres til barnet; den omsorgsfulle faren. Dette er et skript som i stor grad ligner på morsrollen, slik den har sett ut lenge. Å være tilstede og ha emosjonell nærhet til sine barn, faktorer som tidligere har vært assosiert med moderskapet, ser ut til å være viktige for fedre i dag og det er ikke bare sosialt akseptert at menn «mother», men det ser ut til å være kulturelt obligatorisk (Farstad og Stefansen, 2015, s.60/66), dette bekreftes i mitt materiale. Skriptet for den nærværende og omsorgsfulle faren er representert i litteraturen på området. Haavind (2006, s.638) påpeker at et brudd i forestillingen om at følsomhet for barn kun var noe kvinner kunne ha, åpnet for å se på det som noe menn også kunne utvikle. Å være nært knyttet til sine barn og være involvert i omsorgen for barna ser ut til å ha blitt et ideal for dagens fedre, og å bruke tid sammen med barna for å bli kjent med dem er elementer i dagens diskurs om den «nærværende faren» (Brandth og Kvande, 2003, s.129). Det er tydelig at det har skjedd en endring i synet på hvilke oppgaver fedre kan og skal ha. I dagens mediebilde og i offentlig retorikk kan alle menn være nære fedre for sine barn, uten at dette svekker maskuliniteten (Oftung, 2012, s. 317).

I følge Hennem (2006, s. 49) vurderes menn som gode fedre basert på relasjonen de har til sitt barn. Alle fedrene i denne undersøkelsen er opptatt av å understreke sin nære relasjon til barnet, noe som tyder på at de følger skriptet for den omsorgsfulle og nære faren. Tidligere i kapitlet diskuteres utsagnet til Eirik (se 6.2.5) der han forteller at det å bli far ikke har gått så sterkt inn på han som han følte at det burde ha gjort og at det er noe han krever av seg selv.

Dette viser også til skriptet om den nærværende faren som legger vekt på en emosjonell relasjon til sine barn. Denne endringen i skriptet for farskap kan i følge Farstad og Stefansen (2015, s. 60) ses på som en indikasjon på at rollen som forsørger nå i større grad er sekundær som grunnlag for den mannlige identiteten. Dette bekreftes av funnene i denne studien.

7. KONKLUSJON OG AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

I denne avhandlingen har jeg ønsket å undersøke hvordan førstegangsforeldre opplever overgangen fra parforhold til familie, og hvordan de utformer sine foreldreskap og foreldreroller. Det analytiske hovedperspektivet er basert på Berger og Luckmanns (1966) forståelse av den sosiale konstruksjonen av virkeligheten. Dette perspektivet gir en innfallsvinkel til å se alle sosiale fenomener som sosialt konstruerte, inkludert foreldreskapet og foreldrerollene. Sosiale fenomener konstrueres og rekonstrueres gjennom fortellinger og praksiser i samfunnet som er knyttet til disse.

Deltakernes fortellinger viser en type foreldreskap der barnet og barnets behov tildeles plassen i sentrum av foreldrenes liv, og vies all tid og oppmerksomhet. Foreldrene er opptatt av sin emosjonelle tilknytning til barnet, og framhever viktigheten av denne både for dem selv og barnet. Det er tydelig at synet på barnet som et behovsvesen som trenger nærhet og omsorg preger utformingen av foreldrerollene og foreldreskapet da deltakerne i tillegg til å vie barnet mye tid også vektlegger den emosjonelle tilknytningen de har til barnet. Funnene viser et likestilt foreldreskap når det kommer til den praktiske omsorgen knyttet til barnet, men mors – og farsrollen er likevel ulikt framstilt av deltakerne. Mor ser ut til å være den som har kontrollen over hva som skal gjøres og hvordan det skal gjøres, mens hun pirker på far når hun mener at han gjør noe feil. Far på sin side kritiserer ikke mor. Deltakerne er opptatt av å gjøre foreldreskapet «riktig» og være «gode foreldre», og hva det innebærer, vurderes ut fra sammenligninger med andre og pågående diskurser i samfunnet. Det er her fortellingene om «det gode foreldreskapet» kommer til syne.

7.1 Min oppdagelsesferd i deltakernes fortellinger

Da jeg startet dette prosjektet var jeg interessert i å finne ut hva som karakteriserte endringene i parforholdet hos par som ble foreldre for første gang. Jeg var interessert i hvordan konfliktmønstrene og tilfredsheten endret seg, hvordan de samarbeidet om barnet, og hvordan de generelt forholdt seg til sine nye liv. Liknende tema er studert av andre forskere i Norge og internasjonalt (se kap. 2). Jeg var nysgjerrig på hvordan deltakernes forventninger spilte en rolle i hvordan de opplevde og erfarte temaene jeg ville undersøke. Gjennom intervjuene og analyseringen av empirien oppdaget jeg imidlertid noe som vakte enda mer interesse enn det jeg i utgangspunktet ønsket å undersøke. Det som slo meg var at alle deltakerne hadde en liknende måte å fortelle om erfaringene sine på, de brukte mange av de samme frasene til å

fortelle om likende erfaringer eller tanker. Ord som «burde», «flinkere», «riktig» ble ofte gjentatt og deltakerne formulerte setninger som inneholdt «man vet jo at», «det er jo slik at» og liknende. Denne bruken av ord og formuleringer tolket jeg som indikasjoner på deres oppfatninger av hvordan omverdenen og andre forteller hvordan det «burde» være å ha barn, og hvordan man skal være «gode foreldre». Jeg opplevde at dette fortalte mye om hvordan forventningene til deltakerne ble til og hvor de kom fra. På bakgrunn av disse oppdagelsene oppfattet jeg at det lå noe bak denne typen formuleringer, noe som var med på å forme deltakernes opplevelse av overgangen til foreldreskapet og deres utforming av foreldrerollen.

Etter hvert forsto jeg at dette «noe» som jeg fra begynnelsen av hadde merket meg at lå mellom linjene i deltakernes fortellinger, var deres referanser til de kulturelle skriptene og fortellingene som fins i samfunnet. Disse kom fram indirekte i deltakernes fortellinger deltakerne fra intervjuene. At deltakerne også bare gjengir deler av skript og antar at jeg skjønner hva de mener, viser tilgjengeligheten av skriptene og fortellingene i norsk kultur. De antar at jeg både kjenner til og forstår innholdet i skriptene selv om jeg ikke er forelder selv. Deltakerne ser ut til å leve med fortellingene og skriptene som regissører av foreldreskapet, de bruker skjemaene ubevisst, men diskuterer dem også bevisst i intervjuene.

En del av litteraturen jeg har lest i forbindelse med undersøkelsen, gjenkjenner jeg i deltakernes fortellinger som rettesnor for foreldreskap. Argumentene fra litteraturen er en del av de skriptene som deltakerne forholder seg til, og påvirker synet de har på seg selv som foreldre, barnet og relasjonen mellom dem selv og barnet. Argumentene framstår som mer eller mindre allmenngyldige og det man ofte tar for gitt. Den vitenskapelige litteraturen representerer på den måten deler av kunnskapen som eksisterer i samfunnet knyttet til dette temaet, og trekkes ofte inn i debattene rundt det. Denne kunnskapen internaliseres og blir en naturlig del av deltakernes tanker, som videre er en del av skriptene de følger, og som igjen forplanter seg i måten fenomenene blir forstått og snakket om. Dette viser det dialektiske forholdet mellom diskurser og sosial praksis som påvirker hverandre gjensidig (Frønes, 2001, s.80).

Dette illustrerer det analytiske perspektivet til Berger og Luckmann (1966) som hevder at menneskene konstruerer samfunnet de lever i, virkeligheten eksisterer ikke adskilt fra mennesket. Men mennesket er på sin side et produkt av samfunnet og kan ikke skilles fra sosiale prosesser. Menneske og samfunn er altså gjensidige produkter av hverandre, og påvirkes gjensidig. Men samfunnet skapes av menneskene gjennom en ubevisst prosess, og

samfunnet oppfattes derfor som en objektiv virkelighet, noe som «er», og ikke noe som er «konstruert» av menneskene selv (Wadel, 1990, s.57). Dette kommer til syne gjennom fortellingene til deltakerne i denne undersøkelsen.

Å bli foreldre er et fenomen som utspiller seg i koblingen mellom natur og kultur. Mellom biologien og kulturen ligger det et spenningsfelt som kan lage utfordringer i forståelsen av foreldreskapet. Foreldrerollene har et biologisk og kjønnnet fundament med et kulturelt overbygg, og tillegges derfor mer «naturlighet» enn andre sosiale roller. Dette fører til at man ofte legitimerer handlinger og vurderinger på et grunnlag som er mer knyttet til begrunnelser med naturen som fasit. Men når man tenker at fenomener er «naturlige» fraskrives kultur og samfunn sin påvirkning. Der naturen blir argumentet og forklaringen, mister kulturen sin argumentasjonskraft. I diskursen om foreldreskapet får ofte naturen det siste ordet, men diskursen om hva som er natur og naturlig, er også kulturell. Både virkelighetsforståelse og identitet er knyttet til dette temaet, og det kan oppleves som problematisk når det åpnes for mye opp i hva som er «konstruert» og hva det innebærer.

LITTERATUR:

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. General Learning Corporation: Stanford University.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Belsky, J., Spanier, G. B., & Rovine, M. (1983). Stability and change in marriage across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 567-577.
doi: <http://dx.doi.org/10.2307/351661>
- Belsky, J., & Rovine, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: Pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and the Family*, 5-19. <http://www.jstor.org/stable/352833>
- Bengtsson, J. (red) 1999: Med livsvärlden som grund. Bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogisk forskning. Lund: Studentlitteratur
- Berger, P. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, New York: Anchor Books.
- Bourdieu, P., & Wacquant, J. D. (1993). *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse* (Oversatt av B. N. Kvalsvik). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Brandth, B., & Kvande, E. (1998). Masculinity and child care: The reconstruction of fathering. *The sociological review*, 46(2), 293-313. Hentet fra:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-954X.00120/pdf>
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003): *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brembeck, H. (1998) *Inte bara mamma. En etnologisk studie av unga kvinnors syn på moderskap, barn och familj*. Göteborg: Etnologiska Föreningen i Västsverige
- Burr, V. (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Butler, J. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre journal*, 519-531. <http://www.jstor.org/stable/3207893>
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. London Routledge Classics.

- Callegaro, M. (2008). Social desirability. *Encyclopedia of survey research methods*, 825-826.
- Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering*. Berkeley, California: University of California Press.
- Coffey, A., & Atkinson, P. (1996). *Making sense of qualitative data: complementary research strategies*. Sage Publications, Inc.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1208–1233. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01208.x>
- Cowan, C. P., Cowan, P. A., Heming, G., Garrett, E., Coysh, W. S., Curtis-Boles, H., & Boles, A. J. (1985). Transitions to Parenthood His, Hers, and Theirs. *Journal of Family Issues*, 6(4), 451-481.
- Dalen, M. (2008) *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget
- Danielsen, H. & Mühleisen, W. (2009): ”Statens parkurs Godt samliv. Ideal og normer for samliv og kommunikasjon”, i *Tidsskrift for samfunnsforskning* nr.1/2009. s. 3- 26. Oslo: Universitetsforlaget.
- Delmore- Ko, P., Pancer, S. M., Hunsberger, B., & Pratt, M. (2000). Becoming a parent: the relation between prenatal expectations and postnatal experience. *Journal of Family Psychology*, 14(4), 625. <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.14.4.625>
- Dyrdal, G. M.; Røysamb, E., Bang Nes, R., & Vittersø, J. (2010). Can a Happy Relationship Predict a Happy Life? A Population-based Study of Maternal Well Being During the Life Transition of Pregnancy, Infancy and Toddlerhood. *Journal of Happiness Studies* 2011; 12(6): 947–962. doi: [10.1007/s10902-010-9238-2](https://doi.org/10.1007/s10902-010-9238-2)
- Farstad, G. R., & Stefansen, K. (2015). Involved fatherhood in the Nordic context: dominant narratives, divergent approaches. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 10(1), 55-70.
- Festinger, L. (1962). *A theory of cognitive dissonance* (Vol. 2). Stanford university press.

- Fillo, J., Simpson, J. A., Rholes, W. S., & Kohn, J. L. (2015). Dads doing diaper Individual and relational outcomes associated with the division of childcare across the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(2), 298-316.
<http://dx.doi.org/10.1037/a0038572>
- Fossåskaret, E. (1997). Ustrukturerede intervjuer med få informanter gir i seg selv ikke noen kvalitativ undersøkelse. I T. H. Aase (red.), *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frønes, I. (2001). *Handling, kultur og mening*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fürst, E. L'orange (1995) *Mat – et annet språk. Rasjonalitet, kropp og kvinnelighet*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Gilje, N. og Grimen, H. (1993): *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Glade, A. C., Bean, R. A., & Vira, R. (2005). A prime time for marital/relational intervention: A review of the transition to parenthood literature with treatment recommendations. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4), 319-336.
DOI:10.1080/01926180590962138.
- Gullestad, M. (1992): *Art of Social Relations: Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Universitetsforlaget AS, Scandinavian University Press.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift – Norsk Psykologforening*, 43(7), 683. Hentet fra:
<http://www.psykologtidsskriftet.no/pdf/2006/683-693.pdf>
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. New York: Suny Press.
- Hennum, N. (2006). Likestillingens utfordring: Å avkjenne omsorg for barn. *Sosiologi i dag*, 36(3).
- James, D., & Beedell, P. (2010). Transgression for transition? White urban middle-class families making and managing 'against the grain' school choices. I K. Ecclestone, G. Biesta & M. Hughes (Red.), *Transitions and learning through the lifecourse* (pp. 32-46). London and New York: Routledge.

- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Sverige: Studentlitteratur, Lund.
- Kalmuss, D., Davidson, A., & Cushman, L. (1992). Parenting expectations, experiences, and adjustment to parenthood: A test of the violated expectations framework. *Journal of Marriage and the Family*, 516-526. <http://www.jstor.org/stable/353238>
- Kjeldstad, R., & Lappegård, T. (2009, 9. mars) Likestilling på hjemmebane: Mest fornøyd med (delvis) likestilling. Hentet fra: http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og_publicasjoner/mest-fornoyd-med-delvis-likestilling
- Kjørup, S. (2001). Den ubegrunnede skepsis. *Sosiologi i dag*, 31(2), 5-22.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utg.) Oslo: Gyldendal.
- Lam, M. S., & Pollard, A. (2006). A conceptual framework for understanding children as agents in the transition from home to kindergarten. *Early Years. ECE Journal Publications*. 26(2), 123-141.
- Lawrence, E., Rothman, A. D., Cobb, R. J., Rothman, M. T., & Bradbury, T. N. (2008). Marital satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 41-50. doi:10.1037/0893-3200.22.1.41
- LeMasters, E. E. (1957). Parenthood as crisis. *Marriage and family living*, 352-355.
- Lorensen, M., Wilson, M., & White, M. (2004). Norwegian families: transition to parenthood. *Health care for women international*, 25(4), 334-348.
DOI:10.1080/07399330490278394
- MacDermid, S. M., Huston, T. L., & McHale, S. M. (1990). Changes in marriage associated with the transition to parenthood: Individual differences as a function of sex-role attitudes and changes in the division of household labor. *Journal of Marriage and the Family*, 475-486. <http://www.jstor.org/stable/353041>
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

- Maxwell, J. A. (2012). *Qualitative research design: An interactive approach (2. Edt.)*. USA: Sage Publications.
- Mortensen, Ø., Torsheim, T., Melkevik, O., & Thuen, F. (2012). Adding a baby to the equation. Married and cohabiting women's relationship satisfaction in the transition to parenthood. *Family process*, 51(1), 122-139. DOI: 10.1111/j.15455300.2012.01384.x.
- Moss, P., Bolland, G., Foxman, R., & Owen, C. (1986). Marital relations during the transition to parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 4(1-2), 57-67.
- Myklebust, K. (2015, 13.mai). Spar meg for mammapolitiet. *Bergens Tidende*. Hentet fra: http://www.bt.no/meninger/debatt/Spar-meg-for-mammapolitiet_3359202.html
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nishida, H. (1999). A cognitive approach to intercultural communication based on schema theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), 753-777.
- Oftung, K. (2012). Script for farskap – en utfordring for skilte fedre. I A-L. Ellingsæter & A. Leira (red.), *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal.
- Olsen, H. (2003) Veje til kvalitativ kvalitet? I *Nordisk Pedagogik 1/2003*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Osofsky, H. (1982). Expectant and new fatherhood as a developmental crisis. *Bulletin of the Menninger Clinic*. Vol 46(3), May 1982, 209-230.
- Pacey, S. (2004). Couples and the first baby: responding to new parents' sexual and relationship problems. *Sexual and Relationship Therapy*, 19(3), 223-246. DOI:10.1080/14681990410001715391
- Ravn, M. N. (2005): "A matter of free choice? Some structural and cultural influences on the decision to have or not to have children in Norway". I C. B. Douglass (red.): Barren States. *The population "implosion" in Europe*. Oxford-New York: Berg.
- Ringdal, K. (2007) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

- Rossi, A. S. (1968) Transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family* Vol. 30, No. 1, pp. 26-39. <http://www.jstor.org/stable/350219>
- Schibbye, A.- L. L. (2002). En dialektisk relasjonsforståelse i psykoterapi med individ, par og familie. Oslo: Universitetsforlaget
- Schrumpf, E. (2005). Hva er det med barnet? Barndomsdiskurser i historisk lys.
- Schwerdtfeger, K. L., Todd, J., Oliver, M., & Hubler, D. (2013). Trying Versus Not Trying: A Qualitative Exploration of Pregnancy Intentions, the Transition to Parenthood, and the Couple Relationship. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 12(2), 113-134. DOI:10.1080/15332691.2013.779095.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction* (3. edition). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications.
- Solheim, J. (2007): *Kjønn og modernitet*. Oslo: Pax forlag.
- Solheim, J. (1982). Om kvinnelighetens forvandling. *Materialisten*, (1) 7-21
- Thagaard, T. (2005). *Følelser og fornuft: kjærlighetens sosiologi*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (Vol.2). Bergen: Fagbokforlaget.
- Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Wilken, L. (2011). *Bourdieu for begyndere* (2 .utg.). Danmark: Samfundslitteratur.
- UiB logo, forside, hentet fra: <http://shared.app.uib.no/img/deprecated/logoer/uibugle100.gif>

Vedlegg 1 – Forespørsel om deltakelse til intervju

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Overgangen til foreldreskapet”

Bakgrunn og formål

Studien gjennomføres i sammenheng med masteroppgave ved Universitetet i Bergen, Institutt for Pedagogikk. Formålet med studien er å undersøke hvilke endringer førstegangsforeldre opplever i sitt parforhold i overgangen til foreldreskapet. Problemstillingen lyder: «*Hvordan utformer førstegangsforeldre sitt foreldreskap og sine foreldreroller?*»

Hva innebærer deltakelse i studien?

Innsamling av data vil foregå gjennom personlig intervju med varighet på ca. 1. 1,5 time. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd, transkriberes og analyseres, for så å tilintetgjøres ved prosjektets slutt. Spørsmålene vil omhandle parforholdet, hvordan dere hadde det sammen før dere fikk barn, hvordan det har forandret seg etter barnet kom, og lignende spørsmål.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun studenten vil ha tilgang til personopplysninger. Opplysninger og opptak vil oppbevares for å bevare konfidensialitet, intervjuopptak og annen informasjon vil oppbevares adskilt.

Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i den endelige oppgaven, da deltakerne anonymiseres.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i midten av mai, 2015. Personopplysninger og opptak vil da tilintetgjøres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Charlotte T. Wiborg, Tlf: xxxxxxxx/ mail: mail@mail.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 - Intervjuguide

Innledning:

- Alder
- Sivilstatus: gift/samboer
- Lengde på forhold, nå og før barn
- Studerer/jobber

Egen barndom/familierelasjoner

- Beskriv hvilken type familie dere selv mener dere har vokst opp i – tradisjonell/moderne osv
- Hvilken relasjon har dere til egne foreldre?
- Har den relasjonen endret seg etter dere fikk barn?
- Har dere endret syn på deres egne foreldre/det å være mor/far, når dere har fått barn selv?

Beskrivelser av parforholdet

- Kan dere beskrive dere som par før dere fikk barn?
 - o Hva gjorde dere sammen
 - o Hva gjorde dere hver for dere
- Kan dere beskrive dere som par nå?
 - o Hva gjør dere sammen nå
 - o Hva gjør dere hver for dere nå
 - o Hva gjorde dere før sammen som dere ikke gjør mer, eller fra hverandre nå?

Barnet og tanker om foreldreskapet

- Hvorfor ville dere bli foreldre?

- Var barnet planlagt?
- Hvilke tanker hadde dere om å bli foreldre? Gruet eller gledet seg.
- Hadde dere noen forventninger om hvordan det ville bli?
- Hadde du noen tanker om hvordan det ville være å bli mor/far selv?
- Hadde du noen tanker om hvordan din partner ville være som mor/far?
- Hvordan føler dere at virkeligheten har stemt overens med disse forventningene?

Endringer i parforholdet/relasjonen

- Hvordan opplever dere at prioriteringene i hverdagen har endret seg? Gi eksempler
- Opplever dere en endring i prioriteringen av hverandre/parforholdet?
- Føler dere at barnet har endret deres seksuelle relasjon? Hvordan?
- Kan dere fortelle om hvordan dere har taklet de utfordringene dere har møtt?
- Har dere opplevd endringer i parforholdet i sammenheng med fødselspermisjon?

Tilfredsheten i parforholdet

- Hvordan er tilfredsheten i forholdet nå, sammenlignet med før barnet kom?
- Hvordan er fordelingen av oppgavene i forhold til barnet, er dette en bevisst fordeling?
- Hva tenker dere om fordelingen, hadde dere tenkt på fordeling av oppgaver før barnet kom?
- Hva har dere opplevd som mest negativt for dere selv og i forholdet til deres partner – i det å bli foreldre sammen?
- Hva har dere opplevd som mest positivt?
- Hvilken hjelp tror dere at familieterapi/samlivskurs/parterapi kan bidra med til folk i samme situasjon som dere – både før eller etter barnet kommer?

Roller og fordeling

- Hvordan er fordelingen av oppgaver i hjemmet sammenlignet med før, hvem gjør hva?

- Hvem tar ansvar når noe må gjøres? Praktisk og med barnet.
- Hvordan foregår denne ansvarsfordelingen? Bevisst, ubevisst, uttalt, skjult, underforstått?
- Hvem tar hvilke ansvar når det kommer til barnet?
- Hva syns dere om denne fordelingen? Er det greit, rettferdig?
- Hvordan ser dere på deres roller i forhold til barnet? Hvem er mest involvert? «hvem eier barnet mest»?
- Hvem ringes når barnet er sykt? Hvorfor?
- Hva har vært de største utfordringene med å bli mor/far?
- Følte far seg forberedt på sin rolle?
- Gjennomgikk han noe kurs?
- Hvor flink var helsestasjon på å følge opp far?

Til slutt

- Er det noe annet dere ønsker å fortelle/legge til?
- Er det noe dere lurer på?

TAKK

Vedlegg 3 – Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Anne Grete Danielsen
Institutt for pedagogikk Universitetet i
Bergen Christies gate 13
5020 BERGEN

Vår dato: 15.08.2014

Vår ref: 39387 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.08.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

39387	<i>Overgangen til foreldreskapet</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Anne Grete Danielsen</i>
<i>Student</i>	<i>Charlotte Wiborg</i>

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Charlotte Wiborg chawib@hotmail.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 39387

Vi kan ikke se at det behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

Det ligger til grunn for vår vurdering at alle opplysninger som behandles elektronisk i forbindelse med prosjektet er anonyme.

Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale.

Prosjektslutt er 15.05.15. Lydopptak slettes.